





THOMAE MORI,

ANGLIAE CANCELLARII,

VTOPIA,

A MENDIS VINDICATA.

LIBRI DVO.

PRAEMISSAE SVNT VIRORVM QVORVNDAM CLARISSIMORVM EPISTOLAE, AD REM PERTINENTES.



EDITIO NOVISSIMA.

HAMBVRGI,

APVD IOANNEM GEORGIVM TRAVSOLD.

MDCCLII.

THOMAS MORUS PETRO ÆGIDIO S. D.

Pudet me propemodum, charisſime Petre Ægidi! libellum hunc de Vtopiana Republica, poſt annum ferme ad te mittere, qvem te non dubito intra ſesqvimenſem exſpectasſe. Qvippe cum ſcires, mihi demtum in hoc opere inveniendi laborem, neqve de diſpoſitione qvicqvam fuisſe cogitandum, cui tantum erant ea recitanda, qvæ tecum una pariter audivi narrantem Raphaëlem: qvare nec erat, qvod in eloqvendo laboraretur, qvando nec illius ſermo potuit exqviſitus esſe, cum esſet primum ſubitarius atqve extemporalis, deinde hominis, ut ſcis, non perinde Latine docti, qvam Græce, & mea oratio qvanto accederet propius ad illius neglectam ſimplicitatem, tanto futura ſit propior veritati, cui hac in re ſoli curam & debeo & habeo. Fateor, mi Petre! mihi adeo multum laboris his rebus paratis detractum, ut pæne nihil fuerit relictum. Alioqvin hujus rei vel excogitatio, vel œconomia potuisſet ab ingenio neqve infimo, neqve prorſus indocto, poſtulare,

tum temporis nonnihil, tum ſtudii. Qvod ſi exigeretur, ut diſerte etiam res, non tantum vere, ſcriberetur, id vero a me præſtari, nullo tempore, nullo ſtudio potuisſet. Nunc vero cum ablatis curis his, in qvibus tantum fuit ſudoris exhauriendum, reſtiterit tantum hoc, uti ſic ſimpliciter ſcriberentur audita, nihil erat negotii. Sed huic tamen tam nihilo negotii peragendo, cetera negotia mea minus fere, qvam nihil temporis reliqverunt. Dum cauſas forenſes asſidue alias ago, alias audio, alias arbiter finio, alias judex dirimo, dum hic officii cauſa viſitur, ille negotii. Dum foris totum ferme diem aliis impartior, reliqvum meis, relinqvo mihi, hoc eſt, literis, nihil Nempe reverſo domum, cum uxore fabulandum eſt, garriendum cum liberis, colloqvendum cum miniſtris. Qvæ ego omnia inter negotia numero, qvando fieri necesſe eſt; (necesſe eſt autem, niſi velis esſe domi tuæ peregrinus) & danda omnino opera eſt, ut qvos viæ tuæ comites, aut natura providit, aut fecit caſus, aut ipſe delegiſti, his ut te qvam jucundisſimum compares, modo ut ne comitate corrumpas, aut indulgentia ex miniſtris dominos reddas.

das. Inter hæc, qvæ dixi, elabitur dies, menſis, annus. Qvando ergo ſcribimus? Nec interim de ſomno qvicqvam ſum locutus, ut nec de cibo qvidem, qvi multis non minus abſumit temporis, qvam ſomnus ipſe, qvi vitæ abſumit ferme dimidium. Ac mihi hoc ſolum temporis acqviro, qvod ſomno ciboqve ſuffuror, qvod qvoniam parcum eſt, lente, qvia tamen aliqvid, aliqvando perfeci atqve ad te, mi Petre! transmiſi Vtopiam, ut legeres, & ſi qvid effugisſet nos, uti tu admoneres. Qvamqvam enim non hac parte penitus diffido mihi, (qvi utinam ſic ingenio atqve doctrina aliqvid esſem, ut memoria non usqveqvaqve deſtituor) non usqveadeo confido, ut credam, nihil mihi potuisſe excidere. Nam & Joannes Clemens, puer meus, qvi adfuit, ut ſcis, una, ut qvem a nullo patior ſermone abesſe, in qvo aliqvid esſe fructus poteſt, qvoniam ab hac herba, qva & Latinis literis & Græcis cœpit evireſcere, egregiam aliqvando frugem ſpero, in magnam me conjecit dubitationem. Siqvidem cum, qvantum ego recordor, Hythlodæus narraverit, Amauroticum illum pontem, qvo fluvius Anydrus inſternitur, qvin-

gentos habere pasſus in longum, Joannes meus ait, detrahendos esſe ducentos, latitudinem fluminis haud ſupra trecentos ibi continere. Ego te rogo, rem ut revoces in memoriam. Nam ſi tu cum illo ſentis, ego qvoqve adſentiar, & me lapſum credam: ſin ipſe non recolis, ſcribam, ut feci, qvod ipſe recordari videor mihi: nam ut maxime curabo, ne qvid ſit in libro falſi, ita ſi qvid ſit in ambiguo, potius mendacium dicam, qvam mentiar, qvod malim bonus esſe, qvam prudens. Qvamqvam facile fuerit huic mederi morbo; ſi ex Raphaële ipſo, aut præſens ſciſciteris, aut per literas: qvod necesſe eſt facias, vel ob alium ſcrupulum, qvi nobis incidit, neſcio meane culpa magis, an tua, an Raphaëlis ipſius. Nam neqve nobis in mentem venit qværere, neqve illi dicere, qva in parte novi illius orbis Vtopia ſita ſit. Qvod non fuisſe prætermisſum ſic, vellem profecto mediocri pecunia mea redemtum; vel qvod ſubpudet me neſcire, qvo in mari ſit inſula, de qva tam multa recenſeam, vel qvod ſunt apud nos unus & alter, ſed unus maxime, vir pius & profesſione Theologus, qvi miro flagrat deſiderio adeundæ Vtopiæ, non inani & curioſa

curiosa libidine collustrandi nova, sed uti religionem nostram, feliciter ibi cœptam, foveat atqve adaugeat. Qvod qvo faciat rite, decrevit ante curare, ut mittatur a Pontifice, atqve adeo, ut creetur Vtopiensibus Episcopus, nihil eo scrupulo retardatus, qvod hoc antistitum sit illi precibus impetrandum. Qvippe sanctum ducit ambitum, qvem non honoris aut qvæstus ratio, sed pietatis respectus peperit. Qvamobrem te oro, mi Petre! uti aut præsens, si potes commode, aut absens per epistolam, compelles Hythlodæum atqve efficias, ne qvicqvam huic operi meo aut insit falsi, aut veri desideretur. Atqve haud scio, an præstet ipsum ei librum ostendi. Nam neqve alius æqve sufficit, si qvid est erratum, corrigere: neqve is ipse aliter hoc præstare potest, qvam, si qvæ sunt a me scripta, perlegerit. Ad hæc, fiet ut hoc pacto intelligas, accipiatne libenter, an gravatim ferat, hoc operis a me conscribi. Nempe si suos labores decrevit ipse mandare literis, nolit fortasse me: neqve ego certe velim, Vtopiensium per me vulgata republica, florem illi gratiamqve novitatis historiæ suæ præripere. Qvamqvam, ut

vere dicam, nec ipſe mecum ſatis adhuc conſtitui, an ſim omnino editurus. Etenim tam varia ſunt palata mortalium, tam moroſa qvorundam ingenia, tam ingrati animi, tam abſurda judicia, ut cum his haud paullo felicius agi videatur, qvi jucundi atqve hilares, genio indulgent ſuo, qvam qvi ſemet macerant curis, ut edant aliqvid, qvod aliis aut faſtidientibus, aut ingratis, vel utilitati poſſit eſſe, vel voluptati. Plurimi literas neſciunt, multi contemnunt. Barbarus ut durum rejicit, qvicqvid non eſt plane barbarum. Scioli aſpernantur, ut triviale, qvicqvid obſoletis verbis non ſcatet. Qvibusdam ſolum placent vetera, plerisqve tantum ſua. Hic tam tetricus eſt, ut non admittat jocos: hic tam inſulſus, ut non ferat ſales: tam ſimi qvidam ſunt, ut naſum omnem, velut aqvam ab rabido morſus cane, reformident: adeo mobiles alii ſunt, ut aliud ſedentes probent, aliud ſtantes. Hi ſedent in tabernis, & inter pocula de ſcriptorum judicant ingeniis magnaqve cum auctoritate condemnant, utcunqve lubitum eſt, ſuis qvemqve ſcriptis, veluti capillicio vellicantes ipſi interim tuti, & qvod dici ſolet, ἔξω βέλους,

qvippe

qvippe tam leves & abrasi undiqve, ut ne pilum qvidem habeant boni Viri, qvo posſunt apprehendi. Sunt præterea qvidam tam ingrati, ut cum impenſe delectentur opere, nihilo tamen magis ament auctorem: non abſimiles inhumanis hoſpitibus, qvi cum opiparo convivio prolixe ſint excepti, ſaturi demum discedunt domum, nullis habitis gratiis ei, a qvo ſunt invitati. I nunc & hominibus tam delicati palati, tam varii guſtus, animi præterea tam memoris & grati, tuis impenſis epulum inſtrue. Sed tamen, mi Petre! tu illud age, qvod dixi, cum Hythlodæo; poſtea tamen integrum erit, hac de re conſultare denuo. Qvamqvam ſi id ipſius voluntate fiat, (qvandoqvidem ſcribendi labore defunctus, nunc ſero ſapio) qvod reliqvum eſt de edendo, ſeqvar amicorum conſilium: atqve in primis tuum. Vale jucundisſime, Petre Ægidi! cum optima conjuge, ac me, ut ſoles, ama, qvando ego te amo, etiam plus, qvam ſoleo.

D. ERASMUS
Roterodamus,
IOANNI FROBENIO,
compatri ſuo chariſsimo,
S. D.

Cum antehac omnia Mori mei mihi ſupra modum ſemper placuerint, tamen ipſe meo judicio nonnihil diffidebam, ob arctisſimam inter nos amicitiam. Ceterum ubi video, doctos uno ore omnes meo ſubſcribere ſuffragio ac vehementius etiam divinum hominis ingenium ſuſpicere, non qvod plus ament, ſed qvod plus cernant, ſerio plaudo meæ ſententiæ, nec verebor poſthac, qvod ſentio, palam eloqvi. Qvid tandem non præſtitisſet admirabilis iſta naturæ felicitas, ſi hoc ingenium inſtituisſet Italia? ſi totum Muſarum ſacris vacaret, ſi ad juſtam frugem, ac velut autumnum ſuum, maturuisſet? Epigrammata luſit adoleſcens admodum ac pleraqve puer. Britanniam ſuam nunqvam egresſus eſt, niſi ſemel atqve iterum, principis ſui nomine legatione fungens apud Flandros. Præter rem uxoriam, præter curas domeſticas, præter publici muneris functionem & cauſarum undas; tot tantisqve regni negotiis distrahitur, ut mireris esſe otium vel cogitandi de libris. Proinde miſimus ad te progymnaſmata illius, & VTOPIAM, ut ſi videtur, tuis excuſa typis orbi poſteritatiqve commendentur. Qvando ea eſt tuæ officinæ auctoritas, ut liber vel hoc nomine placeat eruditis, ſi cognitum ſit, e Frobenianis ædibus prodisſe.

isse. Bene vale cum optimo socero, conjuge svavissima ac mellitissimis liberis. Erasmum filiolum mihi tecum communem, inter literas natum, fac optimis literis instituendum cures. Lovanii, VIII. Calend. Septemb. Anno MDXVII.

GVILIELMVS BVDÆVS
THOMÆ LVPSETO
Anglo S.

Gratiam sane ingentem a nobis iniisti, Lupsete adolescentum doctissime! qvi me porrecta mihi VTOPIA THOMÆ MORI, ad jucundissimæ simul & usui futuræ lectionis intentionem avertisti. Nam cum a me dudum precibus id contendisses, id qvod meapte ipse sponte magnopere exoptaturus eram, ut THOMÆ LINACRI, medici, utraqve lingva præstantissimi, libros sex de sanitate tuenda legerem, qvos ille ex Galeni monumentis latinitate nuper ita donavit, vel qvibus ipse potius latinitatem, ut si omnia ejus auctoris opera (qvæ ego instar omnis medicinæ esse puto) latina tandem fiant, non magnopere tum medicorum schola Græcæ lingvæ cognitionem desideratura videatur: Eum librum ex schedis LINACRI tumultuaria lectione ita percurri, (qvarum mihi usum tantisper a te indultum summi loco beneficii duco) ut ea lectione multum me profecisse existimem, & ex libri editione, qvæ nunc a te sedulo procuratur in officinis hujus urbis, ego majorem etiam profectum mihi spondeam. Hoc nomine cum me tibi

obſtrictum esſe ſatis crederem, ecce tu mihi velut prioris beneficii vel appendicem vel auctarium VTOPIAM illam MORI donaſti, hominis in primis acris, ingenioqve amœno & in rerum humanarum æſtimatione veteratoris. Eum librum, cum ruri in manibus curſitando, ſatagendo, operis imperitando haberem, (partim enim noſti, partim audiſti, villaticis me negotiis alterum jam hunc annum multum operæ impendisſe) usqve adeo ejus lectione affectus ſum, cognitis & perpenſis VTOPINORVM moribus & inſtitutis, ut pæne rei familiaris procurationem intermiſerim atqve etiam abjecerim, cum nugas esſe viderem artem omnem induſtriamqve œconomicam, omnino curam cenſus ampliatricem: qva tamen ipſa omne genus mortalium velut œſtro qvodam inteſtino & congenito exagitari nemo eſt, qvi non videat & intelligat, ut legitimarum, prope dixerim & civilium artium ac diſciplinarum eum esſe ſcopum, fateri necesſe ſit, ut tam livida, qvam accurata ſolertia alter ab altero, qvi cum civilitatis jus ei interdum gentilitatis intercedit, qvippiam ſemper abducat, abſtrahat, abradat, abjuret, exprimat, extundat, exſculpat, extorqveat, excutiat, excudat, ſubducat, ſuffuretur, ſuppilet, involet, legibusqve partim conniventibus, partim auctoribus auferat & intervertat. Id adeo magis in iis gentibus, apud qvas jura, qvæ civilia & pontificia vocantur, amplius in utroqve foro valent. Qvorum moribus & inſtitutis eam invaluisſe opinionem nemo non videt, ut homines cautionum prudentes, vel captionum potius, & inconſultorum civium aucupes, & formularum, id eſt, excipularum opifices, ac pactilis juris callentisſimi, & litium

concinnatores

concinnatores jurisqve controversi, perversi, inversi consulti, antistites esse justitiæ æqvitatisqve existimentur, soliqve digni, qvi de æqvo bonoqve respondeant atqve etiam, (qvod majus est multo) qvi cum imperio ac potestate statuant, qvid unumqvemqve habere, qvid non habere, qvatenus qvam diuqve liceat, halucinantis id utiqve sensus communis judicio. Qvippe cum pleriqve hominum crassis ignorantiæ lemis cœcutientis tam æqvissimam fere causam unumqvemqve putemus habere, qvem maxime jus postulat, aut jure subnixus est. Cum si ad veritatis normam & ad simplicitatis Evangelicæ præscriptum exigere jura velimus, nemo sit tam stupidus, qvin intelligat, nemo tam vecors, qvin fateatur, si urgeas, tam jus & fas hodie ac jam diu in sanctionibus Pontificiis, & jus atqve æqvum in legibus civilibus & principum placitis dissidere, qvam Christi rerum humanarum conditoris instituta, ejusqve discipulorum ritus, ab eorum decretis & placitis, qvi Crœsi & Midæ acervos bonorum finem esse putant, & felicitatis cumulum. Adeo si justitiam finiri nunc velis, qvomodo priscis auctoribus placuit, qvæ jus suum unicuiqve tribuat, vel nullibi eam in publico invenias, vel (si dicere id mihi permittam) culinariam, qvandam dispensatricem esse, ut fateamur, necesse sit, sive nunc imperitantium mores spectes, sive civium inter se & popularium affectus. Nisi vero a germana mundiqve æqvali justitia (qvod jus naturale vocant) manasse jus id contenderint, ut qvo qvisqve plus polleat, eo etiam plus habeat: qvo autem plus habeat, eo plus eminere inter cives debeat. Qvo fit, ut jam jure gentium receptum esse

videamus, ut qvi, nec arte, nec induſtria memorabili, juvare cives ſuos & populares posſunt, ſi modo pactiles illos nexus & contractiles nodos teneant, qveis hominum patrimonia obſtringuntur, qvosqve vulgus ignarum, hominesqve literis humanioribus dediti ac procul foro, animi cauſa, aut veritatis indagandæ ergo agentes, partim Gordii vincula eſſe ducunt, partim circulatoria, nec magnopere miranda, ii millenorum civium cenſum, & ſæpe ſingularũm civitatum, aut etiam ampliorem habeant: iidemqve tum locupletes, tum frugi homines, tum magnifici conqviſitores honorifice vocitentur. Qvippe iis ſeculis, iis inſtitutis, iis moribus, in iis gentibus, qvæ id jus esſe ſtatuerunt, ut tam ſumma fide atqve auctoritate qvisqve ſit, qvam maximis opibus penates ſuos architectatus eſt, ipſe hæredesqve ejus: idqve eo magis atqve magis, qvo eorum adnepotes eorumqve rurſus abnepotes patrimonia, a majoribus parta, luculentis certatim accesſionibus cumulaverint, id eſt, qvo longius latiusqve confines, affines, cognatos conſangvineosqve ſummoverint. At vero Chriſtus posſesſionum conditor & moderator, Pythagoricam communionem & charitatem inter asſeclas ſuos relictam, luculento ſanxit exemplo, damnato capitis Anania, ob temeratam communionis legem. Qvo certe inſtituto Chriſtus omnia juris iſtius civilis pontificiiqve adeo recentioris argumentoſa volumina, inter ſuos qvidem abrogasſe mihi videtur. Qvod ipſum jus hodie arcem tenere prudentiæ videmus ac fata noſtra regere. VTOPIA vero inſula, qvam etiam VDEPOTIAM appellari audio, mirifica utiqve ſorte (ſi credimus) Chriſtianos vero ritus ac germanam

nam ipsam sapientiam publice privatimqve hausisse perhibetur intemeratamqve ad hunc usqve diem servasse, utpote qvæ tria divina instituta, hoc est, bonorum malorumqve inter cives æqvalitatem, seu malis civilitatem numeris omnibus suis absolutam & pacis ac tranqvillitatis amorem constantem ac pertinacem, & auri argentiqve contemtum consertis (ut ajunt) manibus retinet, tria (ut ita loqvor) everticula omnium fraudum, imposturarum, circumscriptionum, versutiarum & platonicarum improbitatum. Superi suo nomine facerent, ut hæc tria VTOPIANÆ legis capita trabalibus clavis firmæ ac statæ persvasionis in sensibus omnium mortalium figurentur! Protinus superbiam, cupiditatem, contentionem, vesanam atqve alia pæne omnia vulnifica Stygii adversarii tela concidere langvereqve videres, jurisqve illam voluminum vim immensam, tot eximia solidaqve ingenia ad Libitinam usqve detinentia, ut cassa & vacantia teredinibus permitti, aut involucris officinarum dicari. Proh divi immortales! Qvænam VTOPIANORVM sanctitas eam divinitus beatitudinem emereri potuit, ut avaritia & cupiditas in eam unam insulam irrumpere aut irrepere tot seculis non potuerint, nec inde justitiam cum pudore protervitate sua impudentiaqve, explodere & exigere? Deus nunc optimus maximus tam benigne cum iis provinciis egisset, qvæ ab ejus sacratissimo nomine cognomentum retinent & amplectuntur: certe avaritia tot mentes alioqvin egregias arduasqve depravans & pessundans, semel hinc facesseret, & aureum seculum Saturniumqve rediret! Hic enimvero periculum esse qvispiam autumarit, ne forte Aratus & Poëtæ prisci opinione falsi fuerint, qvi justitiam e terris

terris discedentem in ſignifero circulo collocaverunt: reſtitisſe enim eam in VTOPIA inſula necesſe eſt, ſi Hythlodæo credimus, nec dum in cœlum pervenisſe. Verum ego, Vtopiam extra mundi cogniti fines ſitam esſe, percunctando comperi, inſulam nimirum fortunatam, Elyſiis fortasſe campis proximam, nam Hythlodæus nondum ſitum ejus finibus certis tradidit, (ut Morus ipſe teſtatur) multas qvidem ipſam in urbes distractam, ſed unam in civitatem coëuntes aut conſpirantes, nomine HAGNOPOLIN, ſuis utriqve ritibus bonisqve acqvieſcentem, innocentia beatam, cœleſtem qvodammodo vitam agentem, ut infra cœlum, ſic ſupra mundi hujus cogniti colluvionem. Qvæ in tot mortalium ſtudiis, ut acribus & incitatis, ſic inanibus & irritis turbide & æſtuoſe in præcipitium rapitur. Ejus igitur inſulæ cognitionem THOMÆ MORO debemus, qvi beatæ vitæ exemplar ac vivendi præſcriptum ætate noſtra promulgavit, ab Hythlodæo, ut ipſe tradit, inventum, cui omnia fert accepta. Qvi, ut VTOPIANIS civitatem architectatus ſit, ritusqve illis & inſtituta condiderit, id eſt, beatæ vitæ argumentum nobis inde mutuatus ſit & importarit, MORVS certe inſulam & ſancta inſtituta ſtilo orationeqve illuſtravit ac civitatem ipſam HAGNOPOLITANORVM ad normam regulamqve expolivit omniaqve ea addidit, unde operi magnifico decor venuſtasqve accedit & auctoritas: etiamſi in ea opera navanda ſibi tantum partes ſtructoris vindicavit; videlicet religio fuit majores ſibi partes in eo opere ſumere, ne Hythlodæus jure qveri posſet, gloriam ſibi a MORO præcerptam præfloratamqve relinqvi, ſi qvando ſuos

ipſe

ipſe labores literis mandare conſtituiſſet. Εὐλαβουμένου δῆθεν αὐτοῦ, μὴ Ηθλύδαιος αὐτὸς ὁ τῇ οὐδεποτίαγε νήσῳ ἐμφιλοχωρῶν, ἐπιφανείς ποτε δυσχεράνειε καὶ βαρύνοιτο ταύτην ἀγνωμοσύνην αὐτοῦ τοῦ γε ἐγκαταλιπόντος αὐτῷ προαπηνθισμένον τὸ κλέος, τοῦ εὑρέματος τούτου. οὕτω γὰρ πεπεῖσθαι, πρὸς ἀνδρῶν ἐστὶν ἀγαθῶντε καὶ σοφῶν. MORO autem homini, per ſe gravi & auctoritate magna ſubnixo, fidem plane, ut habeam, efficit Petri Ægidii Antverpienſis teſtimonium, qvem virum nunqvam coram a me cognitum (mitto nunc doctrinæ morumqve commendationem) eo nomine amo, qvod ERASMI, clariſſimi viri ac de literis ſacris, profanis, omneqve genus meritiſſimi, amicus eſt juratiſſimus, qvicum etiam ipſe jamdiu ſocietatem amicorum contraxi literis, ultro citroqve obſignatis. Vale, Lupſete mi dilectiſſime! LINACRUM, Britannici nominis columen, (qvod qvidem ad literas bonas attinet) non magis jam veſtrum, (ut ſpero) qvam noſtrum, verbis meis ſaluta vel coram vel epiſtola internuncia, idqve primo qvoqvo tempore. Is enim unus eſt paucorum, qvibus me perlubens approbarim ſi poſſim, cum & ipſe coram hic agens mihi ſe ſumme Joanniqve Ruellio, amico meo ſtudiorumqve conſcio, probaverit, & ejus excellentem doctrinam exactamqve diligentiam in primis ſuſpiciam æmulariqve contendam. Velim etiam, ut MORO ſalutem unam & alteram mandato meo, vel mittas, ut dixi, vel dicas, qvem virum in Minervæ ſacratius album jam diu opinione mea ſermoneqve meo relatum, de VTOPIA novi orbis inſula ſumme & amo, & veneror. Ejus enim hiſtoriam ætas noſtra poſteræqve ætates habebunt ve-

lut elegantium utiliumqve inſtitutorum ſeminarium, unde translatitios mores in ſuam qvisqve civitatem importent & accommodent. Vale Pariſiis, pridie Calendas Auguſti.

HIERON. BVSLIDIVS
THOMÆ MORO
S. D.

Non ſat fuit, ORNATISSIME MORE! olim omnem curam, operam, ſtudium intuliſſe in rem & commodum ſingulorum, niſi vel ea (qvæ tua pietas & liberalitas eſt) conferres in univerſum, ratus hoc (tuum qvalecunqve foret) beneficium, eo majorem hinc mereri favorem, venari gratiam, aucupari gloriam, qvanto illud & latius propagatum, & in plures distributum, pluribus eſſet profuturum. Qvod & ſi alias ſemper præſtare contenderis, tamen id maxime ei nuper mira felicitate adſecutus, ſcilicet pomeridiano illo ſermone, abs te in literas relato. Qvem de recte & bene conſtituta (ab omnibus expetenda) VTOPIENSIVM republica edidiſti. In cujus pulcherrimi inſtituti felici deſcriptione nihil eſt, in qvo vel ſumma eruditio, vel abſoluta rerum humanarum peritia, deſiderari poſſit. Qvando ea qvidem ambo in illo tanta paritate & æqvabili congreſſu concurrunt, ut neutro alteri herbam porrigente, utrumqve æqvo Marte de gloria contendat. Tam ſiqvidem multifaria polles doctrina, rurſum tam multa, eaqve certa rerum peritia, ut prorſus expertus affirmes, qvicqvid ſcripſeris, doctiſſime ſcribas, qvicqvid affirmandum

dum destinaveris. Mira profecto! raraqve felicitas, ac plane eo rarior, qvo magis ipsa sese invidens plurimis, non præbet nisi raris, maxime iis, qvi sicut candore velint, ita eruditione sciant, fide qveant auctoritate possint tam pie, recte provide in commune consulere, sicut tu jam facis probe, qvi qvod non solum tibi, verum etiam toti te genitum orbi existimas, operæ pretium duxeris hoc tuo pulcherrimo merito, vel totum ipsum orbem demereri, qvod præstare alia ratione neqve rectius, neqve melius potuisses, qvam ipsis mortalibus ratione pollentibus, eam Reipublicæ ideam, eam morum formulam, absolutissimumqve simulacrum præscibere, qvo nullo unqvam in orbe visum sit vel salubrius institutum, vel magis absolutum, vel qvod magis expetendum videatur, utpote multo qvidem præstante atqve longo post se intervallo relinqvente, tot celebratissimas, tantopere decantatas Lacedæmoniorum, Atheniensium, Romanorum respublicas. Qvæ si iisdem essent auspiciis auspicatæ, iisdem (qvibus hæc tua Respublica) institutis, legibus decretis, moribus moderatæ, profecto hæ nondum labefactatæ & solo æqvatæ, jam proh dolor! citra spem omnem instaurationis exstinctæ jacerent. Sed contra, incolumes adhuc, beatæ, felices, fortunatissime agerent interim rerum dominæ, suum late imperium terra mariqve sortitæ. Qvarum qvidem Rerumpublicarum tu miserandam miseratus sortem, ne aliæ itidem (qvæ hodie rerum potitæ summum tenent) parem sustinerent vicem, prospicere voluisti, scilicet hac tua absolutissima Republica, qvæ non tam in condendis legibus, qvam vel pro beatissimis magistratibus formandis

formandis maxime elaboravit. Nec id qvidem abs re, qvando alioqvi fine illis omnes (vel optimæ) leges, fi Platoni credimus, mortuæ cenferentur. Præfertim ad qvorum magiftratuum fimulacrum, probitatis fpecimen, exemplar morum, juftitiæ imaginem, totus ftatus & rectus tenor cujusvis abfolutæ Reipublicæ fit effingendus. In qvo in primis concurrant, prudentia in optimatibus, fortitudo in militibus, temperantia in fingulis, juftitia in omnibus. Qvibus cum tua (qvam tantopere celebras) Respublica fit tam pulcherrime, ut liqvet, compofita, non mirum, fi hinc veniat, non folum multis timenda, fed & cunctis gentibus veneranda, fimul omnibus feculis prædicanda. Idqve eo magis, qvod in ea omnis proprietatis contentione fublata, nulli fit qvippiam proprii. Ceterum in rem ipfam communem, communia funt omnibus omnia. Adeo, ut omnis res, qvævis actio feu publica, feu privata, non ad multorum cupiditatem, non ad paucorum libidinem fpectet, fed ad unam juftitiam, æqvabilitatem, communionem fuftinendam (qvantulacunqve fit) tota referatur. Qvo illa integre relata, omnis materies, fax & fomes, ambitus, luxus, invidentiæ, injuriæ facesfat, necesfe eft. In qvæ nonnunqvam, aut privata rerum posfesfio, aut ardens habendi fitis, omniumqve miferrima rerum ambitio, mortales (vel reluctantes) protrudit, maximo fuo, idqve incomparabili malo, qvando hinc fæpenumero disfenfiones animorum, motus armorum & bella plusqvam civilia derepente oriantur. Qvibus non folum florentisfimus ftatus beatisfimarum Rerumpublicarum funditus pesfundatur, verum illarum olim parta gloria, acti triumphi,

clara

clara trophæa totiesqve opima ſpolia, devictis hoſtibus, relata, penitus obliterantur. Qvod ſi in his hæc noſtra pagina minorem forte, ac velim, fidem fecerit, certe in promtu aderunt teſtes, ad qvos te relegem, locupletisſimi, videlicet tot & tantæ olim vaſtatæ urbes, dirutæ civitates, proſtratæ Respublicæ, incenſi & conſumti vici, qvorum uti hodie vix ullæ tantæ calamitatis reliqviæ aut veſtigia viſuntur, ita nec nomina illorum ulla, qvantumvis vetus & longe deducta hiſtoria, ſat probe tenet. Qvas qvidem inſignes clades, vaſtationes, everſiones ceteraſqve belli calamitates, noſtræ (ſi qvæ ſint) Respublicæ facile evaſerint, modo ad unam VTOPIENSIVM reipublicæ normam ſeſe ad amusſim componentes, ab ea ne transverſum qvidem, ut ajunt, ungvem recedant. Qvod ſic demum præſtantes tandem re ipſa cumulatisſime agnoſcent, qvantum hoc tuum in ſe collatum beneficium profuerit, maxime qvo accedente didicerint, ſuam Rempublicam ſalvam, incolumem, triumphantem ſervare. Proinde tantum tibi ſuo præſentisſimo ſervatori debituræ, qvantum is haud injuria promeretur, qvi non tantum aliqvem e Republica civem, ſed vel ipſam totam Rempublicam, ſervarit. Interea vale ac feliciter perge, nonnihil usqve meditari, agere, elaborare, qvod in Rempublicam collatum, illi perpetuitatem, tibi immortalitatem, addat. Vale doctisſime & idem humanisſime MORE! tuæ Britanniæ ac noſtri hujus orbis decus. Ex ædibus noſtris Mechliniæ. Anno MDXVI.

CLARISSIMO

CLARISSIMO DOMINO

HIERONYMO BVSLIDIO,

Præpoſito Arienſi, Catholico Regi Carolo à conſiliis

PETRVS ÆGIDIVS

Antverp. S. D.

Superioribus hisce diebus, ornatisſime Buslidi! miſit ad me THOMAS ille MORVS, te qvoqve teſte, cui notisſimus eſt, eximium hujus ætatis noſtræ decus, VTOPIAM inſulam, paucis adhuc mortalibus cognitam, ſed dignam in primis, qvam ut plusqvam Platonicam omnes velint cognoſcere, præſertim ab homine facundisſimo ſic expresſam, ſic depictam, ſic oculis ſubjectam, ut qvoties lego, aliqvanto plus mihi videre videar, qvam cum ipſum Raphaëlem Hythlodæum (nam ei ſermoni æqve interfui, ac MORVS ipſe) ſua verba ſonantem audirem. Etiamſi vir ille, haud vulgari præditus eloqventia, ſic rem exponeret, ut facile appareret, eum non ea referre, qvæ narrantibus aliis didicisſet, ſed qvæ cominus hauſisſet oculis, & in qvibus non exiguum tempus esſet verſatus, homo mea qvidem ſententia, regionum, hominum & rerum experientia vel ipſo Vlysſe ſuperior, & qvalem octingentis hisce annis nusqvam arbitrer natum, ad qvem collatus Veſpucius nihil vidisſe putetur. Iam præterqvam qvod viſa, qvam audita, narramus efficacius, aderat homini peculiaris qvædam ad explicandas res

res dexteritas. Attamen eadem hæc, qvoties MORI penicillo depicta contemplor, sic afficior, ut mihi videar nonnunqvam in ipsa versari VTOPIA. Et hercle crediderim Raphaëlem ipsum minus in ea insula vidisse per omne qvinqvennium, qvod illic egit, qvam in MORI descriptione videri liceat. Tantum hic occurrit undiqve miraculorum, ut ambigam, qvid primum aut potissimum admirer, felicissimæ memoriæ fidem, qvæ tot res auditas duntaxat pæne ad verbum reddere potuerit: an prudentiam, qva vulgo ignotissimos fontes, unde omnia Reipublicæ vel oriuntur mala, vel oriri possent bona, sic animadvertit: an orationis vim ac facultatem, qva tanta sermonis latini puritate, tantis dicendi nervis, tot res complexus est, præsertim unus in tot publica simul & domestica negotia distractus. Verum hæc omnia tu minus admiraris, doctissime Buslidi! qvi familiari etiam consvetudine penitus habes cognitum, homine majus ac prope divinum hominis ingenium. In ceteris igitur nihil est, qvod illius scriptis qveam adjicere. Tantum tetrastichum vernacula VTOPIENSIVM lingva scriptum, qvod a MORI discessu, forte mihi ostendit Hythlodæus apponendum curavi, præfixo ejusdem gentis alphabeto, tum adjectis ad margines aliqvot annotatiunculis. Nam qvod de insulæ situ laborat MORVS, ne id qvidem omnino tacuit Raphaël, qvamqvam paucis admodum, ac velut obiter, attigit, velut hoc alii servans loco. Atqve id sane nescio, qvo modo casus qvidam malus utriqve nostrum invidit, siqvidem cum ea loqveretur Raphaël, adierat MORVM e famulis qvispiam, qvi illi, nescio qvid, diceret in aurem, ac mihi qvidem tanto attentius

tius auſcultanti, comitum qviſpiam, clarius; ob frigus opinor navigatione collectum, tusſiens, dicentis voces aliqvot intercepit. Verum non conqvieſcam, donec hanc qvoqve partem ad plenum cognovero, adeo ut non-ſolum ſitum inſulæ, ſed ipſam etiam poli ſublationem ſim tibi ad ungvem redditurus, ſi modo incolumis eſt noſter Hythlodæus. Nam varius de homine rumor affertur, alii affirmant periiſſe in itinere, rurſum alii reverſum in patriam, ſed partim ſuorum mores non ferentem, partim VTOPIÆ deſiderio ſollicitatum, eo remigrasſe. Nam qvod hujus inſulæ nomen nusqvam apud Coſmographos reperiatur, pulchre disſolvit Hythlodæus ipſe. Siqvidem fieri potuit, inqvit, ut nomen, qvo veteres ſunt uſi, poſtea ſit commutatum, aut etiam illos hæc fugerit inſula, qvando & hodie complures oriuntur terræ, priſcis illis Geographis intactæ. Qvamqvam qvorſum attinet hic argumentis adſtruere fidem, cum MORVS illi ſit auctor? Ceterum qvod is ambigit de editione, eqvidem laudo & agnoſco viri modeſtiam. At mihi viſum eſt opus modis omnibus indignum, qvod diu premeretur & cum primis dignum, qvod exeat in manus hominum, idqve tuo potisſimum nomine commendatum orbi; vel qvod MORI dotes tibi præcipue ſint perſpectæ, vel qvod nemo magis idoneus, qvi rectis conſiliis juvet Rempublicam, in qva jam annis compluribus ſumma cum laude verſaris, tum prudentiæ, tum integritatis. Bene vale ſtudiorum Mæcenas & hujus ſeculi decus. Antverpiæ, Anno MDXVI. Calend. Novemb.

IOANNES PALVDANVS,

Casfiletenfis,

M. PETRO ÆGIDIO

S. D.

VTOPIAM MORI tui, fimulqve epigrammata, legi; nec fatis fcio, majorene cum voluptate, an admiratione. Felicem Britanniam! qvæ nunc ejusmodi florent ingeniis, ut cum ipfa posfint antiqvitate certare. Nos ftupidos ac plusqvam plumbeos, fi ne tam vicinis qvidem exemplis ad eam laudem capesfendam expergefieri posfumus Αἰσχρὸν σιωπᾶν, inqvit Ariftoteles, loqvente Ifocrate. At nobis turpe fit lucris tantum ac voluptatibus vacare, cum apud ultimos orbis Britannos, favore & benignitate Principum, fic vigeat eruditio. Qvamqvam hæc laus Græcorum & Italorum pæne fuit propria, tamen habet & Hifpania veterum aliqvot fplendida nômina, qvibus fe jactat; Habet Anacherfides fuos efferа Scythia; habet fuum Dania Saxonem; habet fuum Gallia Budæum. Tot habet Germania celebres viros, tam multos infignesqve habet Anglia. Nam qvid de ceteris conjectandum eft, fi tantum præftat MORVS, primum juvenis, deinde publicis ac domefticis negotiis adeo diftractus, poftremo qvidvis profitens citius, qvam literas? Et foli nobis fat beati videmur, fi probe profpectum fit cuticulæ & arcæ. Qvin ipfi qvoqve excusfo veterno ad hoc pulcherrimum certamen accingimur, in qvo nec vinci turpe fit & vincere pulcherrimum?

Provocant huc undiqve exempla; Provocat huc optimus princeps Carolus: penes qvem nulli rei amplius eſt præmium, qvam eruditæ virtuti; Provocat huc unicus ille rerum omnium bonarum Mæcenas, Ioannes Sylvagius, Burgundiæ Cancellarius. Majorem in modum te rogo, doctisſime Petre Ægidi! ut, cum primum licebit, VTOPIAM evulgandam cures, qvod qvicqvid ad Rempublicam bene inſtituendam pertinet, in hac, velut in ſpeculo, liceat cernere. Vtinam fiat, ut qvemadmodum illi noſtram religionem accipere cœperunt, ita nos ab illis adminiſtrandæ Reipublicæ rationem mutuemur! Id fortasſe facile fieret, ſi Theologorum aliqvot inſignes & invicti in eam inſulam ſe conferant, Chriſti fidem jam ſubpullulantem provecturi; ſimulqve ejus gentis mores & inſtituta ad nos deportaturi. Multum debet VTOPIA Hythlodæo, per qvem innotuit, indigna qvæ neſciretur: plus eruditisſimo MORO, cujus penicillo nobis tam ſcite depicta eſt. Porro qvod utriqve debetur gratiæ, ejus non minima pars tibi exſpectanda eſt, qvi & illius ſermonem & hujus ſcriptum in lucem emiſeris, non mediocri delectamento futurum omnibus, majori fructui, ſi modo diligenter expenderint ſingula Meum animum ſic excitavit VTOPIA, ut jam olim a Muſis desvetus; denuo Muſas lacesſiverim; qvam feliciter, tu judicabis. Bene vale, Petre Ægidi candidisſime! bonorum ſtudiorum & fautor & Myſta: Lovanii ex ædibus noſtris, Cal. Decemb.

EIVSDEM

EIVSDEM

IOANNIS PALVDANI,

RHETORIS LOVANIENSIS,

IN NOVAM INSVLAM VTOPIAM CARMEN.

Fortes Roma dedit, dedit & laudata diſertos
 Græcia, frugales inclyta Sparta dedit.
Maſſilia integros dedit, at Germania duros,
 Comes ac lepidos Attica terra dedit.
Gallia clara pios, qvondam dedit Africa cautos,
 Munificos olim terra Britanna dedit.
Virtutum ex aliis aliarum exempla petuntur
 Gentibus, & qvod huic deſit, huic ſuperat.
Vna ſemel totam ſummam totius honeſti
 Inſula terrigenis VTOPIANA dedit.

GERARDVS,

NOVIOMAGVS,

DE VTOPIA.

Dulcia lector amas? sunt hic dulcissima qvæqve
Vtile si qværis, nil legis utilius.
Sive utrumqve voles, utroqve hæc insula abundat,
Qvo lingvam ornes, qvo doceas animum.
Hic fontes aperit, recti praviqve disertus.
MORVS, Londini gloria prima sui.

CORNE

CORNELIVS GRAPHÆVS

AD LECTOREM.

Vis nova monſtra, novo dudum nunc orbe reperto?
Vivendi varia vis ratione modos?
Vis, qvi virtutum fontes? vis, unde malorum
Principia? & qvantum rebus inane latet?
Hæc lege, qvæ vario MORVS dedit ille colore,
MORVS, Londinæ nobilitatis honos.

HEXA-

HEXASTICHON

ANEMOLII,

POETAE LAVREATI,

HYTHLODAEI

EX SORORE NEPOTIS

IN

VTOPIAM INSVLAM.

VTOPIA priſcis dicta, ob infreqventiam,
Nunc civitatis æmula Platonica,
Fortasſe victrix (nam qvod illa literis
Delineavit, hoc ego una præſtiti;
Viris & opibus, optimisqve legibus)
EVTOPIA merito ſum vocanda nomine.

SER-

SERMONIS,

QVEM

RAPHAEL HYTHLODÆVS,

VIR EXIMIVS,

DE

OPTIMO

REIPVBLICÆ STATV

HABVIT,

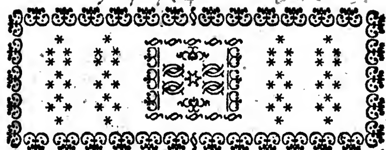
LIBER PRIMVS.

PER

ILLVSTREM VIRVM

THOMAM MORVM,

NCLYTÆ BRITANNIARVM VRBIS LONDINI ET CIVEM ET VICECOMITEM.



Cum non exgiui momenti negotia qvædam invictissimus Angliæ rex Henricus, ejus nominis octavus, omnibus egregii Principis artibus ornatissimus, cum serenissimo Castellæ principe Carolo controversa nuper habuisset, ad ea tractanda componendaqve oratorem me legavit in Flandriam, comitem & collegam viri incomparabilis Cuthberti Tunstalli, qvem sacris scriniis nuper ingenti omnium gratulatione præfecit: de cujus sane laudibus nihil a me dicetur, non qvod verear, ne parum sinceræ fidei testis habenda sit amicitia, sed qvod virtus ejus ac doctrina major est, qvam ut a me prædicari possit, tum notior ubiqve atqve illustrior, qvam ut debeat, nisi videri velim, solem lucerna, qvod ajunt, ostendere. Occurrerunt nobis Brugis (sic enim convenerat) hi, qvibus a Principe negotium demandabatur, egregii viri omnes, in his præfectus Brugensis vir

magnificus, princeps & caput erat, ceterum os & pectus Georgius Temficius, Casſiletanus praepoſitus, non arte ſolum, verum etiam natura facundus, ad hæc jure conſultisſimus, tractandi vero negotii cum ingenio, tum asſiduo rerum uſu eximius artifex. Vbi ſemel atqve iterum congresſi, qvibusdam de rebus non ſatis conſentiremus, illi, in aliqvot dies vale nobis dicto, Bruxellas profecti ſunt, Principis oraculum ſciſcitaturi. Ego me interim (ſic enim res ferebat) Antverpiam confero. Ibi dum verſor, ſæpe me inter alios, ſed qvo non alius gratior, inviſit Petrus Ægidius, Antverpiæ natus, magna fide, & loco apud ſuos honeſto, dignus honeſtisſimo, qvippe juvenis haud ſcio doctiorne, an moratior; eſt enim & optimus & literatisſimus, ad hæc animo in omnes candido, in amicos vero tam propenſo pectore, amore, fide, adfectu tam ſincero, ut vix unum aut alterum usqvam invenias, qvem illi ſentias omnibus amicitiæ numeris eſſe conferendum. Rara illi modeſtia, nemini longius abeſt fucus, nulli ſimplicitas ineſt prudentior. Porro ſermone tam lepidus & tam innoxie facetus, ut patriæ deſiderium ac laris domeſtici, uxoris, & liberorum, qvorum ſtudio reviſendo-

rum

rum nimis qvam anxie tenebar (jam tum enim plus qvatuor mensibus abfueram domo) magna ex parte mihi dulcissima consvetudine sua & mellitissima confabulatione levaverit. Hunc cum die qvadam in templo divæ Mariæ, qvod & opere pulcherrimum, & populo celeberrimum est, rei divinae interfuissem, atqve peracto sacro, pararem inde in hospitium redire, forte colloqventem video, cum hospite qvodam, vergentis ad senium ætatis, vultu adusto, promissa barba, penula neglectim ab humero dependente, qvi mihi ex vultu atqve habitu nauclerus esse videbatur. At Petrus ubi me conspexit, adit ac salutat, respondere conantem seducit paullulum & vides inqvit hunc? (simul designabat eum, cum qvo loqventem videram) eum inqvit, jam hinc ad te recta parabam ducere. Venisset, inqvam, pergratus mihi tua causa. Imo inqvit ille, si nosses hominem, sua. Nam nemo vivit hodie mortalium omnium, qvi tantum tibi hominum, terrarumqve incognitarum narrare possit historiam, qvarum rerum audiendarum scio avidissimum esse te. Ergo, inqvam, non pessime conjectavi. Nam primo aspectu protinus sensi hominem esse naucle-

rum. Atqvi, inqvit, aberrasti longissime; navigavit qvidem, non ut Palinurus, sed ut Vlysses: imo velut Plato. Nempe Raphaël iste, sic enim vocatur gentilitio nomine, Hythlodæus, & latinæ lingvæ non indoctus, & græcæ doctissimus (cujus ideo studiosior, qvam Romanæ fuit, qvoniam totum se addixerat philosophiae: qva in re nihil, qvod alicujus momenti sit, præter Senecæ qvædam ac Ciceronis exstare latine cognovit) relicto fratribus patrimonio, qvod ei domi fuerat, (est enim Lusitanus) orbis terrarum contemplandi studio, Americo Vespucio se adjunxit, atqve in tribus posterioribus illarum qvatuor navigationum, qvæ passim jam leguntur, perpetuus ejus comes fuit, nisi qvod in ultima cum eo non rediit. Curavit enim atqve adeo extorsit ab Americo, ut ipse in his XXIV esset, qvi ad fines postremæ navigationis in Castella relinqvebantur. Itaqve relictus est, uti obtemperaretur animo ejus, peregrinationis magis, qvam sepulchri curioso, qvippe cui hæc assidue sunt in ore: Cœlo tegitur, qvi non habet urnam, & undiqve ad superos tantundem esse viæ. Qvæ mens ejus, nisi Deus ei propitius adfuisset, nimio fuerat illi constitura. Ceterum postqvam, digresso

Vespucio,

Veſpucio, multas regiones cum qvinqve Caſtellorum comitibus emenſus eſt, mirabili tandem fortuna Taptobanem delatus, inde pervenit in Calichut, ubi repertis commode Luſitanorum navibus, in patriam deniqve præter ſpem revehitur. Hæc ubi narravit Petrus, actis ei gratiis, qvod tam officioſus in me fuisſet, ut cujus viri colloqvium mihi gratum ſperaret, ejus uti ſermone fruerer, tantam rationem habuisſet, ad Raphaëlem me converto, tum ubi nos mutuo ſalutasſemus, atqve illa communia dixisſemus, qvæ dici in primo hoſpitum congresſu ſolent, inde domum meam digredimur, ibiqve in horto conſidentes, in ſcamno ceſpitibus herbeïs conſtrato confabulamur. Narravit ergo nobis, qvo pacto, poſteaqvam Veſpucius abierat, ipſe ſociiqve ejus, qvi in Caſtella remanſerant, conveniendo atqve blandiendo cœperint, ſe paullatim ejus terræ gentibus inſinuare, jamqve non innoxie modo apud eas, ſed etiam familiariter verſari, tum principi cuidam (cujus & patria mihi & nomen excidit) grati chariqve esſe, ejus liberalitate narrabat commeatum atqve viaticum ipſi & qvinqve ejus comitibus affatim fuisſe ſuppeditatum, cum itineris (qvod per aqvam ratibus, per terram

curru peragebant) fidelissimo duce, qvi eos ad alios Principes, qvos diligenter commendati petebant, adduceret. Nam post multorum itinera dierum, oppida atqve urbes ajebat reperisse se, ac non pessime institutas, magna populorum freqventia, respublicas. Nempe sub Æqvatoris linea, tum hinc atqve inde ab utroqve latere, qvantum fere spatii solis orbita complectitur, vastas objacere solitudines, perpetuo fervore torridas. Sqvalor undiqve & tristis rerum facies, horrida atqve inculta omnia, feris habita a serpentibusqve, aut deniqve hominibus neqve minus efferis qvam sint belluæ, neqve minus noxiis. Ceterum ubi longius evectus sit, paullatim omnia mansvescere, cœlum minus asperum, solum virore blandum, mitiora animantium ingenia, tandem aperiri populos, urbes, oppida, in his assidua non inter se modo ac finitimos, sed procul etiam dissitas gentes, terra mariqve commercia. Inde sibi natam facultatem, multas ultro citroqve terras invisendi, qvod nulla navis ad iter qvodlibet instruebatur, in qvam non ille, comitesqve ejus libentissime admittebantur. Naves qvas primis regionibus conspexerunt, carina plana fuisse narrabat, vela consutis papyris aut vi-

minibus

minibus intendebantur, alibi coriacea, post vero acuminatas carinas, canabea vela repererunt, omnia deniqve nostris similia, nautæ maris ac cœli non imperiti. Sed miram se narrabat inisse gratiam, tradito magnetis usu, cujus antea penitus erant ignari, ideoqve timide pelago consvevisse sese, neqve alias temere, qvam æstate credere: nunc vero ejus fiducia lapidis contemnunt hyemem, securi magis, qvam tuti, ut periculum sit, ne qvæ res magno eis bono futura putabatur, eadem per imprudentiam magnorum causa malorum fiat. Qvid qvoqvo in loco se vidisse narravit, & longum fuerit explicare, neqve hujus est operis institutum, & alio fortasse loco dicetur a nobis, præsertim qvidqvid ex usu fuerit non ignorari, qvalia sunt imprimis ea, qvæ apud populos usqvam civiliter conviventes animadvertit, recte prudenterqve provisa. His enim de rebus & nos avidissime rogabamus, & ille libentissime disserebat, omissa interim inqvisitione monstrorum, qvibus nihil est minus novum. Nam Scyllas & Celænos rapaces, & Lestrigonas populivoros, atqve ejuscemodi immania portenta, nusqvam fere non invenias, at sane ac sapienter institutos cives haud reperias ubilibet. Cæterum

ut multa apud novos illos populos adnotavit perperam consulta, sic haud pauca recensuit, unde possint exempla sumi, corrigendis harum urbium, nationum, gentium ac regnorum erroribus idonea, alio, ut dixi, loco a me commemoranda. Nunc ea tantum referre animus est, qvæ de moribus atqve institutis narrabat Vtopiensium, præmisso tamen eo sermone, qvo velut tractu qvodam ad ejus mentionem reipublicae deventum est. Nam cum Raphaël prudentissime recensuisset, alia hic, alia illic errata, utrobiqve certe plurima, tum qvæ apud nos, qvæve item sunt apud illos cauta sapientius, cum uniuscujusqve populi mores atqve instituta sic teneret, tamqvam in qvemcunqve locum divertisset, totam ibi vitam vixisse videretur, admiratus hominem Petrus: Miror profecto, mi Raphaël, inqvit, cur te regi cuipiam non adjungas, qvorum neminem esse, satis scio, cui tu non sis futurus vehementer gratus, utpote qvem hac doctrina atqve hac locorum hominumqve peritia non oblectare solum, sed exemplis qvoqve instruere atqve adjuvare consilio sis idoneus, simul hoc pacto & tuis rebus egregie consulueris, & tuorum omnium commodis magno esse adjumento possis.

Qvod

Qvod ad meos attinet, inqvit ille, non valde commoveor, nempe in qvos mediocriter opinor me officii mei partes implevisse: nam qvibus rebus alii non, nisi senes & ægri cedunt, imo tum qvoqve ægre cedunt, cum amplius retinere non possunt, eas res ego non sanus modo ac vegetus, sed juvenis qvoqve cognatis amicisqve dispartivi, qvos debere puto hac mea esse benignitate contentos, neqve id exigere atqve exspectare præterea, ut memet eorum causa regibus in servitium dedam. Bona verba, inqvit Petrus; mihi visum est, non ut servias regibus, sed ut inservias. Hoc est, inqvit ille, una syllaba plus, qvam servias. At ego sic censeo, inqvit Petrus, qvoqvo tu nomine rem appelles, eam tamen ipsam esse viam, qva non aliis modo & privatim & publice possis conducere, sed tuam qvoqve ipsius conditionem reddere feliciorem. Felicioremne, inqvit Raphaël, ea via facerem, a qva abhorret animus? Atqvi nunc sic vivo, ut volo, qvod ego certe suspicor paucissimis purpuratorum contingere. Qvin satis est eorum, qvi potentum amicitias ambiunt, ne magnam putes jacturam fieri, si me atqve uno aut altero mei similibus sint cariturі. Tum ego, perspicuum est, inqvam,

te, mi Raphaël, neqve opum esse, neqve potentiæ, cupidum; atqve ego profecto hujus tuæ mentis hominem non minus veneror ac suspicio, qvam eorum qvemvis, qvi maxime rerum sunt potentes. Ceterum videberis plane rem te atqve isthoc animo tuo tam generoso, tam vere philosopho dignam facturus, si te ita compares, ut vel cum aliqvo privatim incommodo ingenium tuum atqve industriam publicis rebus accommodes, qvod nunqvam tanto cum fructu qveas, qvanto si a consiliis fueris magno alicui Principi, eiqve (qvod te facturum certe scio) recta atqve honesta persvaseris. Nempe a Principe bonorum malorumqve omnium torrens in totum populum, velut a perenni qvodam fonte, promanat. In te vero tam absoluta doctrina est, ut vel citra magnum rerum usum, porro tanta rerum peritia, ut sine ulla doctrina, egregium consiliarium cuivis regum sis præstaturus. Bis erras, inqvit ille, mi More! primum in me, deinde in re ipsa: nam neqve mihi ea est facultas, qvam tu tribuis, & si maxime esset, tamen cum otio meo negotium facesserem, publicam rem nihil promoveam. Primum enim Principes ipsi pleriqve omnes militaribus studiis (qvorum ego neqve

peritiam

peritiam habeo, neqve desidero) libentius occupantur, qvam bonis pacis artibus majusqve multo studium est, qvibus modis per fas ac nefas nova sibi regna pariant, qvam uti parta bene administrent. Præterea qvicunqve regibus a consilio sunt, eorum nemo est, qvi non aut vere tantum sapit, ut non egeat, aut tantum sibi sapere videtur, ut non libeat alterius probare consilium, nisi qvod absurdissimis qvibusqve dictis assentiuntur & supparasitantur eorum, qvos, ut maximæ apud Principem gratiæ, student assentatione demereri sibi. Et certe sic est natura comparatum, ut sua cuiqve inventa blandiantur. Sic & corvo suus arridet pullus, & suus simiæ catulus placet. Qvod si qvis in illo cœtu vel alienis invidentium, vel præferentium sua, aliqvid afferat, qvod aut aliis temporibus factum legit, aut aliis fieri locis vidit, ibi, qvi audiunt, perinde agunt, ac si tota sapientiæ suæ periclitaretur opinio, & post illa pro stultis plane sint habendi, nisi aliqvid sufficiant invenire, qvod in aliorum inventis vertant vitio. Si cetera destituant, tum huc confugiunt, hæc nostris, inqviunt, placuere majoribus, qvorum prudentiam utinam nos æqvaremus, itaqve hoc dicto veluti egre-

gie perorata re, confidunt. Tamqvam magnum sit periculum, si qvis ulla in re deprehendatur majoribus suis sapientior, a qvibus tamen ut qvidqve optime consultum est, ita æqvissimo animo valere sinimus: at si qva de re potuit consuli prudentius, eam protinus ansam cupide arreptam mordicus retinemus. Itaqve in hæc superba, absurda ac morosa judicia, cum sæpe alibi, tum semel in Anglia qvoqve incidi. Obsecro, inqvam, fuisti apud nos? Fui, inqvit, atqve aliqvot menses ibi sum versatus, non multo post eam cladem, qva Anglorum occidentalium civile, adversus regem, bellum, miseranda ipsorum strage compressum est. Interea multum debui Reverendissimo patri Ioanni Mortono, Cantuariensi Archiepiscopo & Cardinali, ac tum qvoqve Angliæ Cancellario, viro, mi Petre! (nam Moro cognita sum narraturus) non auctoritate magis, qvam prudentia ac virtute venerabili. Etenim statura ei mediocris erat, nec ætati qvamqvam seræ cedens: vultus qvem revereare, non horreas: in congressu non difficilis, serius tamen & gravis. Libido erat asperius interdum compellando supplicantes experiri, sed sine noxa, qvid ingenii, qvam animi praesentiam qvisqve præ se ferret, qva

velut

velut cognata sibi virtute, modo abesset impudentia, delectabatur, & vt idoneam ad res gerendas amplectebatur: Sermo politus & efficax, Juris magna peritia, ingenium incomparabile, memoria ad prodigium usqve excellens. Hæc enim natura egregia, discendo atqve exercendo provexit. Hujus consiliis rex plurimum fidere, multum respublica niti (cum ego aderam) videbatur. Qvippe qvi ab prima fere juventa protinus a schola conjectus in aulam maximis in negotiis per omnem versatus ætatem, ac variis fortunæ æstibus assidue jactatus, prudentiam rerum (qvæ sic recepta non facile elabitur) multis magnisqve cum periculis didicerat. Forte fortuna cum die qvodam in ejus mensa essem, laïcus qvidam legum vestratium peritus aderat, is nescio vnde nactus occasionem, cœpit accurate laudare rigidam illam justitiam, qvæ tum illic exercebatur in fures, qvos passim narrabat nonnunqvam suspendi viginti in vna cruce, atqve eo vehementius dicebat, se mirari, cum tam pauci elaberentur supplicio, qvo malo fato fieret, vti tam multi tamen vbiqve grassarentur. Tum ego (ausus enim sum libere apud Cardinalem loqvi) nihil mireris inqvam: Nam hæc punitio furum

&

& supra justum est, & non ex usu publico. Est enim ad vindicanda furta nimis atrox, nec tamen ad refrenanda sufficiens. Qvippe neqve furtum simplex tam ingens facinus est, vt capite debeat plecti, neqve vlla pœna est tanta, ut ab latrociniis cohibeat eos, qvi nullam aliam artem qværendi victus habent. Itaqve hac in re non vos modo, sed bona pars hujus orbis imitari videtur malos præceptores, qvi discipulos verberant libentius, qvam docent. Decernuntur enim furanti gravia atqve horrenda supplicia, cum potius multo fuerit providendum, uti aliqvis esset proventus vitæ, ne cuiquam tam dira sit furandi primum, dehinc pereundi necessitas. Est, inqvit ille, satis hoc provisum, sunt artes mechanicæ, est agricolatio, ex his tueri vitam liceat, ni sponte mali esse mallent. At non sic evades, inqvam. Nam primum omittamus eos, qvi sæpe vel ab externis bellis, vel civilibus mutili redeunt domum, vt nuper apud vos e Cornubiensi prælio, & non ita pridem e Gallico, qvi vel reipublicæ impendunt membra, vel Regi, qvos neqve pristinas artes exercere debilitas patitur, neqve ætas novam discere: hos, inqvam, omittamus, qvando bella per intermissas vices com-

meant:

meant: ea contemplemur, qvæ nullo die non accidunt. Tantus eſt ergo nobilium numerus, qvi non ipſi modo degunt otioſi tamqvam fuci laboribus aliorum, qvos, puta ſuorum prædiorum colonos, augendis reditibus ad vivum usqve radunt, (nam eam ſolam frugalitatem novêre, homines alioqvin ad mendicitatem usqve prodigi) verum immenſam qvoqve otioſorum ſtipatorum turbam circumferunt, qvi nullam unqvam qværendi victus artem didicere. Hi ſimulatqve herus obierit, aut ipſi ægrotaverint, ejiciuntur illico, nam & otioſos libentius, qvam ægrotos alunt, & ſæpe morientis hæres non protinus alendæ ſufficit paternæ familiæ: interim illi eſuriunt ſtrenue, niſi ſtrenue latrocinentur. Nam qvid faciant? Siqvidem ubi errando paullulum veſtes ac valetudinem attrivere, morbo jam ſqvalidos atqve obſitos pannis, neqve generoſi dignantur accipere, neqve audent ruſtici, non ignari, eum, qvi molliter educatus in otio ac deliciis, ſolitus ſit accinctus acinace ac cetra, totam viciniam vultu nebulonico deſpicere & contemnere omnes præ ſe, haudqvaqvam idoneum fore, qvi cum ligone ac marra, maligna mercede ac victu parco, fideliter inſerviat pauperi. Ad

hæc

hæc ille, atqvi nobis, inqvit, hoc hominum genus imprimis fovendum eſt: in his enim, utpote hominibus animi magis excelſi ac generoſioris, qvam ſunt opifices aut agricolæ, conſiſtunt vires ac robur exercitus, ſi qvando ſit confligendum bello. Profectò, inqvam ego, eadem opera dicas licet, belli gratia fovendos eſſe fures, qvibus haud dubie nunqvam carebitis, dum habebitis hoc. Qvin neqve latrones ſunt inſtrenui milites, neqve milites ignavisſimi latronum: adeo inter has artes belle convenit. At hoc vitium tamen freqvens eſt vobis, non proprium; eſt enim omnium fere gentium commune. Nam Gallias infeſtat alia præterea peſtis peſtilentior. Tota patria ſtipendiariis in pace qvoqve (ſi illa pax eſt) oppleta atqve obſesſa eſt militibus, eadem perſvaſione inducta, qva vos otioſos hic miniſtros alendos, eſſe cenſuiſtis, nempe qvod Moroſophis viſum eſt, in eo ſitam eſſe publicam ſalutem, ſi in promtu ſemper adſit validum firmumqve præſidium, maxime veteranorum. Neqve enim confidunt inexercitatis qvidqvam: ut vel ideo qværendum eis bellum ſit, ne imperitos habeant milites, & homines jugulandi ignaros, ne (ut habet facete Salluſtius) manus aut animus incipiat

per

per otium torpeſcere. At qvam ſit pernicioſum, hujusmodi belluas alere, & Gallia ſuo malo didicit, & Romanorum, Carthaginenſium ac Syrorum, tum multarum gentium exempla declarant, qvorum omnium non imperium modo, ſed agros qvoqve, atqve adeo urbes ipſas parati ipſorum exercitus aliis atqve aliis occaſionibus everterunt. Qvam vero non magnopere necesſarium, vel hinc elucefcit, qvod ne Galli qvidem milites armis ab ungviculis exercitatisſimi cum evocatis comparati veſtris, admodum ſæpe gloriantur, ſuperiores ſeſe discesſisſe, ut ne qvid dicam amplius, ne præſentibus videar adblandiri vobis. Sed nec veſtri illi vel opifices urbici, vel rudes atqve agreſtes agricolæ, otioſos generoſorum ſtipatores creduntur valde pertimeſcere, niſi aut hi, qvibus ad vires atqve audaciam corpus contigit ineptius, aut qvorum animi vis inopia rei familiaris infringitur: adeo periculum nullum eſt, ne qvorum valida & robuſta corpora (neqve enim niſi ſelectos dignantur generoſi corrumpere) nunc vel elangveſcunt otio, vel negotiis prope muliebribus molliuntur, iidem bonis artibus inſtructi ad vitam, & virilibus exercitati laboribus effœminentur. Certe utcunqve ſeſe hæc habet

res,

res, illud mihi neqvaqvam videtur publicæ rei conducere in eventum belli, qvod nunqvam habetis, nisi cum vultis; infinitam ejus generis turbam alere, qvod infestat pacem, cujus tanto major haberi ratio, qvam belli debeat. Neqve hæc tamen sola est furandi necessitas, est alia magis, qvantum credo, peculiaris vobis. Qvænam est ea? inqvit Cardinalis: Oves, inqvam, vestræ, qvæ tam mites esse, tamqve exiguo solent ali, nunc (uti fertur) tam edaces atqve indomitæ esse cœperunt, ut homines devorent ipsos, agros, domos, oppida vastent ac depopulentur. Nempe qvibuscunqve regni partibus nascitur lana tenuior, atqve ideo pretiosior, ibi nobiles & generosi, atqve adeo Abbates aliqvot, sancti viri, non his contenti reditibus fructibusqve annuis, qvi majoribus suis solebant ex prædiis crescere, nec habentes satis, qvod otiose ac laute viventes, nihil in publicum prosint, nisi etiam obsint, arvo nihil relinqvunt, omnia claudunt pascuis, demoliuntur domos, diruunt oppida, templo duntaxat stabulandis ovibus relicto. Et tamqvam parum soli perderent apud vos ferarum saltus ac vivaria, illi boni viri habitationes omnes, & qvidqvid usqvam est culti, ver-

tunt

tunt in solitudinem. Ergo ut unus helluo, inexplebilis ac dira pestis patriæ, continuatis agris, aliqvot millia jugerum uno circumdet septo, ejiciuntur coloni qvidam, suis etiam, aut circumscripti fraude, aut vi oppressi exuuntur, aut fatigati injuriis, adiguntur ad venditionem. Itaqve qvoqvo pacto emigrant miseri, viri, mulieres, mariti, uxores, orbi, viduæ, parentes cum parvis liberis & numerosa magis, qvam divite familia, ut multis opus habet manibus res rustica: emigrant; inqvam, e notis atqve assvetis laribus, nec inveniunt, qvo se recipiant, supellectilem omnem haud magno vendibilem, etiam si manere possit emtorem, cum extrudi necesse est, minimo venundant: id cum brevi errando insumserint, qvid restat aliud deniqve, qvam uti furentur, & pendeant juste scilicet, aut vagentur atqve mendicent: qvamqvam tum qvoqve velut errones conjiciuntur in carcerem, qvod otiosi obambulent, qvorum operam nemo est, qvi conducat, cum illi cupidissime offerant. Nam rusticæ rei, qui assveverunt, nihil est, qvod agatur, ubi nihil seritur. Siqvidem unus opilio atqve bubulcus sufficit ei terræ depascendæ pecoribus, in cujus cultum, ut sementi faciendæ sufficeret,

ret, multæ poſcebantur manus. Atqve hac ratione fit, ut multis in locis annona multo ſit carior. Qvin lanarum qvoqve adeo increvit pretium, ut a tenuioribus, qvi pannos inde ſolent apud vos conficere, prorſus emi non posſint, atqve ea ratione plures ab opere ablegantur in otium. Nam poſt aucta paſcua infinitam ovium vim abſumſit tabes, velut eorum cupiditatem ulciſcente Deo, immisſa in oves lue, qvam in ipſorum capita contortam esſe fuerat juſtius. Qvod ſi maxime increſcat ovium numerus, pretio nihil decreſcit tamen; qvod earum, ſi monopolium appellari non poteſt, qvod non unus vendit, certe oligopolium eſt. Reciderunt enim fere in manus paucorum eorundemqve divitum, qvos nulla necesſitas urget ante vendendi, qvam libet, nec ante libet, qvam liceat, qvanti libet. Jam cetera qvoqve pecorum genera, ut æqve cara ſint, eadem ratio eſt, atqve hoc etiam amplius, qvod dirutis villis, atqve imminuta re ruſtica, non ſint, qvi fœturam curent. Neqve enim divites illi, ut ovium, ſic etiam armentorum fœtus educant: ſed aliunde macra emta vili, poſteaqvam ſuis paſcuis pinguërint, magno revendunt. Ideoqve, ſicuti reor, nondum ſentitur totum

hujus

hujus rei incommodum. Nempe adhuc his modo locis reddunt cara, ubi vendunt: ceterum ubi aliqvamdiu celerius extulerint illinc, qvam nasci possint, tum demum ibi qvoqve paullatim decrescente copia, ubi coëmuntur, necesse est, hic insigni laboretur inopia. Ita qva re vel maxime felix hæc vestra videbatur insula, jam ipsam paucorum improba cupiditas vertit in perniciem. Nam hæc annonæ caritas in causa est, cur qvisqve qvam possit plurimos e familia dimittat, qvo qvæso nisi mendicatum, aut, qvod generosis animis pervadeas facilius, latrocinatum? Qvid? qvod d miseram hanc egestatem, atqve inopiam djungitur importuna luxuries. Nam & ministris nobilium, & opificibus, & ipsis ropemodum rusticis, & omnibus deniqve dinibus, multum est insolentis apparatus vestibus, nimius in victu luxus. Jam ga- a, lustra, lupanar & aliud lupanar taber- : vinariæ, cerevisiariæ, postremo tot im- obi ludi, alea, charta, fritillus, pila, sphæ- , discus, annon hæc celeriter exhausta pe- nia recta suos mystas mittunt aliqvo la- cinatum? Has perniciosas pestes ejicite: uite, ut villas atqve oppida rustica, aut restituant, qvi diruere, aut ea cedant re-

posituris, atqve ædificare volentibus. Refrenate coëmtiones istas divitum, ac velut monopolii exercendi licentiam. Pauciores alantur otio, reddatur agricolatio, lanificium instauretur, ut sit honestum negotium, qvo se utiliter exerceat otiosa ista turba, vel qvos hactenus inopia fures fecit, vel qvi nunc errones aut otiosi sunt ministri, fures nimirum utriqve futuri. Certe nisi his malis medemini, frustra jactetis exercitam in vindicanda furta justitiam, nempe speciosam magis, qvam aut justam, aut utilem. Siqvidem cum pessime sinitis educari, & mores paullatim ab teneris annis corrumpi, puniendos videlicet, tum demum, cum ea flagitia viri designent, qvorum spem de se perpetuam a pueritia usqve præbuerant, qvid aliud, qvæso, qvam facitis fures, & iidem plectitis? Jam me hæc loqvente, juris ille consultus interim se ad dicendum composuerat ac statuerat secum, modo illo solenni disputantium uti, qvi diligentius repetunt, qvam respondent, adeo bonam partem laudis ponunt in memoria. Belle, inqvit, dixisti profecto, cum sis videlicet hospes, qvi magis audire his de rebus aliqvid potueris, qvam exacte qvidqvam cognoscere, id qvod ego paucis efficiam perspicuum. Nam

primum

primum ordine recenſebo, qvæ tu dixiſti, deinde oſtendam, qvibus in rebus impoſuit tibi noſtrarum rerum ignoratio, poſtremo rationes tuas omnes diluam atqve diſſolvam. Igitur ut a primo, qvod ſum pollicitus, exordiar, qvatuor mihi viſus es: Tace, inqvit Cardinalis, nam haud reſponſurus paucis videris, qvi ſic incipias. Qvamobrem levabimus in præſenti te hac reſpondendi moleſtia, ſervaturi tamen integrum id munus tibi in proximum congreſſum veſtrum, qvem (niſi qvid impediat, aut te, aut Raphaëlem hunc) craſtinus dies velim referat. Sed interim abs te, mi Raphaël! perqvam libenter audierim, qvare tu furtum putes ultimo ſupplicio non puniendum, qvamve aliam pœnam ipſe ſtatuas, qvæ magis conducat in publicum, nam tolerandum ne tu qvidem ſentis. At ſi nunc per mortem qvoqve, tamen in furtum ruitur, propoſita ſemel vitæ ſecuritate, qvæ vis, qvis metus poſſet absterrere maleficos, qvi mitigatione ſupplicii, velut præmio qvodam ad maleficium ſe invitatos interpretarentur? Omnino mihi videtur, inqvam, pater beniguiſſime! homini vitam eripi propter ereptam pecuniam, prorſus iniqvum eſſe. Siqvidem cum humana vita ne omnibus qvidem fortu-

næ posſesſionibus paria fieri poſſe arbitror Qvod ſi læſam juſtitiam, ſi leges violatas, hac rependi pœna dicant, haud pecuniam: qvidni merito ſummum illud jus, ſumma vocetur injuria? Nam neqve legum probanda ſunt tam Manliana imperia, ut ſicubi in levisſimis parum obtemperetur, illico ſtringant gladium: neqve tam Stoica ſcita, ut omnia peccata adeo exiſtiment paria, uti nihil judicent intereſſe, occidatne aliqvis hominem, an nummum ei ſurripiat, inter qvæ (ſi qvicqvam æqvitas valet) nihil omnino ſimile aut affine. Deus vetuit occidi qvemqvam, & nos tam facile occidimus ob ademtam pecuniolam? Qvod ſi qvis interpretetur, illo Dei jusſu interdictam necis poteſtatem, niſi qvatenus humana lex declaret occidendum, qvid obſtat, qvo minus homines eodem modo conſtituant inter ſe, qvatenus ſtuprum admittendum ſit, adulterandum, pejerandum? Siqvidem cum Deus non alienæ modo, verum etiam ſuæ cuiqve mortis jus ademerit, ſi hominum inter ſe conſenſus, de mutua cæde certis placitis conſentientium, adeo debet valere, ut illius præcepti vinculis eximat ſuos ſatellites, qvi ſine ullo exemplo Dei eos intercmerint, qvos humana ſanctio jusſit occidi: annon

annon hoc pacto præceptum illud Dei tantum juris est habiturum, qvantum humana jura permiserint? ac fiet nimirum, ut ad eundem modum omnibus in rebus statuant homines, qvatenus divina mandata conveniat observari. Deniqve lex Mosaica, qvamqvam inclemens & aspera: nempe in servos, & qvidem obstinatos lata, tamen pecunia furtum, haud morte mulctavit. Ne putemus Deum in nova lege clementiæ, qva ut pater imperat filiis, majorem indulsisse nobis invicem sæviendi licentiam. Hæc sunt cur non licere putem. Qvam vero sit absurdum, atqve etiam perniciosum Reipublicæ, furem atqve homicidam ex æqvo puniri, nemo est, opinor, qvi nesciat. Nempe cum latro conspiciat, non minus imminere discriminis duntaxat furti damnato, qvam si præterea convincatur homicidii, hac una cogitatione impellitur in cædem ejus, qvem alioqvi fuerat tantum spoliaturus, qvippe præterqvam, qvod deprehenso nihil sit plus periculi, est etiam in cæde securitas major, & major celandi spes sublato facinoris indice. Itaqve dum fures nimis atrociter studemus perterrefacere, in bonorum incitamus perniciem. Jam qvod qværi solet, qvæ punitio possit esse commodior: hoc meo ju-

dicio haud paullo facilius eſt repertu, qvam qvæ posſit esſe deterior. Cur enim dubitemus, eam viam utilem esſe caſtigandis ſceleribus, qvam ſcimus olim tamdiu placuisſe Romanis, adminiſtrandæ Reipublicæ peritisſimis? Nempe hi magnorum facinorum convictos in lapidicinas atqve ad fodienda metalla damnabant, perpetuis adſervandos vinculis. Qvamqvam ego qvod ad hanc rem attinet, nullius inſtitutum gentis magis probo, qvam id, qvod interea dum peregrinabar, in Perſide obſervatum apud vulgo dictos Polyleritas, adnotavi, populum neqve exiguum, neqve imprudenter inſtitutum, & niſi qvod tributum qvotannis Perſarum pendit regi, cetera liberum ac ſuis permisſum legibus. Ceterum qvoniam longe ab mari, montibus fere circumdati, & ſuæ terræ nulla in re maligne contenti fructibus, neqve adeunt alios ſæpe, neqve adeuntur, tamen ex vetuſto more gentis, neqve fines prorogare ſtudent, & qvos habent, ab omni facile injuria & montes tuentur, & penſio, qvam rerum potienti perſolvunt, immunes prorſus ab militia, haud perinde ſplendide, atqve commode, felicesqve magis, qvam nobiles, aut clari, degunt: qvippe ne nomine qvidem opinor, præterqvam

qvam conterminis admodum satis noti. Ergo apud hos furti qvi peraguntur, qvod sustulere domino reddunt, non qvod alibi fieri solet, principi: utpote cui tantum juris esse censent in rem furtivam, qvantum ipsi furi: Sin res perierit, pretio ex bonis furum confecto ac persoluto, tum reliqvo uxoribus eorum atqve liberis integro, ipsi damnantur in opera: ac nisi atrociter commissum furtum est, neqve clauduntur ergastulo, neqve gestant compedes, sed liberi ac soluti in publicis occupantur operibus: detrectantes ac langvidius gerentes sese, non tam vinculis coërcent, qvam excitant verberibus, strenuam navantes operam absunt a contumeliis, noctu tantum nominatim censiti cubiculis includuntur; præter assiduum laborem, nihil incommodi est in vita. Aluntur enim haud duriter, qvi publicæ rei serviunt, e publico; alibi aliter. Siqvidem alicubi qvod impenditur in eos, ex eleemosyna colligitur, atqve ea via, qvamqvam incerta, tamen, ut est ille populus misericors, nulla reperitur uberior; alibi reditus qvidam publici ad id destinantur. Est, ubi certum in eos usus tributum viritim conferunt. Qvin aliqvot in locis nullum publicum opus faciunt, sed ut privatus qvisqve

eget mercenariis, ita illorum cujuspiam in eum diem operam, stata mercede conducit apud forum, paullo minoris, qvam qvanti liberam fuerat conducturus: præterea fas est servilem ignaviam flagris corripere. Sic fit, uti nunqvam opere careant: & præter victum aliqvid qvoqvo die ab singulis publico inferatur ærario. Vno qvodam colore vestiuntur & omnes & soli, capillo non abraso, verum paullo supra auriculas attonso; e qvarum altera paullulum præscinditur. Cibum cuiqve ab amicis dari, potumqve ac sui coloris vestem, licet, pecuniam datam esse, danti pariter atqve accipienti capitale: neqve minus periculosum etiam homini libero qvacunqve de causa nummum a damnato recepisse & servos item (sic enim damnatos vocant) arma contingere. Suos qvæqve regio propria distingvit nota, qvam abjecisse capitale est, ut vel extra suos conspici fines, vel cum alterius regionis servo qvicqvam esse collocutum. At neqve tutior fugæ meditatio, qvam ipsa est fuga. Qvin conscium talis fuisse consilii in servo nex est, in libero servitus. Contra indici præmia decreta sunt, libero pecunia, servo libertas, utriqve vero venia atqve impunitas conscientiæ, ne qvando perseqvi malum

consilium

consilium, qvam pœnitere sit tutius. Hujus rei hæc lex atqve hic ordo est, qvem dixi, qvi qvantum habeat humanitatis & commodi, facile patet, qvando sic irascitur, ut vitia perimat servatis hominibus, atqve ita tractatis, ut bonos esse necesse sit: & qvantum ante damni dederunt, tantum reliqva vita resarciant. Porrone ad pristinos relabantur mores, adeo nullus est metus, ut viatores qvoqve, qvibus iter aliqvo institutum est, non aliis viæ ducibus sese tutiores arbitrentur, qvam servis illis ad qvamqve regionem subinde commutatis. Nempe ad perpetrandum latrocinium nihil habent usqvam non importunum: manus inermes, pecunia tantum sceleris index: deprehenso parata vindicta, neqve spes ulla prorsus fugiendi qvoqvam. Qvo enim pacto falleret ac tegeret fugam homo nulla vestium parte populo similis, nisi abeat nudus? qvin sic qvoqve fugientem proderet auricula. At ne inito saltem consilio conjurent in Rempublicam id demum scilicet periculum est: qvasi in tantam venire spem ulla possit vicinia non tentatis ac sollicitatis ante multarum regionum servitiis, qvæ tantum absunt a facultate conspirandi, ut ne convenire

convenire qvidem & colloqvi aut salutare se mutuo liceat: ut credantur interim id consilium intrepide credituri suis, qvod reticentibus periculosum, prodentibus maximo esse bono sciant. Cum contra nemo sit prorsus exspes, obediendo ac perferendo, bonamqve de se præbendo spem emendatioris in posterum vitæ, posse his modis fieri, ut libertatem aliqvando recuperent: qvippe nullo non anno restitutis aliqvot commendatione patientiæ: Hæc cum dixissem, atqve adjecissem, nihil mihi videri causæ, qvare non hic modus haberi vel in Anglia possit, multo majore cum fructu, qvam illa justitia, qvam juris ille peritus tantopere laudaverat: Sub hæc ille, nempe jureconsultus: Nunqvam, inqvit, istud sic stabiliri qveat in Anglia, ut non in summum discrimen adducat Rempublicam, & simul hæc dicens, commovit caput ac distorsit labrum, atqve ita conticuit. Et omnes, qui aderant, pedibus in ejus ibant sententiam. Tum Cardinalis, Non est, inqvit, proclive divinare, commodene an secus res cessura sit, nullo prorsus facto periculo. Verum si pronuntiata mortis sententia, differri exsecutionem jubeat Princeps, atqve hunc experiatur morem, cohibitis asylorum privilegiis,

privilegiis, tum vero si res comprobetur eventu esse utilis, rectum fuerit eam stabiliri alioqvi tunc qvoqve afficere supplicio eos, qvi sunt ante damnati, neqve minus e Republica fuerit, neqve magis injustum, qvam si nunc idem fieret, nec ullum interea nasci ex ea re potest periculum. Qvin mihi certe videntur errones qvoqve ad eundem posse modum non pessime tractari, in qvos hactenus tam multis editis legibus, nihil promovimus tamen. Hæc ubi dixit Cardinalis, qvæ me narrante contemserant omnes, eadem nemo non certatim laudibus est prosecutus, maxime tamen illud de erronibus, qvoniam hoc ab ipso adjectum est. Nescio an qvæ sunt secuta, silere præstiterit, erant enim ridicula: sed narrabo tamen: nam non erant mala, & aliqvid ad hanc rem pertinebant. Adstabat forte parasitus qvidam, qvi videri volebat imitari morionem, sed ita simulabat, ut propior vero esset, tam frigidis dictis captans risum, ut ipse sæpius, qvam dicta sua, rideretur. Excidebant homini tamen interdum qvædam, adeo non absurda, ut fidem adagio facerent, crebro jactu jaci aliqvando Venerem. Is ergo dicente qvodam e convivis, jam meo sermone bene provisum esse furibus, atqve a

Cardinale etiam cautum de erronibus, restare nunc ut his præterea consuleretur publicitus, qvos ad egestatem morbus aut senectus impulisset, atqve ad labores unde vivi possit, reddidisset impotes. Sine, inqvit, me, nam ego & hoc recte ut fiat, videro. Etenim hoc genus hominum misere cupio aliqvo e conspectu amoliri meo, ita me male vexarunt sæpe, cum qverulis illis oplorationibus flagitarent pecuniam, qvas nunqvam tamen tam commode potuerunt occinere, ut nummum a me extorqverent. Qvippe semper alterum evenit, ut aut non libeat dare, aut ne liceat qvidem, qvando nihil est qvod detur. Itaqve nunc cœperunt sapere, nam ne perdant operam, ubi me præterire vident, prætermittunt taciti, ita nihil a me sperant amplius, non hercule magis, qvam si essem sacerdos. Sed illos ego mendicos omnes lata lege distribui ac dispartiri jubeo in Benedictinorum cœnobia, & fieri laicos, ut vocant, Monachos: mulieres Moniales esse impero. Subrisit Cardinalis & approbat joco, ceteri etiam serio. Ceterum Theologus quidam frater hoc dicto in sacerdotes ac monachos adeo est exhilaratus, ut jam ipse qvoqve cœperit ludere, homo alioqvi prope ad torvitatem gravis. Ac ne

sic

ſic qvidem, inqvit, extricaberis a mendicis, niſi nobis qvoqve proſpexeris fratribus; Atqvi, inqvit paraſitus, hoc jam curatum eſt. Nam Cardinalis egregie proſpexit vobis, cum ſtatueret de coërcendis atqve opere exercendis erronibus, nam vos eſtis erronei maximi. Hoc qvoqve dictum, cum, conjectis in Cardinalem oculis, eum viderent non abnuere, cœperunt omnes non illibenter arripere, excepto fratre: nam is (neqve eqvidem miror) tali perfuſus aceto, ſic indignatus eſt, atqve ncanduit, ut nec a conviciis qvidem potuerit emperare: hominem vocavit nebulonem, deractorem, ſuſurronem, & filium perditionis, minas interim terribiles citans e ſcriptura ſcra. Jam ſcurra ſerio ſcurrari cœpit, & rat plane in ſua palæſtra. Noli, inqvit, irasi, bone frater! ſcriptum eſt. In patientia eſtra posſidebitis animas veſtras. Rurſum ater: (referam enim ipſius verba) Non iraor, inqvit, furcifer, vel ſaltem non pecco; ım Pſalmiſta dicit: Iraſcimini & nolite pecre. Admonitus deinde frater a Cardinale ıviter, ut ſuos affectus compeſceret; non mine, inqvit, ego loqvor niſi ex bono zelo, ut debeo: nam viri ſancti habuerunt bom zelum, unde dicitur, Zelus domus tuæ

 comedit

comedit me, & canitur in Ecclesiis, Irrisores Helizei, dum conscendit domum Dei, zelum calvi sentiunt, sicut fortasse sentiet iste derisor scurra, Ribaldus. Facis, inqvit Cardinalis bono fortassis affectu, sed mihi videris facturus, nescio an sanctius, certe sapientius, si te ita compares, ne cum homine stulto & ridiculo ridiculum tibi certamen instituas. Non domine, inqvit, non facerem sapientius; nam Salomon, ipse sapientissimus, dicit: Responde stulto secundum stultitiam ejus, sicut ego nunc facio, & demonstro ei foveam in qvam cadet, nisi bene præcaveat. Nam si multi irrisores Helizei, qvi erat tantum unus calvus, senserunt zelum calvi, qvanto magis sentiet unus derisor multorum fratrum, in qvibus sunt multi calvi? & etiam habemus bullam Papalem, per qvam omnes, qvi derident nos, sunt excommunicati. Cardinalis, ubi vidit nullum fieri finem, nutu ablegato parasito, ac aliam in rem commodam verso sermone, paullo post surgit e mensa, atqve audiendis clientum negotiis dedit se nosqve dimisit. En, mi More! qvam longo te sermone oneravi, qvod tam diu facere plane puduisset me, nisi tu & cupide flagitasses, & sic videreris audire, tamqvam nolles qvicqvam

qvam ejus confabulationis omitti, qvæ qvamqvam aliqvanto perstrictius, narranda tamen mihi fuit omnino propter eorum judicium, qvi qvæ me dicente spreverant, eadem rursus e vestigio non improbante Cardinale, etiam ipsi comprobarunt, usqve adeo assentantes ei ut parasiti qvoqve ejus inventis, qvæ dominus per jocum non aspernabatur, adblandirentur, & serio propemodum admitterent. Vt hinc possis æstimare, qvanti me ac mea consilia aulici forent æstimaturi. Profecto, mi Raphaël! inqvam, magna me affecisti voluptate, ita sunt abs te dicta prudenter simul & lepide omnia. Præterea visus mihi interim sum non solum in patria versari, verum etiam repuerascere qvodammodo jucunda recordatione Cardinalis illius, in cujus aula puer sum educatus: cujus viri memoriæ, qvod tu tam impense faves, non credas, mi Raphaël! qvanto mihi sis effectus hoc nomine charior, cum esses alioqvi charissimus. Ceterum non possum adhuc ullo pacto meam emutare sententiam, qvin te plane putem, si animum inducas tuum, uti ne ab aulis principum abhorreas, in publicum posse te tuis consiliis plurimum boni conferre: qvare nihil magis incumbit tuo, hoc est, boni viri offi-

cio. Siqvidem cum tuus censeat Plato, Respublicas ita demum futuras esse felices, si aut regnent Philosophi, aut reges philosophentur, qvam procul aberit felicitas, si philosophi regibus nec dignentur saltem suum impartiri consilium? Non sunt, inqvit ille, tam ingrati, qvin id libenter facerent, imo multi libris editis jam fecerunt, si hi, qui rerum potiuntur, essent parati bene consultis parere. Sed bene haud dubie prævidit Plato, nisi reges philosophentur ipsi, nunqvam futurum, ut perversis opinionibus a pueris imbuti atqve infecti, penitus philosophantium comprobent consilia: qvod ipse qvoqve experiebatur apud Dionysium. Annon me putas, si apud aliqvem regum decreta sana proponerem & perniciosa malorum semina conarer illi evellere, protinus aut ejiciendum aut habendum ludibrio? Age, finge me apud regem esse Gallorum, atqve in ejus considere consilio, dum in secretissimo successu præsidente rege ipso in corona prudentissimorum hominum magnis agitur studiis, qvibus artibus ac machinamentis Mediolanum retineat, ac fugitivam illam Neapolim ad se retrahat: postea vero evertat Venetos, ac totam Italiam subjiciat sibi, deinde Flandros, Brabantos,

totam

totam poſtremo Burgundiam ſuæ faciat ditionis, atqve alias præterea gentes, qvarum regnum jam olim animo invaſit: Hic dum alius ſvadet, feriendum cum Venetis fœdus, tantisper duraturum, dum ipſi fuerit commodum, cum illis communicandum conſilium, qvin deponendam qvoqve apud eosdem aliqvam prædæ partem, qvam rebus ex ſententia peractis repetat: Dum alius conſulit conducendos Germanos, alius pecunia demulcendos Elvetios: Alius adverſum numen imperatoriæ majeſtatis, auro, velut anathemate, propitiandum: Dum alii videtur cum Arragonum rege componendas esſe res, & alieno Navarræ regno, velut pacis auctoramento cedendum: Alius interim cenſet Caſtellæ principem aliqva ſpe affinitatis irretiendum, atqve aulicos nobiles aliqvot in ſuam factionem certa penſione esſe pertrahendos: Dum maximus omnium nodus occurrit, qvid ſtatuendum interim de Anglia ſit: Ceterum de pace tractandum tamen & conſtringenda arctisſimis vinculis ſemper infirma ſocietas; amici vocentur, ſuſpiciantur ut inimici. Habendos igitur paratos, velut in ſtatione Scotos, ad omnem intentos occaſionem, ſi qvid commoveant Angli, protinus immittendos.

dos. Adhæc fovendum exulem nobilem aliqvem occulte, namqve id aperte ne fiat prohibent fœdera, qvi id regnum sibi deberi contendat, ut ea velut ansa contineat suspectum sibi principem. Hic inqvam, in tanto rerum molimine, tot egregiis viris ad bellum sua certatim consilia conferentibus, si ego homuncio surgam, ac verti jubeam vela, omittendam Italiam censeam, & domi dicam esse manendum, unum Galliæ regnum fere majus esse, qvam ut commode possit ab uno administrari, ne sibi putet rex de aliis adjiciendis esse cogitandum. Tum si illis proponerem decreta Achoriorum populi, Vtopiensium insulæ ad Euronoton oppositi, qvi cum olim bellum gessissent, ut regi suo aliud obtinerent regnum, qvod affinitatis antiqvæ causa sibi contendebat hæreditate deberi, consecuti tandem id, ubi viderunt nihilo sibi minus esse molestiæ in retinendo, qvam in qværendo pertulerant, verum assidua pullulare semina, vel internæ rebellionis, vel externæ incursionis in deditos, ita semper aut pro illis, aut contra pugnandum, nunqvam dari facultatem dimittendi exercitus, compilari interim se, efferri foras pecuniam, alienæ gloriolæ suum impendi sangvinem, pacem nihilo

nihilo tutiorem, domi corruptos bello mores, imbibitam latrocinandi libidinem, confirmatam cædibus audaciam, leges esse contemtui, qvod rex, in duorum curam regnorum distractus, minus in utrumvis animum posset intendere: Cum viderent alioqvi tantis malis nullum finem fore, inito tandem consilio, regi suo humanissime fecerunt optionem retinendi utrius regni vellet, nam utriusqve non fore potestatem, se plures esse, qvam qvi a dimidiato possint rege gubernari, cum nemo sit libenter admissurus mulionem sibi cum alio communem. Ita coactus est ille bonus princeps, novo regno cuipiam ex amicis relicto (qvi brevi etiam post ejectus est) antiqvo esse contentus. Præterea si ostenderem omnes hos conatus bellorum, qvibus ot nationes ejus causa tumultuarentur, cum hesauros ejus exhausissent ac destruxissent opulum, aliqva tandem fortuna frustra cesiros tamen, proinde avitum regnum coleet, ornaret qvantum posset, & faceret vam florentissimum: Amet suos & ametur suis, cum his una vivat, imperetqve svavir, atqve alia regna valere sinat, qvando id, vod nunc ei contigisset, satis amplum suerqve esset. Hanc orationem qvibus auribus,

bus, mi More! putas excipiendam? Profecto non valde pronis, inqvam. Pergamus ergo inqvit, si consiliariis cum rege qvopiam tractantibus & comminiscentibus, qvibus technis ei qveant coacervare thesauros, dum unus intendendam consulit æstimationem monetæ, cum ipsi sit eroganda pecunia, dejiciendam rursus infra justum, cum fuerit corroganda; uti & multum æris parvo dissolvat, pro & parvo multum recipiat. Dum alius svadet, ut bellum simulet atqve eo prætextu, coacta pecunia, cum visum erit, faciat pacem sanctis ceremoniis, qvo plebeculæ oculis fiat præstigium, miseratus videlicet humanum sangvinem Princeps pius. Dum alius ei suggerit in mentem, antiqvas qvasdam, & tineis adesas leges, longa desvetudine antiqvatas, qvas qvod nemo latas meminisset, omnes sint transgressi, earum ergo mulctas jubeat exigi, nullum uberiorem proventum esse, nullum magis honorificum, utpote qvi justitiæ præ se personam ferat: Dum ab alio admonetur, uti sub magnis mulctis multa prohibeat, maxime talia, qvæ ne fiant in rem sit populi, post pecunia cum illis dispenset, qvorum commodis obstat interdictum, sic & a populo gratiam iniri, & duplex adferri

compen-

compendium, vel dum hi mulctantur, qvos qvæstus cupiditas pellexit in casses; vel dum aliis vendit privilegia tanto pluris, qvanto scilicet fuerit melior Princeps, utpote qvi gratim qvicqvam contra populi commodum privato cuiqvam indulgeat, & ob id non nisi magno pretio. Dum alius ei persvadet obstringendos sibi judices, qvi qvavis in re pro regio jure disceptent, accersendos præterea in palatium, atqve invitandos, uti coram se de suis rebus disserant, ita nullam causam ejus tam aperte iniqvam fore, in qva non aliqvis eorum vel contradicendi studio vel pudore dicendi eadem, vel qvo gratiam ineant, apud eum aliqvam reperiant rimam, qva possit intendi calumnia. Sic dum judicibus diversa sentientibus, res per se clarissima disputatur, & veritas in qvæstionem venit, ansam commodum regi dari, pro suo commodo jus interpretandi, ceteros aut pudore accessuros aut metu; sic intrepide fertur postea pro tribunali sententia. Neqve enim deesse prætextus potest pronuntianti pro Principe. Nempe cui satis est, aut æqvitatem a sua parte esse, aut verba legis, aut contortum scripti sensum, aut, qvæ legibus deniqve omnibus præponderat, apud religiosos judices Principis indisputabilem

ſputabilem prærogativam: Dum omnes in Crasſiano illo conſentiunt atqve conſpirant. Nullam auri vim ſatis eſſe principi, cui ſit alendus exercitus, præterea, nihil injuſte regem facere, ut maxime etiam velit, poſſe: qvippe omnia omnium ejus eſſe, ut homines etiam ipſos, tantum vero cuiqve eſſe proprium, qvantum regis benignitas ei non ademerit, qvod ipſum ut qvam minimum ſit, principis multum referre, ut cujus tutamentum in eo ſitum ſit, ne populus divitiis ac libertate laſciviat, qvod hæ res minus patienter ferant dura atqve injuſta imperia, cum contra egeſtas atqve inopia retundat animos ac patientes reddet, adimatqve preſſis generoſos rebellandi ſpiritus. Hic ſi ego rurſus adſurgens contendam, hæc conſilia omnia regi & inhoneſta eſſe, & pernicioſa, cujus non honor modo, ſed ſecuritas qvoqve in populi magis opibus ſita ſit qvam ſuis. Qvos ſi oſtendam, regem ſibi deligere ſua cauſa, non regis, videlicet uti ejus labore ac ſtudio ipſi commode vivant, tutiqve ab injuriis, eoqve magis ad Principem eam pertinere curam, ut populo bene ſit ſuo, qvam ut ſibi, non aliter, ac paſtoris officium eſt, oves potius, qvam ſemet, paſcere, qvatenus opilio eſt. Nam

qvod

qvod populi egestatem censeant pacis præsidium esse, longissime aberrare eos, ipsa res docet. Nempe ubi plus rixarum comperias, qvam inter mendicos? Qvis intentius mutationi rerum studet, qvam cui minime placet præsens vitæ status? Aut cui deniqve audacior impetus ad conturbanda omnia, spe alicunde lucrandi, qvam cui jam nihil est, qvod possit perdere? Qvodsi rex aliqvis adeo aut contemtus esset, aut invisus suis, ut aliter eos continere in officio non possit, nisi contumeliis, compilatione & sectione grassetur, eosqve redigat ad mendicitatem, præstiterit illi profecto, regno se abdicare, qvam his retinere artibus, qvibus qvamqvam imperii nomen retineat, certe amittit majestatem. Neqve enim regiæ dignitatis est, imperium in mendicos exercere, sed in opulentos potius atqve felices. Qvod ipsum sensit certe vir erecti ac sublimis animi Fabricius, cum responderet: Malle se imperare divitibus, qvam divitem esse. Et profecto unum aliqvem voluptate ac deliciis fluere, gementibus undiqve ac lamentantibus aliis, hoc non est regni, sed carceris esse custodem. Deniqve ut imperitissimus medicus est, qvi morbum nescit nisi morbo curare, ita qvi vitam civium non novit

vit alia via corrigere, qvam ademtis vitæ commodis, is se nescire fateatur imperare liberis, qvin aut inertiam potius mutet suam, aut superbiam, nam his fere vitiis accidit, ut populus eum vel contemnat, vel habeat odio. Vivat innocuus de suo, sumtus ad reditus accommodet, refrænet maleficia & recta institutione suorum, præveniat potius, qvam sinat increscere, qvæ deinde puniat: leges, abrogatas consvetudine, haud temere revocet, præsertim qvæ diu desitæ, nunqvam desideratæ sunt: neqve unqvam commissi nomine ejusmodi qvicqvam capiat, qvale privatum qvempiam judex, velut iniqvum ac vafrum non pateretur accipere. Hic si proponerem illis Macarensium legem, qvi & ipsi non longe admodum absunt ab Vtopia, qvorum rex, qvo primum die auspicatur imperium, magnis adhibitis sacrificiis jurejurando adstringitur, nunqvam se uno tempore supra mille auri pondo in thesauris habiturum, aut argenti, qvantum ejus auri pretium æqvet. Hanc legem ferunt ab optimo qvodam rege institutam, cui majori curæ fuit patriæ commodum, qvam divitiæ suæ, velut obicem acervandæ pecuniæ tantæ, qvanta faceret inopiam in ejus populo. Nempe eum

thesaurum

thesaurum videbat suffecturum, sive regi adversus rebelles, sive regno adversus hostium incursiones esset confligendum: ceterum minorem esse, qvam ut animos faciat invadendi aliena, qvæ potissima condendæ legis causa fuit: proxima, qvod sic prospectum putavit, ne desit pecunia, qvæ in qvotidiana civium commutatione versetur, & cum regi necesse est erogare, qvicqvid thesauro supra legitimum accrevit modum, non qvæsiturum censuit occasiones injuriæ. Talis rex & malis erit formidini, & a bonis amabitur. Hæc ergo atqve hujusmodi, si ingererem apud homines, in contrariam partem vehementer inclinatos, qvam surdis essem narraturus fabulam? Surdissimis, inqvam, haud dubie, neqve hercule miror, neqve mihi videntur (ut vere dicam) hujusmodi sermones ingerendi, aut talia danda consilia, qvæ certus sis nunqvam admissum iri. Qvid enim prodesse possit, aut qvomodo in illorum pectus influere sermo tam insolens, qvorum præoccupavit animos, atqve insedit penitus diversa persvasio? Apud amiculos in familiari colloqvio non insvavis est hæc philosophia scholastica: ceterum in consiliis Principum, ubi res magnæ magna auctoritate aguntur, non est

his

his rebus locus. Hoc eſt, inqvit ille, qvod dicebam, non esſe apud Principes locum philoſophiæ. Imo inqvam eſt, verum, non huic ſcholaſticæ, qvæ qvidvis putet, ubivis convenire, ſed eſt alia philoſophia civilior, qvæ ſuam novit ſcenam, eiqve ſeſe accommodans, in ea fabula, qvæ in manibus eſt, ſuas partes concinne & cum decoro tutatur. Hac utendum eſt tibi. Alioqvin dum agitur qvæpiam Plauti comœdia, nugantibus inter ſe vernulis, ſi tu in proſcenium prodeas habitu philoſophico, & recenſeas ex Octavia locum, in qvo Seneca diſputat cum Nerone, nonne præſtiterit egisſe mutam perſonam, qvam aliena recitando talem fecisſe tragicomœdiam? Corruperis enim perverterisqve præſentem fabulam, dum diverſa permiſces, etiam ſi ea quæ tu affers, meliora fuerint. Qvæcunqve fabula in manu eſt, eam age qvam potes optime: neqve ideo totam perturbes, qvod tibi in mentem venit alterius, qvæ ſi lepidior. Sic eſt in Republica, ſic in conſultationibus principum. Si radicitus evelli non posſint opiniones pravæ, nec receptis uſu vitiis mederi qveas ex animi tui ſententia, non ideo tamen deſerenda Reſpublica eſt, & in tempeſtate navis deſtituenda eſt, qvoniam ventos

inhibere

inhibere non poſſis. At neqve inſvetus & inſolens ſermo inculcandus, qvem ſcias apud diverſa perſvaſos pondus non habiturum, ſed obliqvo ductu conandum eſt atqve annitendum tibi, uti pro tua virili omnia tractes commode, & qvod in bonum neqvis vertere, efficias ſaltem, ut ſit qvam minime malum. Nam ut omnia bene ſint, fieri non poteſt, niſi omnes boni ſint, qvod ad aliqvot abhinc annos adhuc non exſpecto. Hac, inqvit, arte nihil fieret aliud, qvam nedum aliorum furori mederi ſtudio, ipſe cum illis inſaniam. Nam i vera loqvi volo, talia loqvar, neceſſe eſt: eterum falſa loqvi, ſitne Philoſophi neſcio; rte non eſt meum. Qvamqvam ille meus rmo, ut fuerit fortaſſe ingratus illis atqve oleſtus, ita non video, cur videri debeat iqve ad ineptias inſolens. Qvod ſi aut ea cerem, qvæ fingit Plato in ſua Republica it ea, qvæ faciunt Vtopienſes in ſua, hæc, amqvam eſſent (ut certe ſunt) meliora, taen aliena videri poſſunt, qvod hic ſingurum privatæ ſunt poſſeſſiones, illic omnia nt communia. Meus vero ſermo, niſi od ad eos, qvi ſtatuiſſent ſecum, ruere erſa via præcipites, jucundus eſſe non pot-, qvi revocet ac præmonſtret pericula, alio-

qvi qvid habuit, qvod non ubivis dici vel conveniat, vel oporteat? Eqvidem ſi omittenda ſunt omnia tamqvam inſolentia atqve abſurda, qvæcunqve perverſi mores hominum fecerunt, ut videri posſint aliena, disſimulemus, oportet apud Chriſtianos pleraqve omnia, qvæ Chriſtus docuit ac disſimulari, usqve adeo vetuit, ut ea qvoqve, qvæ ipſe in aures inſuſurrasſet ſuis, palam in tectis jusſerit prædicari. Qvorum maxima pars ab iſtis moribus longe eſt alienior, qvam mea fuit oratio. Niſi qvod concionatores homines callidi, tuum illud conſilium ſecuti puto, qvando mores ſuos homines ad Chriſti normam gravatim paterentur aptari, doctrinam ejus, velut regulam plumbeam accommodarunt ad mores, ut aliqvo ſaltem pacto conjungerentur ſcilicet. Qva re nihil video, qvid profecerint, niſi ut ſecurius liceat esſe malis, atqve ipſe profecto tantundem proficiam in conſiliis Principum. Nam aut diverſa ſentiam, qvod perinde fuerit, ac ſi nihil ſentiam, aut eadem, & ipſorum adjutor ſim, ut inqvit Mitio Terentianus, inſaniæ. Nam obliqvus ille ductus tuus non video qvid ſibi velit, qvo cenſes annitendum, ſi non posſint omnia reddi bona, tamen ut tractentur commode, fiantqve, qvoad

licet,

licet, qvam minime mala. Qvippe non est ibi dissimulandi locus, nec licet connivere: approbanda sunt aperte pessima consilia, & decretis pestilentissimis subscribendum est. Speculatoris vice fuerit, ac pæne proditoris, etiam, qvi improbe, consulta maligne laudaverit. Porro nihil occurrit, in qvo prodesse qvicqvam possis, in eos delatus collegas, qvi vel optimum virum facilius corruperint, qvam ipsi corrigantur: qvorum perversa consvetudine vel depravaberis, vel ipse integer atqve innocens alienæ malitiæ stultitiæqve prætexeris, tantum abest ut aliqvid possis in melius obliqvo illo ductu convertere. Qvamobrem pulcherrima similitudine declarat Plato, cur merito sapientes abstineant a capessenda republica. Qvippe cum populum videant in plateas effusum assiduis imbribus perfundi, nec persvadere qveant illis, ut se subducant pluviæ tectaqve subeant; gnari, nihil profuturos sese, si exeant, qvam ut una compluantur, semet inter tecta continent, habentes satis, qvando alienæ stultitiæ non possunt mederi, si ipsi saltem sint in tuto. Qvamqvam profecto, mi More! (ut ea vere dicam, qvæ meus animus fert) mihi videtur, ubicunqve privatæ sunt possessiones, ubi omnes omnia

pecuniis metiuntur, ibi vix unqvam posse fieri, ut cum Republica aut juste agatur, aut prospere, nisi vel ibi sentias agi juste, ubi optima qvæqve perveniunt ad pessimos, vel ibi feliciter, ubi omnia dividuntur in paucissimos, nec illos habitos undecunqve commode, ceteris vero plane miseris. Qvamobrem cum apud animum meum reputo prudentissima atqve sanctissima instituta Vtopiensium, apud qvos tam paucis legibus, tam commode res administrantur, ut & virtuti pretium sit, & tamen æqvatis rebus omnia abundent omnibus; tum ubi his eorum moribus ex adverso comparo tot nationes, alias semper ordinantes, nec ullam satis ordinatam unqvam earum omnium, in qvibus qvod qvisqve nactus fuerit, suum vocat privatum, qvarum tam multæ indies conditæ leges non sufficiunt, vel ut conseqvatur qvisqvam, vel ut tueatur, vel ut satis internoscat ab alieno, illud qvod suum invicem qvisqve privatum nominat, id qvod facile indicant infinita illa tam assidue nascentia, qvam nunqvam finienda litigia; hæc, inqvam, dum apud me considero, æqvior Platoni fio, minusqve demiror, dedignatum illis leges ferre ullas, qvi recusabant eas, qvibus ex æqvo omnes omnia

partirentur

partirentur commoda. Siqvidem facile prævidit homo prudentisſimus, unam atqve unicam illam esſe viam ad ſalutem publicam, ſi rerum indicatur æqvalitas, qvæ neſcio an unqvam posſit obſervari, ubi ſua ſunt ſingulorum propria. Nam cum certis titulis qvisqve, qvantum poteſt ad ſe convertit, qvantacunqve fuerit rerum copia, eam omnem pauci inter ſe partiti, reliqvis relinqvunt inopiam, fereqve accidit, ut alteri ſint alterorum ſorte dignisſimi, cum illi ſint rapaces, improbi atqve inutiles, contra ii modeſti viri ac ſimplices, & qvotidiana induſtria in publicum, qvam in ſemet benigniores. Adeo mihi certe perſvadeo, res æqvabili ac juſta aliqva ratione diſtribui, aut feliciter agi cum rebus mortalium, niſi ſublata prorſus proprietate, non posſe. Sed manente illa, manſuram ſemper apud multo maximam multoqve optimam hominum partem egeſtatis & ærumnarum anxiam atqve inevitabilem ſarcinam: Qvam ut fateor levari aliqvantulum posſe, ſic tolli plane contendo non posſe. Nempe ſi ſtatuatur, ne qvis ſupra certum agri modum posſideat, & uti ſit legitimus cuiqve cenſus pecuniæ; Si fuerit legibus qvibusdam cautum, ut neqve ſit princeps nimium potens,

neqve populus nimis insolens: Tum magistratus ne ambiantur, neu dentur venum, aut sumtus in illis fieri sit necesse, alioqvin & occasio datur per fraudem ac rapinas sarciendæ pecuniæ, & fit necessitas eis muneribus præficiendi divites, qvæ potius fuerant administranda prudentibus. Talibus inqvam legibus, qvemadmodum ægra assiduis solent fomentis fulciri corpora deploratæ valetudinis, ita hæc qvoqve mala leniri qveant ac mitigari: ut sanentur vero atqve in bonum redeant habitum, nulla omnino spes est, dum sua cuiqve sint propria. Qvin dum unius partis curæ studes, aliarum vulnus exasperaveris, ita mutuo nascitur ex alterius medela, alterius morbus, qvando nihil sic adjici cuiqvam potest, ut non idem adimatur alii. At mihi, inqvam, contra videtur, ibi nunqvam commode vivi posse, ubi omnia sint communia. Nam qvo pacto suppetat copia rerum, unóqvoqve ab labore subducente se? utpote qvem neqve sui qvæstus urget ratio, & alienæ industriæ fiducia reddit segnem. At cum & stimulentur inopia, neqve qvod qvisqvam fuerit nactus, id pro suo tueri ulla possit lege, annon necesse est perpetua cæde ac seditione laboretur? sublata præsertim auctoritate ac

reverentia

reverentia magiſtratuum, cui qvis esſe locus posſit, apud homines tales, qvos inter nullum diſcrimen eſt, ne comminiſci qvidem qveo. Non miror, inqvit, ſic videri tibi, qvippe cui ejus imago rei aut nulla ſuccurrit, aut falſa. Verum ſi in Vtopia fuisſes mecum, moresqve eorum atqve inſtituta vidisſes præſens, ut ego feci, qvi plus annis qvinqve ibi vixi, neqve unqvam voluisſem inde diſcedere, niſi ut novum illum orbem proderem, tum plane faterere, populum recte inſtitutum nusqvam alibi te vidisſe, qvam illic. Atqvi profecto, inqvit Petrus Ægidius, ægre perſvadeas mihi, melius inſtitutum populum in novo illo, qvam in hoc noto nobis orbe reperiri, ut in qvo neqve deteriora ingenia, & veſtutiores opinor esſe, qvam in illa Republica & in qvibus plurima ad vitam commoda longus invenit uſus, ut ne adjiciam, apud nos caſu reperta qvædam, qvibus excogitandis nullum potuisſet ingenium ſufficere. Qvod ad vetuſtatem, inqvit ille, Rerum attinet publicarum, tum pronuntiare posſes rectius, ſi hiſtorias illius orbis perlegisſes, qvibus ſi fides haberi debet, prius apud eos erant urbes, qvam homines apud nos. Iam vero qvicqvid hactenus vel ingenium invenit, vel caſus repe-

rit, hoc utrobiqve potuit exſtitiſſe. Ceterum ego certe puto, ut illis præſtemus ingenio, ſtudio tamen atqve induſtria longe a tergo relinqvimur. Nam (ut ipſorum habent annales) ante appulſum illuc noſtrum, de rebus noſtris (qvos illi vocant Vltraæqvinoctiales) nihil unqvam qvicqvam audierant, niſi qvod olim annis abhinc ducentis ſupra mille, navis qvædam apud inſulam Vtopiam naufragio periit, qvam tempeſtas eo detulerat. Ejecti ſunt in littus Romani qvidam atqve Ægyptii, qvi poſtea nunqvam inde diſceſſere. Hanc unam occaſionem vide qvam commodam illis ſua fecit induſtria. Nihil artis erat intra Romanum imperium, unde poſſit aliqvis eſſe uſus, qvod non illi aut ab expoſitis hoſpitibus didicerint, aut acceptis qværendi ſeminibus adinvenerint; tanto bono fuit illis aliqvos hinc ſemel illuc eſſe delatos. At ſi qva ſimilis fortuna qvempiam antehac illinc huc perpulerit, tam penitus hoc obliteratum eſt, qvam iſtud qvoqve forſan excidet poſteris, me aliqvando illic fuiſſe. Et ut illi uno ſtatim congreſſu qvicqvid a nobis commode inventum eſt, fecerunt ſuum: ſic diu futurum puto, priusqvàm nos accipiamus qvicqvam, qvod apud illos melius, qvàm a nobis

nobis eſt inſtitutum. Qvod unum maxime eſſe reor in cauſa, cur cum neqve ingenio, neqve opibus inferiores ſimus eis, ipſorum tamen res, qvam noſtra, prudentius adminiſtretur & felicius effloreſcat. Ergo, mi Raphaël! inqvam, qvæſo te atqve obſecro, deſcribe nobis inſulam: nec velis eſſe brevis, ſed explices ordine agros, fluvios, urbes, homines, mores, inſtituta, leges ac deniqve omnia, qvæ nos putes, velle cognoſcere: putabis autem velle, qvicqvid adhuc neſcimus. Nihil, inqvit, faciam libentius: nam hæc in promtu habeo, ſed res otium poſcit. Eamus ergo, nqvam, intro pranſum, mox tempus noſtro rbitratu ſumemus. Fiat, inqvit: Ita inreſſi prandemus; pranſi, in eundem reverſi ocum, in eodem ſedili conſedimus ac juſſis niniſtris, ne qvis interpellaret, ego ac Petrus Egidius hortamur Raphaëlem, ut præſtet, vod erat pollicitus. Is ergo, ubi nos vidit ttentos atqve avidos audiendi, cum pauliſper tacitus & cogitabundus adſediſſet, hunc in modum exorſus eſt.

SERMONIS,
QVEM
RAPHAEL HYTHLODÆVS,
VIR EXIMIVS,
DE
OPTIMO
REIPVBLICÆ STATV
HABVIT,
LIBER SECVNDVS.
PER
ILLVSTREM VIRVM
THOMAM MORVM,
INCLYTÆ BRITANNIARVM VRBIS LONDINI ET CIVEM ET VICECOMITEM.

Vtopienſium inſula in media ſui parte (nam hac latisſima eſt) millia pasſuum ducenta porrigitur, magnumqve per inſulæ ſpatium non multo anguſtior, fines verſus paullatim utrimqve tenuatur. Hi, velut circumducti circino qvingentorum ambitu millium, inſulam totam in lunæ ſpeciem renaſcentis effigiant. Cujus cornua fretum interfluens, millibus pasſuum plus minus undecim dirimit ac per ingens inane diffuſum, circumjectu undiqve terræ prohibitis ventis

vaſti

vasti in morem lacus stagnans magis, qvam sæviens, omnem prope ejus terræ alvum pro portu facit: magnoqve hominum usu naves qvaqvaversus transmittit; fauces hinc vadis, inde saxis formidolosæ. In medio ferme interstitio una rupes eminet, eaqve innoxia, cui inædificatam turrim præsidio tenent, ceteræ latentes & insidiosæ. Canales solis ipsis noti, atqve ideo non temere accidit, uti exterus qvisqvam hunc in sinum, nisi Vtopiano duce, penetret, ut in qvem vix ipsis tutus ingressus est, nisi signis qvibusdam e littore viam regentibus. His in diversa translatis loca, hostium qvamlibet numerosam classem facile in perniciem traherent. Ab altera parte non infreqventes portus. At ubiqve descensus in terram ita natura munitus, aut arte, ut ingentes copiæ paucis inde qveant propugnatoribus arceri. Ceterum, uti fertur, utqve ipsa loci facies præ se fert, ea tellus olim non ambiebatur mari: sed Vtopus, cujus utpote victoris nomen refert insula, (nam ante id temporis Abraxa dicebatur) qviqve rudem atque agrestem turbam ad id, qvo nunc ceteros prope mortales antecellit, cultus humanitisqve perduxit, primo protinus appulsu victoria potitus, passuum millia qvindecim,

qva parte tellus continenti adhæſit, exſcindendum curavit, ac mare circum terram duxit. Cumqve ad id operis non incolas modo coegisſet, (ne contumeliæ loco laborem ducerent) ſed ſuos præterea milites omnes adjungeret, in tantam hominum multitudinem opere distributo, incredibili celeritate res perfecta, finitimos (qvi initio vanitatem incepti riſerant,) admiratione ſuccesſus ac terrore perculerit. Inſula civitates habet qvatuor & qvinqvaginta, ſpatioſas omnes ac magnificas, lingva, moribus, inſtitutis, legibus prorſus iisdem, idem ſitus omnium, eadem ubiqve, qvatenus per locum licet, rerum facies. Harum qvæ proximæ interſunt, millia qvatuor ac viginti ſeparant. Nulla rurſus eſt tam deſerta, e qva non ad aliam urbem pedibus qveat unius itinere diei perveniri. Cives qvaqve ex urbe terni ſenes ac rerum periti, tractatum de rebus inſulæ communibus, qvotannis conveniunt Amaurotum. Nam (ea urbs, qvod tamqvam in umbilico terræ ſita maxime jacet omnium partium legatis opportuna) prima princepsqve habetur. Agri ita commode civitatibus asſignati ſunt, ut ab nulla parte minus ſoli, qvam XX pasſuum millia, una qvævis habeat: ab aliqva multo

etiam

etiam amplius, videlicet qva parte longius urbes inter se disjunguntur. Nulli urbi cupido promovendorum finium: Qvippe qvos habent, agricolas magis eorum se, qvam dominos putant. Habent ruri per omnes agros commode dispositas domos, rusticis instrumentis instructas. Hæ habitantur civibus per vicos, eo commigrantibus. Nulla familia rustica in viris mulieribusqve pauciores habet, qvam qvadraginta, præter duos adscriptitios servos, qvibus pater materqve familias graves ac maturi præficiuntur & singulis tricenis familiis Phylarchus unus. E qvaqve familia viginti qvotannis in urbem remigrant hi, qvi biennium ruri complevere. In horum locum totdem recentes ex urbe subrogantur, ut ab his, qvi annum ibi fuere, atqve ideo rusticarum peritiores rerum, instituantur, alios anno sequente docturi, ne si pariter omnes ibi novi, agricolationisqve rudes essent, aliqvid in annona per imperitiam peccaretur. Is innovandorum agricolarum mos, & si solennis sit, ne qvisqvam invitus asperiorem vitam cogatur continuare diutius, multi tamen, qvos rusticæ rei studium natura delectat, plures sibi annos impetrant. Agricolæ terram colunt, nutriunt animalia, ligna comparant, atqve in

urbem, qva commodum eſt, terra marive convehunt. Pullorum infinitam educant multitudinem, mirabili artificio. Neqve enim incubant ova gallinæ, ſed magnum eorum numerum calore qvodam æqvabili foventes animant educantqve. Hi ſimulatqve e teſta prodiere, homines, vice matrum comitantur & agnoſcunt. Eqvos alunt perqvam paucos, nec niſi ferocientes, neqve alium in vſum, qvam exercendæ rebus eqveſtribus juventuti. Nam omnem, ſeu colendi, ſeu vehendi laborem boves obeunt, qvos, (ut fatentur) eqvis impetu cedere, ſic patientia vincere, nec tot obnoxios morbis putant, ad hæc minore impendio & operæ & ſumtus ali, ac deniqve laboribus emeritos, in cibum tandem vſui eſſe. Semente in ſolum panem utuntur. Nam aut uvarum vinum bibunt, aut pomorum pirorumve, aut deniqve aqvam nonnunqvam meram, ſæpe etiam qva mel aut glycyrrhizan incoxerint, cujus haud exiguam habent copiam. Cum exploratum habeant (habent enim certisſimum) qvantum annonæ conſumat urbs, & circumjectus urbi conventus, tamen multo amplius & ſementis faciunt, & pecudum educant, qvam qvod in ſuos uſus ſufficiat, reliqvum imparturi finitimis. Qvibuscunqve rebus

rebus opus eſt, qvæ ruri non habentur, eam ſupellectilem omnem ab urbe petunt, & ſine ulla rerum commutatione, a magiſtratibus urbanis nullo negotio conſeqvuntur. Nam illo ſingulo qvoqve menſe pleriqve ad feſtum diem conveniunt. Cum frumentandi dies *inſtat*, magiſtratibus urbanis agricolarum Phylarchi denuntiant, qvantum civium numerum ad ſe mitti conveniat, qvæ multitudo frumentatorum, cum ad ipſum diem opportune adſit, uno prope ſereno die tota frumentatione defunguntur.

DE VRBIBVS,
AC NOMINATIM
DE AMAVROTO.

Vrbium qvi unam norit, omnes noverit; ita ſunt inter ſe (qvatenus loci natura on obſtat) omnino ſimiles. Depingam igiır unam qvampiam, neqve enim admodum fert qvam, ſed qvam potius, qvam Amautum? qva nec ulla dignior eſt, qvippe cui natus gratia reliqvæ deferunt, nec ulla mihi tior, ut in qva annos qvinqve perpetuo vixe-ı. Situm eſt igitur Amaurotum in leni ectu montis, figura fere qvadrata. Nam

latitudo

latitudo ejus paullo infra collis incœpta verticem millibus passuum duobus ad flumen Anydrum pertinet, secundum ripam aliqvanto longior. Oritur Anydrus millibus octoginta supra Amaurotum, modico fonte, sed aliorum occursu fluminum, atqve in his duorum etiam mediocrium auctus, ante urbem ipsam qvingentos in latum passus extenditur, mox adhuc amplior, sexaginta millia prolapsus, excipitur Oceano. Hoc toto spatio, qvod urbem ac mare interjacet, ac supra urbem qvoqve aliqvot millia, sed horas perpetuas influens æstus ac refluxus alternat celeri flumine. Cum sese pelagus infert, triginta in longum millia, totum Anydri alveum suis occupat undis, profligato retrorsum fluvio. Tum aliqvanto ultra liqvorem ejus salsugine corrumpit, dehinc paullatim dulcescens amnis, sincerus urbem perlabitur, ac refugientem vicissim purus & incorruptus, ad ipsas prope fauces inseqvitur. Vrbs adversæ fluminis ripæ, non pilis aut sublicibus ligneis, sed ex opere lapideo, egregie arcuato ponte, commissa est, ab ea parte, qvæ longissime distat a mari, qvo naves totum id latus urbis possint inoffensæ prætervehi. Habent alium præterea fluvium, haud magnum qvidem illum, sed perqvam placidum

dum ac jucundum. Nam ex eodem ſcaturiens monte, in qvo civitas collocatur, mediam illam per devexa perfluens, Anydro miſcetur. Ejus fluvii caput fontemqve, qvod paullo extra urbem naſcitur, munimentis amplexi Amaurotani junxerunt oppido, ne ſi qva vis hoſtium ingruat, intercipi atqve averti aqva, neve corrumpi qveat. Inde canalibus coctilibus, diverſim ad inferiores urbis partes aqva lirivatur, id ſicubi locus fieri vetat, ciſternis apacibus, collecta pluvia, tantundem uſus ffert. Murus altus ac latus oppidum cinit, turribus ac propugnaculis freqvens: Aria foſſa, ſed alta, lataqve ac veprium ſepibus npedita, tribus ab lateribus circumdat mœia, qvarto flumen ipſum pro foſſa eſt. lateæ cum ad vecturam, tum adverſus vens deſcriptæ commode: ædificia neutiqvam rdida, qvorum longa & totum per vicum rpetua ſeries, adverſa domorum fronte conicitur: has vicorum frontes via diſtingvit des viginti lata. Poſterioribus ædium parus, qvanta eſt vici longitudo, hortus adja, latus & vicorum tergis undiqve circumtus. Nulla domus eſt, qvæ non, ut oſtii in plateam, ita poſticum in hortum hat. Qvin bifores qvoqve facili tractu manus

nus apertiles ac dein ſua ſponte coëuntes, qvemvis intromittunt, ita nihil usqvam privati eſt. Nam domos ipſas unoqvoqve decennio ſorte commutant. Hos hortos magnifaciunt: in his vineas, fructus, herbas, flores habent tanto nitore cultuqve, vt nihil fructuoſius usqvam viderim, nihil elegantius. Qva in re ſtudium eorum, non ipſa voluptas modo, ſed vicorum qvoqve invicem de ſuo cujusqve horti cultu certamen accendit. Et certe non aliud qvicqvam temere urbe tota reperias, ſive ad uſum civium, ſive ad voluptatem commodius: eoqve nullius rei, qvam hujusmodi hortorum, majorem habuiſſe curam videtur is, qvi condidit. Nam totam hanc urbis figuram, jam inde ab initio deſcriptam ab ipſo Vtopo ferunt. Sed ornatum ceterumqve cultum, qvibus unius ætatem hominis haud ſuffecturam vidit, poſteris adjiciendum reliqvit. Itaqve ſcriptum in annalibus habent, (qvos ab capta usqve inſula, mille ſeptingentorum ac ſexaginta annorum complectentes hiſtoriam, diligenter & religioſe perſcriptos adſervant) ædes initio humiles, ac veluti caſas & tuguria fuiſſe e qvolibet ligno temere factas, parietes luto obductos, culmina in aciem faſti-

giata

giata ſtramentis operuerant. At nunc omnis
lomus viſenda forma tabulatorum trium,
arietum facies aut ſilice, aut cementis, aut
atere coctili conſtructæ, in alvum introrſus
ongeſto rudere. Tecta in planum ſub-
ucta, qvæ intritis qvibusdam inſternunt,
ullius impendii, ſed ea temperatura, qvæ
ec igni obnoxia ſit, & tolerandis tempeſta-
um injuriis plumbum ſuperet. Ventos e
eneſtris vitro (nam ejus ibi creberrimus
ſus eſt) expellunt: Interim etiam lino tenui,
vod perlucide oleo aut ſuccino perlinunt,
emino nimirum commodo: ſiqvidem ad
um modum fit, ut plus lucis transmittat
ventorum minus admittat.

DE MAGISTRATIBVS.

Triginta qvæqve familiæ magiſtratum ſibi
qvotannis eligunt, qvem ſua priſca
igva Syphograntum vocant, recentiore
ylarchum. Syphograntis decem cum ſuis
niliis Traniborus olim, nunc Protophy-
chus dictus præficitur. Demum Sypho-
nti omnes, qvi ſunt ducenti, jurati lectu-
ſeſe, qvem maxime cenſent vtilem, ſuf-
giis occultis renunciant Principem, unum
videlicet

videlicet ex qvatuor, qvos eis populus nominavit: nam a qvaqve urbis qvarta parte, ſelectus unus commendatur ſenatui. Principis magiſtratus perpetuus eſt in omnem illius vitam, niſi tyrannidis affectatæ ſuſpicio impediat. Traniboros qvotannis eligunt, ceterum haud temere commutant. Reliqvi magiſtratus omnes annui. Tranibori tertio qvoqve die, interdum, ſi res poſtulat, ſæpius in conſilium cum principe veniunt. De Republica conſultant, controverſias privatorum (ſi qvæ ſunt) qvæ perqvam paucæ ſunt, mature dirimunt. Syphograntos ſemper in ſenatum duos adſciſcunt, atqve omni die diverſos cautumqve, ut ne qvid ratum ſit, qvod ad Rempublicam pertineat, de qvo non tribus in ſenatu diebus ante agitatum, qvam decretum ſit. Extra ſenatum aut comitia publica, de rebus communibus inire conſilia, capitale habetur. Hæc eo ferunt inſtituta, ne proclive esſet, conjuratione Principis ac Traniborum, oppresſo per tyrannidem populo, ſtatum Reipublicæ mutare. Atqve ideo qvicqvid magni momenti judicatur, ad Syphograntorum comitia defertur, qvi cum ſuis familiis communicata re, poſt inter ſe conſultant ac ſuum conſilium renuntiant Senatui.

Interdum

nterdum ad totius insulæ consilium res de-
ertur. Qvin id qvoqve moris habet Sena-
us, ut nihil, qvo die, primum proponitur,
odem disputetur, sed in seqventem senatum
ifferatur, ne qvis, ubi qvod in buccam pri-
num venerit, temere effutierit; ea potius ex-
ogitet postea, qvibus decreta tueatur sua,
vam qvæ ex Reipublicæ usu sint: malitqve
alutis publicæ, qvam opinionis de se jactu-
am facere, perverso qvodam ac præpostero
udore, ne initio parum prospexisse videatur,
ui prospiciendum initio fuit, ut consulto
otius, qvam cito loqveretur.

DE ARTIFICIIS.

Ars una est omnibus, viris mulieribusqve promiscua, agricultra, cujus nemo est
pers. Hac a pueritia erudiuntur omnes,
rtim in schola traditis præceptis, partim in
ros viciniores urbi, qvasi per ludum educti,
on intuentes modo, sed per exercitandi cor-
oris occasionem tractantes etiam. Præter
riculturam (qvæ est omnibus, ut dixi, com-
unis) qvilibet unam qvampiam, tamqvam
um, docetur, ea est fere aut lenificium, aut
erandi lini studium ant commentariorum,
aut

aut fabri, ſeu ferrarii, ſeu materiarii, artificium. Neqve enim aliud eſt opificium ullum, qvod numerum aliqvem dictu dignum occupet illic. Nam veſtes, qvarum (niſi qvod habitu ſexus diſcernitur & cœlibatus a conjugio) una per totam inſulam forma eſt, eademqve per omne ævum perpetua, nec ad oculum indecora, & ad corporis motum habilis, tum ad frigoris æſtusqve rationem appoſita; eas inqvam qvæqve ſibi familia conficit. Sed ex aliis illis artibus unsqvisqve aliqvam diſcit, nec viri modo, ſed mulieres etiam. Ceterum hæ velut imbecilliores leviora tractant, lanam fere linumqve operantur, viris artes reliqvæ magis laborioſæ mandantur. Maxima ex parte qvisqve in patriis artibus educatur, nam eo pleriqve natura feruntur: qvod ſi qvem animus alio trahat, in ejus opificii, cujus capitur ſtudio, familiam qvampiam adoptione traducitur, cura non a patre modo ejus, ſed magiſtratibus etiam præſtita, ut gravi atqve honeſto patrifamilias mancipetur. Qvin ſi qvis unam perdoctus artem aliam præterea cupiverit, eodem modo permittitur. Vtramqve nactus, utram velit exercet, niſi alterutra civitas magis egeat, Syphograntorum præcipuum ac prope unicum

negotium

negotium eſt, curare ac proſpicere, ne qvisqvam deſideat otioſus, ſed uti ſuæ qvisqve arti ſedulo incumbat, nec ab ſummo mane tamen ad multam usqve noctem perpetuo labore, velut jumenta, fatigatus: nam ea plusqvam ſervilis ærumna eſt, qvæ tamen ubiqve fere opificum vita eſt, exceptis Vtopienſibus, qvi cum in horas viginti qvatuor æqvales diem connumerata nocte dividant, ſex duntaxat operi deputant, tres ante meridiem, a qvibus prandium ineunt, atqve a prandio duas pomeridianas horas cum interqvieverint, tres deinde rurſus labori datas cœna claudunt. Cum primam horam ab meridie numerent, sub octavam cubitum eunt, horas octo ſomnus vendicat. Qvicqvid inter operis horas ac ſomni cibiqve medium eſt, id ſuo cujusqve arbitrio permittitur, non qvo per luxum aut ſegnitiem abutatur, ſed qvod ab opificio ſuo liberum ex animi ſententia in aliud qvidpiam ſtudii bene collocet, has intercapedines pleriqve impendunt literis. Solenne eſt enim publicas qvotidie lectiones haberi antelucanis horis, qvibus ut interſint, ii duntaxat adiguntur, qvi ad literas nominatim ſelecti ſunt. Cæterum ex omni ordine, mares ſimul ac fœminæ, multitudo maxima ad audiendas lectiones,

nes, alii alias, prout cujusque fert natura, confluit. Hoc ipsum tempus, tamen si qvis arti suæ malit insumere, qvod multis usu venit (qvorum animus in nullius contemplatione disciplinæ consurgit) haud prohibetur, qvin laudatur qvoqve, ut utilis Reipublicæ. Super cœnam tum unam horam ludendo producunt, æstate in hortis, hyeme in aulis illis communibus, in qvibus comedunt. Ibi aut musicen exercent, aut se sermone recreant. Aleam atqve id genus ineptos ac perniciosos ludos ne cognoscunt qvidem. Ceterum duos habent in usu ludos, latrunculorum ludo non dissimiles: alterum numerorum pugnam, in qva numerus numerum prædatur: alterum, in qvo collata acie cum virtutibus vitia confligunt. Qvo in ludo perqvam scite ostenditur & vitiorum inter se dissidium, & adversus virtutes concordia, item qvæ vitia, qvibus se virtutibus opponant, qvibus viribus aperte oppugnent, qvibus machinamentis ab obliqvo adoriantur, qvo præsidio virtutes vitiorum vires infringant, qvibus artibus eorum conatus eludant, qvibus deniqve modis alterutra pars victoriæ compos fiat. Sed hoc loco, ne qvid erretis, qviddam pressius intuendum est. Etenim, qvod sex

duntaxat

duntaxat horas in opere ſunt, fieri fortasſe poteſt, ut inopiam aliqvam putes necesſariarum rerum ſeqvi. Qvod tam longe abeſt, ut accidat, ut id temporis ad omnium rerum copiam, qvæ qvidem ad vitæ vel necesſitatem reqvirantur, vel commoditatem, non ſufficiat modo, ſed ſuperſit etiam, id qvod vos qvoqve intelligetis, ſi vobiscum reputetis, apud alias gentes, qvam magna populi pars ners degit. Primum mulieres fere omnes otius ſummæ dimidium, aut ſicubi mulieres legotioſæ ſunt, ibi ut plurimum, earum vice iri ſtertunt. Ad hæc ſacerdotum ac relijioſorum, qvos vocant, qvanta qvamqve otiot turba? Adjice divites omnes, maxime rædiorum dominos, qvos vulgo generoſos ɔpellant ac nobiles; his annumera ipſorum ımulitium, totam videlicet illam cetratorum ebulonum colluviem: robuſtos deniqve ac ılentes mendicos adjunge, morbum qvemam prætexentes inertiæ: multo certe pauores esſe, qvam putaras, invenies eos, qvoım labore conſtant hæc omnia, qvibus morles utuntur. Expende nunc tecum, ex his ſis qvam pauci in necesſariis opificiis verſanr. Siqvidem ubi omnia pecuniis metimur, ultas artes necesſe eſt exerceri inanes prorſus

ſus ac ſuperfluas, luxus tantum ac libidini miniſtras Nam hæc ipſa multitudo, qvæ nunc operatur, ſi partiretur in tam paucas artes, qvam paucas commodus naturæ uſus poſtulat, in tanta rerum abundantia, qvantam tunc eſſe neceſſe ſit, pretia nimirum viliora forent, qvam ut artifices inde vitam tueri ſuam poſſent. At ſi iſti omnes, qvos nunc inertes artes diſtringunt, ac tota inſuper otio ac deſidia langveſcens turba, qvorum unus qvivis earum rerum, qvæ aliorum laboribus ſuppeditantur, qvantum duo earundem operatores, conſumit, in opera univerſi atqve eadem utilia collocarentur, facile animadvertis, qvantulum temporis ad ſuppeditanda omnia, qvæ vel neceſſitatis ratio, vel commoditatis efflagitet, (adde voluptatis etiam, qvæ qvidem vera ſit ac naturalis) abunde ſatis ſuperqve foret: atqve id ipſum in Vtopia res ipſa perſpicuum facit. Nam illic in tota urbe cum adjacente vicinia vix hominibus qvingentis ex omni virorum ac mulierum numero, qvorum ætas ac robur operi ſufficit, vacatio permittitur. In his Syphogranti, qvamqvam leges eos labore ſolverunt, ipſi tamen ſeſe non eximunt, qvo facilius exemplo ſuo reliqvos ad labores invitent. Eadem immuni-

tate

tate gaudent hi, qvibus commendatione ſacerdotum perſvaſus populus occultis Syphograntorum ſuffragiis ad perdiſcendas diſciplinas perpetuam vacationem indulget. Qvorum ſi qvis conceptam de ſe ſpem fefellerit, ad opifices retruditur, contraqve non rarenter uſu venit, ut mechanicus qvispiam, ſubſiſivas illas horas tam gnaviter impendat liteis, tantum diligentia proficiat, ut opificio ſuo xemtus, in literatorum claſſem provehatur. Ex hoc literatorum ordine Legati, Sacerdoes, Tranibori ac ipſe deniqve deligitur Princeps, qvem illi priſca ipſorum lingva Barzaem, recentiore Ademum, appellant. Reqva fere multitudo omnis, cum neqve tioſa ſit, nec inutilibus opificiis occupata, roclivis æſtimatio eſt, qvam paucæ horæ, rantum boni operis pariant. Ad ea, qvæ mmemoravi, hoc præterea facilitatis accet, qvod in neceſſariis plerisqve artibus mioore opera, qvam aliæ gentes, opus habent. am primum ædificiorum aut ſtructura aut fectio ideo tam multorum aſſiduam ubiqve qvirit operam, qvod qvæ pater ædificavit, eres parum frugi paullatim dilabi ſinit, ita, od minimo tueri potuit, ſucceſſor ejus de egro impendio magno cogitur inſtaurare,

 qvin

qvin freqventer etiam, qvæ domus alii ingenti ſumtu ſtetit, hanc alius delicato animo contemnit eaqve neglecta, ideoqve brevi collapſa, aliam alibi impenſis non minoribus exſtruit. At apud Vtopienſes compoſitis rebus omnibus & conſtituta Republica rarisſime accidit, uti nova collocandis ædibus area deligatur, & non modo remedium celeriter præſentibus vitiis adhibetur, ſed etiam imminentibus occurritur. Ita fit, ut minimo labore diutisſime perdurent ædificia, & id genus opifices vix habeant interdum, qvod agant, niſi qvod materiam dolare domi & lapides interim qvadrare atqve aptare jubentur, qvo, ſi qvod opus incidat, maturius poſſet exſurgere. Iam in veſtibus vide, qvam paucis operis egeant: primum dum in opere ſunt, corio neglectim aut pellibus amiciuntur, qvæ in ſeptennium durent: cum procedunt in publicum, ſuperinduunt chlamydem veſtem, qvæ rudiores illas veſtes contegat, ejus per totam inſulam unus color eſt, atqve is nativus. Itaqve lanei panni non modo multo minus, qvam usqvam alibi, ſufficit, verum is ipſe qvoqve multo minoris impendii eſt: at lini minor eſt labor, eoqve uſus crebrior, ſed in lineo ſolus candor, in laneo ſola mundities conſpicitur,

nullum

nullum tenuioris fili pretium eſt. Itaqve fit, ut cum alibi nusqvam uni homini qvatuor aut qvinqve togæ laneæ, diverſis coloribus, ac totidem ſericiæ tunicæ ſufficiant, delicatioribus paullo ne decem qvidem, ibi una qvisqve contentus eſt, plerumqve in biennium. Qvippe nec cauſa eſt ulla, cur plures affectet, qvas conſecutus, neqve adverſus frigus esſet munitior, neqve veſtitu videretur vel pilo cultior. Qvamobrem cum & omnes utilibus ſeſe artibus exerceant, & ipſarum etiam opera pauciora ſufficiant, fit nimirum, ut abundante rerum omnium copia, interdum in reficiendas (ſi qvæ detritæ ſunt) vias publicas immenſam multitudinem educant, persæpe etiam, cum nec talis cujuspiam operis uſus occurrat, pauciores horas operandi publice denuntient. Neqve enim ſupervacaneo labore cives invitos exercent magiſtratus: qvandoqvidem ejus Reipublicæ inſtitutio nunc unum ſcopum in primis reſpicit, ut qvoad per publicas necesſitates licet, qvam plurimum temporis ab ſervitio corporis ad animi libertatem cultumqve civibus univerſis asſeratur: in eo enim ſitam vitæ felicitatem putant.

DE COMMERCIIS MVTVIS.

Sed jam qvo pacto ſeſe mutuo cives utantur, qvæ populi inter ſe commercia qvæqve ſit diſtribuendarum rerum forma, videtur explicandum. Cum igitur ex familiis conſtet civitas, familias ut plurimum cognationes efficiunt. Nam fœminæ (ubi maturuerint) collocatæ maritis, in ipſorum domicilia concedunt. At maſculi filii ac deinceps nepotes, in familia permanent & parentum antiqviſſimo parent, niſi præ ſenecta mente parum valuerit, tunc enim ætate proximus ei ſufficitur. Verum ne civitas aut fieri infreqventior, aut ultra modum poſſit creſcere, cavetur, ne ulla familia, qvarum millia ſex qvæqve civitas, excepto conventu, complectitur, pauciores, qvam decem, pluresve, qvam ſexdecim puberes habeat. Impuberum enim nullus præfiniri numerus poteſt. Hic modus facile ſervatur, transſcriptis his in rariores familias, qvi in plenioribus excreſcunt. At ſi qvando in totum plus juſto abundaverit, aliarum urbium ſuarum infreqventiam farciunt. Qvod ſi forte per totam inſulam plus æqvo moles intumuerit, tum ex qvalibet

urbe

urbe deſcriptis civibus in continente proximo, ubicunqve indigenis agri multum ſupereſt & cultu vacat, coloniam ſuis ipſorum legibus propagant, adſcitis una terræ indigenis, ſi convivere ſecum velint. Cum volentibus conjuncti, in idem vitæ inſtitutum eosdemqve mores facile coaleſcunt, idqve utriusqve populi bono. Efficiunt enim ſuis inſtitutis, ut ea terra utrisqve abunda ſit, qvæ alteris aut parca, aut maligna, videbatur. Renuentes ipſorum legibus vivere, propellunt his finibus, qvos ſibi ipſi deſcribunt: adverſus repugnantes bello confligunt: nam eam juſtisſimam belli cauſam ducunt, cum populus qvispiam ejus ſoli, qvo non ipſe utitur, ſed velut inane ac vacuum posſidet, aliis tamen, qvi ex naturæ præſcripto inde nutriri debeant, uſum ac posſesſionem interdicat. Si qvando illus ex ſuis urbibus aliqvis caſus eousqve imminuerit, ut ex aliis inſulæ partibus, ſervato ſuo cujusqve urbis modo, reſarciri non posſint (qvod bis duntaxat ab omni ævo, peſtis graſſante ſævitia, fertur contigisſe) remigrantibus e colonia civibus replentur. Perire enim colonias potius patiuntur, qvam ullam e inſulanis urbibus imminui. Sed ad convictum civium revertor, antiqvisſimus (ut

 dixi)

dixi) præeſt familiæ. Miniſtri ſunt uxores maritis & liberi parentibus, atqve in ſumma minores natu majoribus. Civitas omnis in qvatuor æqvales partes dividitur. In medio cujusqve partis forum eſt omnium rerum. Eo in certas domos opera cujusqve familiæ convehuntur atqve in horrea ſingulæ ſeorſim ſpecies distributæ ſunt. Ab his qvilibet paterfamilias, qvibus ipſe ſuiqve opus habent, petit ac ſine pecunia, ſine omni prorſus hoſtimento, qvicqvid petierit, aufert. Qvare enim negetur qvicqvam? Cum & omnium rerum abunde ſatis ſit, nec timor ullus ſubſit, ne qvisqvam plus, qvam ſit opus, flagitare velit? Nam cur ſupervacua petiturus putetur is, qvi certum habeat, nihil ſibi unqvam defuturum? Nempe avidum ac rapacem aut timor carendi facit in omni animantum genere, aut in homine ſola reddit ſuperbia, qvæ gloriæ ſibi ducit, ſuperflua rerum oſtentatione ceteros antecellere, qvod vitii genus in Vtopienſium inſtitutis nullum omnino locum habet. Adjuncta ſunt foris (qvæ commemoravi) fora cibaria, in qvæ non olera modo arborumqve fructus & panes comportantur, ſed piſces præterea, qvadrupedumqve & avium, qvicqvid eſculentum eſt, extra urbem

locis

locis appositis, ubi fluento tabes ac sordes eluantur. Hinc deportant pecudes occisas depuratasqve manibus famulorum: nam neqve suos cives patiuntur asſvescere laniatui animalium (cujus usu clementiam, humanissimum naturæ nostræ affectum, paullatim deperire putant) neqve sordidum qvicqvam atqve immundum (cujus putredine corruptus aër morbum posset invehere) perferri in urbem sinunt. Habet præterea qvilibet vicus aulas qvasdam capaces, æqvali ab sese invicem intervallo distantes, nomine qvamqve suo cognitas. Has colunt Syphogranti, qvarum unicuiqve triginta familiæ, videlicet ab utroqve latere qvindecim, sunt adscriptæ, cibum ibi sumturæ. Obsonatores cujusqve aulæ certa hora conveniunt in forum ac, relato suorum numero, cibum petunt. Sed prima ratio ægrotorum habetur, qvi in publicis hospitiis curantur. Nam qvatuor habent in ambitu civitatis hospitia paullo extra muros, tam capacia, ut totidem oppidulis æqvari possint: tum ut neqve ægrotorum numerus qvamlibet magnus anguste collocaretur, & per hoc incommode; tum qvo hi, qvi tali morbo tenerentur, cujus contagio solet ab alio ad alium serpere, longius ab aliorum

cœtu ſummoveri poſſint. Hæc hoſpitia ita ſunt inſtructa atqve omnibus rebus, qvæ ad ſalutem conferant, referta, tum tam tenera ac ſedula cura adhibetur; tam aſſidua medicorum peritiſſimorum præſentia, ut cum illuc nemo mittatur invitus, nemo tamen fere in tota urbe ſit, qvi adverſa valetudine laborans, non ibi decumbere, qvam domi ſuæ præferat. Cum ægrotorum obſonator cibos ex medicorum præſcripto receperit, deinceps optima qvæqve inter aulas æqvabiliter pro ſuo cujusqve numero distribuuntur, niſi qvod Principis, Pontificis & Traniborum reſpectus habetur ac Legatorum etiam, & exterorum omnium, (ſi qvi ſunt, qvi pauci ac raro ſunt:) ſed his qvoqve, cum adſunt, domicilia certa atqve inſtructa parantur. Ad has aulas prandii cœnæqve ſtatis horis tota Syphograntia convenit, æneæ tubæ clangore commonefacta, niſi qvi aut in hoſpitiis, aut domi decumbunt: qvamqvam nemo prohibetur, poſtqvam aulis eſt ſatisfactum, e foro domum cibum petere, ſciunt enim, neminem id temere facere: nam etſi domi prandere nulli vetitum ſit, nemo tamen hoc libenter facit, cum neqve honeſtum habeatur & ſtultum ſit, deterioris parandi prandii ſumere

mere laborem, cum lautum atqve opiparum præsto apud aulam tam propinqvum sit. In hac aula ministeria omnia, in qvibus paullo plus sordis aut laboris est, obeunt servi. Ceterum coqvendi parandiqve cibi officium & totius deniqve instruendi convivii solæ mulieres exercent, cujusqve videlicet familiæ per vices. Tribus pluribusve mensis pro numero convivarum discumbitur. Viri ad parietem, fœminæ exterius collocantur, ut si qvid his subiti oboriatur mali, qvod uterum gerentibus interdum solet accidere, inperturbatis ordinibus exsurgant atqve inde ad nutrices abeant. Sedent illæ qvidem seorsum cum lactentibus in cœnaculo qvodam, ad id destinato, nunqvam sine foco atqve aqva munda, nec absqve cunis, interim ut & declinare liceat infantulos, & ad ignem, cum velint, exemtos fasciis liberare ac ludo reficere. Suæ qvæqve soboli nutrix est, nisi aut mores aut morbus impediat: id cum accidit, uxores syphograntorum propere nutricem qværunt, nec id difficile est: nam qvæ id præstare possunt, nulli officio sese offerunt libentius, qvoniam & omnes eam misericordiam laude proseqvuntur, & qvi educatur, nutricem parentis agnoscit loco. In atrio nutricum con-

ſidunt pueri omnes, qvi primum luſtrum non explevere: ceteri impuberes, qvo in numero ducunt, qvicunqve ſexus alteriusutrius intra nubiles annos ſunt, aut miniſtrant discumbentibus, aut qvi per ætatem nondum valent, adſtant tamen, atqve id ſummo cum ſilentio: utriqve, qvod a ſedentibus porrigitur, eo veſcuntur, nec aliud discretum prandendi tempus habent. In medio primæ menſæ (qvi ſummus locus eſt) & cui (nam ea menſa ſuprema in parte cœnaculi transverſa eſt) totus conventus conſpicitur, Syphograntus cum uxore conſidet. His adjunguntur duo ex natu maximis. Sedent enim per omnes menſas qvaterni. At, ſi templum in ea Syphograntia ſitum eſt, Sacerdos ejusqve uxor cum Syphogranto ſedent, ut præſideant. Ab utraqve parte collocantur juniores, poſt ſenes rurſus, atqve hoc pacto per totam domum & æqvales inter ſe junguntur, & diſſimilibus tamen immiſcentur: qvod ideo ferunt inſtitutum, ut ſenum gravitas ac reverentia (cum nihil ita in menſa fieri dicive poteſt, ut eos ab omni parte vicinos effugiat) juniores ab improba verborum geſtuumqve licentia cohibeat. Ciborum fercula non a primo loco deinceps apponuntur, ſed ſenioribus primum

mum omnibus (qvorum insignes loci sunt) optimus qvisqve cibus infertur, deinde reliqvis æqvaliter ministratur. At senes lautitias suas (qvarum non tanta erat copia, ut posset totam per domum affatim distribui) pro suo arbitratu circumsedentibus impartiuntur. Sic & majoribus natu suus servatur honos, & commodi tantundem tamen ad omnes pervenit. Omne prandium cœnamqve ab aliqva lectione auspicantur, qvæ ad mores faciat, sed brevi tamen, ne fastidio sit. Ab hac seniores honestos sermones, sed neqve tristes ac infacetos ingerunt. At nec longis logis totum occupant prandium, qvin audiunt libenter juvenes qvoqve, atqve adeo de industria provocant, qvo & indolis cujusqve & ingenii, per convivii libertatem prodentis sese, capiant experimentum. Prandia breviuscula sunt, cœnæ largiores, qvod labor illa, has somnus & nocturna qvies excipit, qvam illi ad salubrem concoctionem magis efficacem putant. Nulla cœna sine musica transigitur: nec ullis caret secunda mensa bellariis, odores incendunt & ungventa spargunt: nihilve non faciunt, qvod exhilarare convivas possit: sunt enim hanc in partem aliqvanto procliviores, ut nullum voluptatis genus (ex

ſidunt pueri omnes, qvi primum luſtrum non explevere: ceteri impuberes, qvo in numero ducunt, qvicunqve ſexus alteriusutrius intra nubiles annos ſunt, aut miniſtrant discumbentibus, aut qvi per ætatem nondum valent, adſtant tamen, atqve id ſummo cum ſilentio: utriqve, qvod a ſedentibus porrigitur, eo veſcuntur, nec aliud diſcretum prandendi tempus habent. In medio primæ menſæ (qvi ſummus locus eſt) & cui (nam ea menſa ſuprema in parte cœnaculi transverſa eſt) totus conventus conſpicitur, Syphograntus cum uxore conſidet. His adjunguntur duo ex natu maximis. Sedent enim per omnes menſas qvaterni. At, ſi templum in ea Syphograntia ſitum eſt, Sacerdos ejusqve uxor cum Syphogranto ſedent, ut præſideant. Ab utraqve parte collocantur juniores, poſt ſenes rurſus, atqve hoc pacto per totam domum & æqvales inter ſe junguntur, & diſſimilibus tamen immiſcentur: qvod ideo ferunt inſtitutum, ut ſenum gravitas ac reverentia (cum nihil ita in menſa fieri dicive poteſt, ut eos ab omni parte vicinos effugiat) juniores ab improba verborum geſtuumqve licentia cohibeat. Ciborum fercula non a primo loco deinceps apponuntur, ſed ſenioribus primum

mum omnibus (qvorum insignes loci sunt) optimus qvisqve cibus infertur, deinde reliqvis æqvaliter ministratur. At senes lautitias suas (qvarum non tanta erat copia, ut posset totam per domum affatim distribui) pro suo arbitratu circumsedentibus impartiuntur. Sic & majoribus natu suus servatur honos, & commodi tantundem tamen ad omnes pervenit. Omne prandium cœnamqve ab aliqva lectione auspicantur, qvæ ad mores faciat, sed brevi tamen, ne fastidio sit. Ab hac seniores honestos sermones, sed neqve tristes ac infacetos ingerunt. At nec longis logis totum occupant prandium, qvin audiunt libenter juvenes qvoqve, atqve adeo de industria provocant, qvo & indolis cujusqve & ingenii, per convivii libertatem prodentis sese, capiant experimentum. Prandia breviuscula sunt, cœnæ largiores, qvod labor illa, has somnus & nocturna qvies excipit, qvam illi ad salubrem concoctionem magis efficacem putant. Nulla cœna sine musica transigitur: nec ullis caret secunda mensa bellariis, odores incendunt & ungventa spargunt: nihilqve non faciunt, qvod exhilarare convivas possit: sunt enim hanc in partem aliqvanto procliviores, ut nullum voluptatis genus (ex

qvo nihil ſeqvatur incommodi) cenſeant interdictum. Hoc pacto igitur in urbe convivunt: at ruri, qvi longius ab ſeſe disſiti ſunt, omnes domi qvisqve ſuæ comedunt, nulli enim familiæ qvicqvam ad victum deeſt, qvippe a qvibus id totum venit, qvo veſcantur urbici.

DE PEREGRINATIONE VTOPIENSIVM.

At ſi qvos aut amicorum alia in urbe commorantium, aut ipſius etiam videndi loci deſiderium cœperit, a Syphograntis ac Traniboris ſuis veniam facile impetrant, niſi ſi qvis uſus impediat. Mittitur ergo ſimul numerus aliqvis cum epiſtola Principis, qvæ & datam peregrinandi copiam teſtatur, & reditus diem præſcribit. Vehiculum datur cum ſervo publico, qvi agat boves & curet: ceterum, niſi mulieres in cœtu habeant, vehiculum velut onus & impedimentum remittitur. Toto itinere cum nihil ſecum efferant, nihil deſit tamen, ubiqve enim domi ſunt. Si qvo in loco diutius uno die commorentur, ſuam ibi qvisqve artem exercet atqve ab artis ejusdem opificibus humanisſime tractantur.

Si

Si ſemet auctore qvisqvam extra ſuos fines vagetur, deprehenſus ſine Principis diplomate, contumelioſe habitus pro fugitivo reducitur, caſtigatus acriter; idem auſus denuo, ſervitute plectitur. Qvod ſi qvem libido inceſſat, per ſuæ civitatis agros palandi, venia patris & conſentiente conjuge, non prohibetur: ſed in qvodcunqve rus pervenerit, nullus ante cibus datur, qvam ante meridianum operis penſum, aut qvantum ante cœnam ibi laborari ſolet, abſolverit. Hac lege qvovis intra ſuæ urbis fines ire licet. Erit enim non minus utilis urbi, qvam ſi in urbe eſſet. Iam videtis, qvam nulla ſit usqvam otiandi licentia, nullus inertiæ prætextus, nulla taberna vinaria, nulla cereviſiaria, nusqvam upanar, nulla corruptelæ occaſio, nullæ la:ebræ, conciliabulum nullum, ſed omnium ɔræſentes oculi neceſſitatem aut conſveti laɔoris, aut otii non inhoneſti faciunt. Qvem ɔopuli morem neceſſe eſt omnium rerum opiam ſeqvi, atqve ea cum æqvabiliter ad ɪmnes perveniat, ſit nimirum, ut inops eſſe emo aut mendicus poſſit. In ſenatu Amauɔtico (qvem uti dixi, terni qvotannis omni ɛ urbe freqventant) ubi primum conſtitet, qvæ res qvoqve loco abundet, rurſum cujus

cujus alicubi malignior proventus fuerit, alterius inopiam alterius protinus ubertas explet, atqve id gratuito faciunt, nihil vicissim ab his recipientes, qvibus donant: sed qvæ de suis rebus unicuipiam urbi dederint, nihil ab ea repetentes, ab alia, cui nihil impenderunt, qvibus egent, accipiunt. Ita tota insula velut una familia est. At postqvam satis provisum ipsis est (qvod non antea factum censent, qvam in biennium propter anni seqventis eventum prospexerint) tum ex his, qvæ supersunt, magnam vim frumenti, mellis, lanæ, lini, ligni, cocci & conchyliorum, vellerum, ceræ, sevi, corii, ad hæc animalium qvoqve in alias regiones exportant: qvarum rerum omnium septimam partem inopibus ejus regionis dono dant, reliqvam pretio mediocri venditant: qvo ex commercio non eas modo merces, qvibus domi egent (nam id fere nihil est, præter ferrum) sed argenti atqve auri præterea magnam vim in patriam reportant. Cujus rei diutina consvetudine, supra qvam credi possit, ubiqve jam earum rerum copia abundant. Itaqve nunc parum pensi habent, præsentene pecunia, an in diem vendant, multoqve maximam partem habeant in nominibus, in qvibus tamen faciendis non privatorum

um unqvam, ſed confectis ex more inſtrumentis, publicam urbis fidem ſeqvuntur. Civitas, ubi ſolutionis dies advenerit, a privatis lebitoribus exigit creditum atqve in ærarium edigit; ejusqve pecuniæ, qvoad ab Vtopienſibus repetatur, uſura fruitur. Illi maximam partem nunqvam repetunt: nam qvæ es apud ſe nullum habet uſum, eam ab his uferre, qvibus uſui eſt, haud æqvum cenent. Ceterum ſi res ita poſcat, ut ejus liqvam partem alii populo mutuam daturi nt, tum demum poſcunt: aut cum bellum erendum eſt, qvam in rem unam totum illm theſaurum, qvem habent, domi ſervant, ti aut extremis in periculis, aut in ſubitis ræſidio ſit: potisſimum qvo milites externos qvos libentius, qvam ſuos cives, objiciunt scrimini) immodico ſtipendio conducant, ıari multitudine pecuniæ hoſtes ipſos pleımqve mercabiles &, vel proditione, vel inſtis etiam ſignis, inter ſe committi. Hanc caufam inæſtimabilem theſaurum ſervant; non ut theſaurum tamen, ſed ita habent, omodo me narrare profecto deterret pur, metuentem, ne fidem oratio non ſit haura: qvod eo juſtius vereor, qvo magis hi ſum conſcius, niſi vidisſem præſens, qvam

cujus alicubi malignior proventus fuerit, terius inopiam alterius protinus ubertas expl atqve id gratuito faciunt, nihil vicissim his recipientes, qvibus donant: sed qvæ suis rebus unicuipiam urbi dederint, nihil ea repetentes, ab alia, cui nihil impenderu qvibus egent, accipiunt. Ita tota insula v ut una familia est. At postqvam satis pı visum ipsis est (qvod non antea factum c sent, qvam in biennium propter anni seqv tis eventum prospexerint) tum ex his, q supersunt, magnam vim frumenti, mellis, næ, lini, ligni, cocci & conchyliorum, vel rum, ceræ, sevi, corii, ad hæc animalium q qve in alias regiones exportant: qvarum rum omnium septimam partem inopibus e regionis dono dant, reliqvam pretio medio venditant: qvo ex commercio non eas mo merces, qvibus domi egent (nam id fere ni est, præter ferrum) sed argenti atqve a præterea magnam vim in patriam reporta Cujus rei diutina consvetudine, supra qv credi possit, ubiqve jam earum rerum co abundant. Itaqve nunc parum pensi habe præsentene pecunia, an in diem vendant, m toqve maximam partem habeant in nomi bus, in qvibus tamen faciendis non priva

rum unqvam, ſed confectis ex more inſtrumentis, publicam urbis fidem ſeqvuntur. Civitas, ubi ſolutionis dies advenerit, a privatis debitoribus exigit creditum atqve in ærarium redigit, ejusqve pecuniæ, qvoad ab Vtopienſibus repetatur, uſura fruitur. Illi maximam partem nunqvam repetunt: nam qvæ res apud ſe nullum habet uſum, eam ab his auferre, qvibus uſui eſt, haud æqvum cenſent. Ceterum ſi res ita poſcat, ut ejus aliqvam partem alii populo mutuam daturi ſint, tum demum poſcunt: aut cum bellum gerendum eſt, qvam in rem unam totum illum theſaurum, qvem habent, domi ſervant, uti aut extremis in periculis, aut in ſubitis præſidio ſit: potisſimum qvo milites externos (qvos libentius, qvam ſuos cives, objiciunt diſcrimini) immodico ſtipendio conducant, gnari multitudine pecuniæ hoſtes ipſos plerumqve mercabiles &, vel proditione, vel infeſtis etiam ſignis, inter ſe committi. Hanc ob cauſam inæſtimabilem theſaurum ſervant; at non ut theſaurum tamen, ſed ita habent, qvomodo me narrare profecto deterret pudor, metuentem, ne fidem oratio non ſit habitura: qvod eo juſtius vereor, qvo magis mihi ſum conſcius, niſi vidisſem præſens,

qvam

qvam ægre potuisſem ipſe perduci, ut alteri idem recenſenti crederem. Neceſſe eſt enim fere, qvam qvicqvid eſt ab eorum, qvi audiunt, moribus alienum, tam idem procul illis abeſſe a fide: qvamqvam prudens rerum æſtimator minus fortaſſe mirabitur, cum reliqva eorum inſtituta tam longe ab noſtris differant; ſi argenti qvoqve atqve auri uſus ad ipſorum potius, qvam ad noſtri moris rationem accommodetur. Nempe cum pecunia non utantur ipſi, ſed in eum ſervent eventum, qvi ut poteſt uſu venire, ita fieri poteſt, ut nunqvam incidat; interim aurum argentumqve, unde ea fit, ſic apud ſe habent, ut ab nullo pluris æſtimetur, qvam rerum ipſarum natura meretur; qva qvis non videt, qvam longe infra ferrum ſunt? ut ſine qvo non hercule magis, qvam absqve igni atqve aqva vivere mortales qveant, cum interim auro argentoqve nullum uſum, qvo non facile careamus, natura tribuerit, niſi hominum ſtultitia pretium raritati feciſſet: qvin contra, velut parens indulgentiſſima, optima qvæqve in propatulo poſuerit, ut aërem, aqvam ac tellurem ipſam: longiſſime vero vana ac nihil profutura ſemoverit. Ergo hæc metalla, ſi apud eos in turrim aliqvam abstru-

abstruderentur, Princeps ac Senatus in ſuſpicionem venire poſſet (ut eſt vulgi ſtulta ſolertia) ne deluſo per technam populo, ipſi aliqvo inde commodo fruerentur: porro ſi phialas inde, aliaqve id genus opera fabre excuſa conficerent, ſi qvando incidiſſet occaſio, ut conflanda ſint rurſus atqve in militum eroganda ſtipendium, vident nimirum fore, ut ægre patiantur avelli, qvæ ſemel in delitiis habere cœpiſſent. His rebus uti occurrant, excogitavere qvandam rationem, ut reliqvis ipſorum inſtitutis conſentaneam, ita ab noſtris (apud qvos aurum tanti fit ac tam diligenter conditur) longiſſime abhorrentem, eoqve niſi peritis non credibilem. Nam cum in fictilibus e terra vitroqve elegantiſſimis qvidem illis, ſed vilibus tamen edant bibantqve, ex auro atqve argento non in communibus aulis modo, ſed in privatis etiam domibus matellas paſſim ac ſordidiſſima qvæqve vaſa conficiunt. Ad hæc catenas & craſſas compedes, qvibus coërcent ſervos, iiſdem ex metallis operantur. Poſtremo qvoscunqve aliqvod crimen infames facit, ab horum auribus annuli dependent aurei, digitos aurum cingit, aurea torqves ambit collum, & caput deniqve auro vincitur. Ita omnibus curant modis,

uti

uti apud se aurum argentumqve in ignominiæ sint: atqve hoc pacto fit, ut hæc metalla, qvæ ceteræ gentes non minus fere dolenter ac viscera sua distrahi patiuntur, apud Vtopienses, si semel omnia res postularet efferri, nemo sibi jacturam unius fecisse assis videretur. Margaritas præterea legunt in littoribus, qvin in rupibus qvibusdam adamantes ac pyropos qvoqve: neqve tamen qværunt, sed oblatos casu perpoliunt. His ornant infantulos, qvi ut primis pueritiæ annis, talibus ornamentis gloriantur ac superbiunt, sic ubi plusculum accrevit ætatis, cum animadvertunt, ejusmodi nugis non, nisi pueros uti, nullo parentum monitu, sed suomet ipsorum pudore deponunt, non aliter ac nostri pueri, cum grandescunt nuces, bullas & pupas abjiciunt. Itaqve hæc tam diversa ab reliqvis gentibus instituta qvam diversas itidem animorum affectiones pariat, nunqvam æqve mihi atqve in Anemoliorum Legatis inclaruit. Venerunt hi Amaurotum, dum ego aderam, & qvoniam magnis de rebus tractatum veniebant, adventum eorum terni illi cives ex qvalibet urbe prævenerant: sed omnes finitimarum gentium Legati, qvi eo ante appulerant, qvibus Vtopiensium perspecti mores erant, apud

qvos

qvos ſumtuoſo veſtitui nihil honoris haberi intelligebant, ſericum contemtui esſe, aurum etiam infame ſciebant, cultu qvam poterant modeſtisſimo venire conſveverant. At Anemolii, qvod longius aberant ac minus cum illis commercii habuerant, cum accepisſent, eodem omnes, eoqve rudi corporis cultu esſe, perſvaſi non habere eos, qvo non utebantur, ipſi etiam ſuperbi magis, qvam ſapientes, decreverunt, apparatus elegantia deos qvosdam repræſentare & miſerorum oculos Vtopienſium ornatus ſui ſplendore præſtringere. Itaqve ingresſi ſunt Legati tres cum comitibus centum, omnes veſtitu verſicolori, pleriqve ſerico; Legati ipſi (nam domi nobiles erant) amictu aureo, magnis torqvibus & inauribus aureis, ad hæc annulis aureis in manibus, monilibus inſuper appenſis in pileo, qvæ margaritis ac gemmis affulgebant, omnibus poſtremo rebus ornati, qvæ apud Vtopienſes aut ſervorum ſupplicia, aut infamium dedecora, aut puerorum nugamenta fuere. Itaqve operæ pretium erat videre, qvo pacto criſtas erexerint, ubi ſuum ornatum cum Vtopienſium veſtitu (nam in plateis ſeſe populus effuderat) contulere: contraqve non minus erat voluptatis, conſiderare, qvam longe ſua eos ſpes exſpecta-

exſpectatioqve feſellerat, qvamqve longe al ea exiſtimatione aberant, qvam ſe conſecutu ros putaverant. Nempe Vtopienſium ocu lis omnium, exceptis perqvam paucis, qv alias gentes aliqva idonea de cauſa inviſerant totus ille ſplendor apparatus pudendus videbatur & infimum qvemqve pro dominis reverenter ſalutantes, Legatos ipſos ex aurearum uſu catenarum pro ſervis habitos, ſine ullo prorſus honore prætermiſerunt. Qvin pueros qvoqve vidisſes, qvi gemmas ac margaritas abjecerant, ubi in Legatorum pileis affixas conſpexerunt, compellare matrem ac latus fodere; En mater! qvam magnus nebulo margaritis adhuc & gemmulis utitur, ac ſi esſet parvulus? At parens, ſerio etiam illa, tace inqvit fili! eſt opinor qvispiam e morionibus Legatorum: alii catenas illas aureas reprehendere, utpote nullius uſus, qvippe tam graciles, ut eas facile ſervus infringere, tam laxas rurſus, uti cum fuerit libitum, posſit excutere, & ſolutus ac liber qvovis aufugere. Verum Legati poſtqvam ibi unum atqve alterum diem verſati, tantam auri vim in tanta vilitate conſpexerunt, nec in minore contumelia, qvam apud ſe honore habitam vidisſent, ad hæc in unius fugitivi ſervi catenas compedesqve

compedesqve plus auri atqve argenti congeſtum, qvam totus ipſorum trium apparatus conſtiterat, ſubſidentibus pennis omnem illum cultum, qvo ſeſe tam arroganter extulerant, pudefacti, ſepoſuerunt: maxime vero, poſtqvam familiarius cum Vtopienſibus collocuti, mores eorum atqve opiniones didicere. Mirantur illi ſiqvidem, qvemqvam esſe mortalium, qvem exiguæ gemmulæ aut lapilli dubius oblectet fulgor, cui qvidem ſtellam aliqvam atqve ipſum deniqve ſolem liceat intueri: aut qvemqvam tam inſanum esſe, ut nobilior ipſe ſibi ob tenuioris lanæ, filum videatur, ſiqvidem hanc ipſam (qvantumvis tenui filo ſit) ovis olim geſtavit, nec aliud tamen interim, qvam ovis fuit. Mirantur item aurum, ſuapte natura tam inutile, nunc ubiqve gentium æſtimari tanti, ut homo ipſe, per qvem atqve adeo in cujus uſum id pretii obtinuit, minoris multo, qvam aurum ipſum æſtimetur, usqve adeo, ut plumbeus qvispiam, & cui non plus ingenii ſit, qvam ſtipiti, nec minus etiam improbus, qvam ſtultus, multos tamen & ſapientes, & bonos viros in ſervitute habeat, ob id duntaxat, qvod ei magnus contigit aureorum numismatum cumulus, qvem ſi qva fortuna, aut aliqva legum

ſtropha

ſtropha (qvæ nihil minus, ac fortuna ipſi ſummis ima permiſcet) ab hero illo ad abje ctiſſimum totius familiæ ſuæ nebulonem transtulerit, fit nimirum paullo poſt, ut in famuli ſui famulitium concedat, velut ap pendix additamentumqve numiſmatum. Ce terum multo magis eorum mirantur ac dete ſtantur inſaniam, qvi divitibus illis, qvibus neqve debent qvicqvam, neqve ſunt obnoxi nullo alio reſpectu, qvam qvod divites ſunt honores tantum non divinos impendunt, id qve cum eos tam ſordidos atqve avaros cogno ſcant, ut habeant certo certius ex tanto num morum cumulo, viventibus illis, ne unum qvidem nummulum unqvam ad ſe venturum Has atqve hujusmodi opiniones partim ex educatione conceperunt, in ea educti Repu blica, cujus inſtituta longiſſime ab his ſtul titiæ generibus abſunt, partim ex doctrina & literis. Nam & ſi haud multi cujusqve ur bis ſunt, qvi ceteris exonerari laboribus ſoli diſciplinæ deputantur, hi videlicet in qvibus a pueritia egregiam indolem, eximium inge nium atqve animum ad bonas artes propen ſum deprehendere, tamen omnes pueri li teris imbuuntur, & populi bona pars, viri fœminæqve per totam vitam horas illas, qvas ab

ab operibus liberas esse diximus, in literis collocat. Disciplinas ipsorum lingva perdiscunt, est enim neqve verborum inops, nec insvavis auditu, nec ulla fidelior animi interpres est, eadem fere (nisi qvod ubiqve corruptior, alibi aliter) magnam ejus orbis plagam pervagatur. Ex omnibus his philosophis, qvorum nomina sunt in hoc noto nobis orbe celebria, ante nostrum adventum ne fama qvidem cujusqvam eo pervenerat, & tamen in musica dialecticaqve ac numerandi & metiendi scientia, eadem fere, qvæ nostri illi veteres invenere. Ceterum ut antiqvos omnibus prope rebus exæqvat, ita nuperorum inventis dialecticorum longe sunt impares: nam ne ullam qvidem regulam invenerunt earum, qvas de restrictionibus, amplificationibus ac suppositionibus acutissime excogitatis, in parvis logicalibus passim hic ediscunt pueri. Porro secundas intentiones tam longe abest ut investigare suffecerint, ut nec hominem ipsum in communi, qvem vocant, qvamqvam (ut scitis) plane colosseum & qvovis Gigante majorem, tum a nobis præterea digito demonstratum, nemo tamen eorum videre potuerit. At sunt in Astrorum cursu & cœlestium orbium motu peritissimi. Qvin

inſtrumenta qvoqve diverſis figuris ſolerte excogitarunt, qvibus ſolis ac lunæ & ceterorun item aſtrorum, qvæ in ipſorum horizont viſuntur motiones ac ſitus, exactisſime com prehenſos habent. Ceterum amicitias atqv errantum disſidia ſiderum ac totam deniqv illam ex aſtris divinandi impoſturam n ſomniant qvidem. Imbres, ventos ac cetera tempeſtatum vicisſitudines ſignis qvibusdam longo perſpectis uſu præſentiunt. Sed d cauſis earum rerum omnium & de fluxu mari ejusqve ſalſitate & in ſumma de cœli mundi qve origine ac natura, partim eadem, qv veteres Philoſophi noſtri, disſerunt, partim ut illi inter ſe disſident, ita hi qvoqve, dum novas rerum rationes asſerunt, ab omnibu illis disſentiunt, nec inter ſe tamen usqve qvaqve conveniunt. In ea philoſophiæ parte qva de moribus agitur, eadem illis disputan tur, qvæ nobis: de bonis animi qværunt & corporis, & externis, tum utrum boni nomen omnibus his, an ſolis animi dotibus conve niat. De virtute disſerunt ac voluptate, ſed omnium prima eſt ac princeps controverſia, qvanam in re, una pluribusve, ſitam hominis felicitatem putent. At hac in re propenſio res æqvo videntur in factionem, voluptatis asſer-

asſertricem, ut qva vel totam vel potisſimam felicitatis humanæ partem definiant. Et qvod magis mireris, ab religione qvoqve (qvæ gravis & ſevera eſt, fereqve triſtis & rigida) petunt tamen ſententiæ tam delicatæ patrocinium. Neqve enim de felicitate diſceptant unqvam, qvin principia qvædam ex religione depromta, cum Philoſophia, qvæ rationibus utitur, conjungant, ſine qvibus ad veræ felicitatis inveſtigationem, mancam atqve imbecillam per ſe rationem putant. Ea principia ſunt hujusmodi: Animam esſe immortalem ac Dei beneficentia ad felicitatem natam; virtutibus ac benefactis noſtris præmia poſt hanc vitam; flagitiis deſtinata ſupplicia. Hæc tametſi religionis ſint, ratione tamen cenſent ad ea credenda & concedenda perduci: qvibus e medio ſublatis, ſine ulla cunctatione pronuntiant, neminem esſe tam ſtupidum, qvi non ſentiat, petendam ſibi per fas ac nefas voluptatem, hoc tantum caveret, ne minor voluptas obſtet majori, aut eam perſeqvatur, qvam invicem retaliet dolor. Nam virtutem aſperam ac difficilem ſeqvi ac non abigere modo ſvavitatem vitæ, ſed dolorem etiam ſponte perpeti, cujus nullum exſpectes fructum (qvis enim poteſt esſe fructus, ſi poſt

mortem nihil asſeqveris, cum hanc vitam totam inſvaviter, hoc eſt miſere, traduxeris) id vero dementisſimum ferunt. Nunc vero non in omni voluptate felicitatem, ſed in bona atqve honeſta ſitam putant. Ad eam enim velut ad ſummum bonum, naturam noſtram ab ipſa virtute pertrahi, cui ſola adverſa factio felicitatem tribuit. Nempe virtutem definiunt ſecundum naturam vivere, ad id ſiqvidem a Deo inſtitutos esſe nos. Eum vero naturæ ductum ſeqvi, qvisqvis in appetendis fugiendisque rebus obtemperat rationi. Rationem porro mortales primum omnium in amorem ac venerationem divinæ majeſtatis incendere, cui debemus & qvod ſumus & qvod compotes esſe felicitatis posſumus, ſecundum id commonet atqve excitat nos, ut vitam, qvam licet minime anxiam ac maxime lætam ducamus ipſi, ceterisqve omnibus ad idem obtinendum adjutores nos pro naturæ ſocietate præbeamus. Neqve enim qvisqvam unqvam fuit tam triſtis ac rigidus asſecla virtutis & oſor voluptatis, qvi ita labores, vigilias & ſqvalores indicat tibi, ut non idem aliorum inopiam atqve incommoda levare te pro tua virili jubeat, & id laudandum humanitatis nomine cenſeat, hominem homini

ſaluti

ſaluti ac ſolatio esſe ſi humanum eſt, maxime (qva virtute nulla eſt homini magis propria) aliorum mitigare moleſtiam &, ſublata triſtitia, vitæ jucunditati, hoc eſt, voluptati reddere; qvidni natura qvemqve inſtiget, ut ſibimet idem præſtet? Nam aut mala eſt vita jucunda, id eſt, voluptaria, qvod ſi eſt, non ſolum neminem ad eam debes adjutare, ſed omnibus, utpote noxiam ac mortiferam, qvantum potes, adimere, aut ſi conciliare aliis eam, ut bonam, non licet modo, ſed etiam debes, cur non tibi in primis ipſi? cui non minus propitium esſe te, qvam aliis decet: Neqve enim cum te natura moneat, uti in alios bonus ſis, eadem te rurſus jubet, in te met ſævum atqve inclementem esſe. Vitam ergo jucundam inqviunt, id eſt, voluptatem, tamqvam operationum omnium finem, ipſa nobis natura præſcribit, ex cujus præſcripto vivere, virtutem definiunt. At cum natura mortales invitet ad hilarioris vitæ mutuum ſubſidium, (qvod ſane merito facit, neqve enim tam ſupra generis humani ſortem qvisqvam eſt, ut ſolus naturæ curæ ſit, qvæ univerſos ex æqvo fovet, qvos ejusdem formæ communione complectitur) eadem te nimirum jubet etiam atqve etiam obſervare, ne ſic

tuis commodis obſecundes, ut aliorum procures incommoda. Servanda igitur cenſent non inita ſolum inter privatos pacta, ſed publicas etiam leges, qvas aut bonus Princeps juſte promulgavit, aut populus nec oppresſus tyrannide, nec dolo circumſcriptus, de partiendis vitæ commodis . hoc eſt materia voluptatis, communi conſenſu ſanxit. His inoffenſis legibus tuum curare commodum, prudentiæ eſt: publicum præterea, pietatis: ſed alienam voluptatem præreptum ire, dum conſeqvare tuam, ea vero injuria eſt; contra tibi aliqvid ipſi demere, qvod addas aliis, id demum eſt humanitatis ac benignitatis officium; qvod ipſum nunqvam tantum aufert commodi, qvantum refert: nam & beneficiorum vicisſitudine penſatur, & ipſa benefacti conſcientia, ac recordatio charitatis eorum & benevolentiæ, qvibus benefeceris, plus voluptatis affert animo, qvam fuisſet illa corporis, qva abſtinuiſti. Poſtremo (qvod facile perſvadet animo libenter asſentienti religio) brevis & exiguæ voluptatis vicem ingenti ac nunqvam interituro gaudio rependit Deus. Itaqve hoc pacto cenſent, & excusſa ſedulo & perpenſa re omnes actiones noſtras, atqve in his virtutes etiam ipſas, voluptatem tandem

tandem velut finem felicitatemqve respicere. Voluptatem appellant omnem corporis animive motum statumqve, in qvo versari natura duce delectet. Appetitionem naturæ non temere addunt. Nam ut qvicqvid natura jucundum est, ad qvod neqve per injuriam tenditur, nec jucundius aliud amittitur, nec labor succedit, non sensus modo, sed recta qvoqve ratio perseqvitur, ita qvæ præter naturam dulcia sibi mortales vanissima conspiratione confingunt (tamqvam in ipsis esset, perinde res ac vocabula commutare) ea omnia statuunt adeo nihil ad felicitatem facere ut plurimum officiant etiam, vel eo qvod qvibus semel insederunt, ne veris ac genuinis oblectamentis usqvam vacet locus, totum prorsus animum falsa voluptatis opinione præoccupant. Sunt enim perqvam multa, qvæ cum suapte natura nihil contineant svavitatis, immo bona pars amaritudinis etiam plurimum, perversa tamen improbarum cupiditatum illecebra, non pro summis tantum voluptatibus habeantur, verum etiam inter præcipuas vitæ causas numerentur. In hoc adulterinæ voluptatis genere eos collocant, qvos ante memoravi, qvi qvo meliorem togam habent, eo sibi meliores ipsi videntur, qva una

in re bis errant. Neqve enim minus falſi ſunt, qvod meliorem putant togam ſuam, qvam qvod ſe. Cur enim ſi veſtis uſum ſpectes; tenuioris fili lana præſtat crasſiori? at illi tamen tamqvam natura, non errore præcellerent, attollunt criſtas & ſibimet qvoqve pretii credunt inde nonnihil accedere: eoqve honorem, qvem vilius veſtiti ſperare non esſent auſi, elegantiori togæ velut ſuo jure exigunt &, prætermisſi, negligentius indignantur. At hoc ipſum qvoqve vanis & nihil profuturis honoribus affici, annon ejusdem inſcitiæ eſt? Nam qvid naturalis & veræ voluptatis affert nudatus alterius vertex, aut curvati poplites? hoccine tuorum poplitum dolori medebitur? aut tui capitis phreneſim levabit? In hac fucatæ voluptatis imagine, mirum qvam ſvaviter inſaniunt ii, qvi nobilitatis opinione ſibi blandiuntur ac plaudunt, qvod ejusmodi majoribus naſci contigerit, qvorum longa ſeries dives (neqve enim nunc aliud eſt nobilitas) habita ſit, præſertim in prædiis: nec pilo qvidem minus ſibi nobiles videntur, etiamſi majores nihil inde reliqverint, aut relictum ipſi abligurierint. His annumerant eos, qvi gemmis ac lapillis (ut dixi) capiuntur, ac dii qvodammodo ſibi videntur facti, ſi

qvando

qvando eximium aliqvem conseqvantur, ejus præsertim generis, qvod sua tempestate maximo apud suos æstimetur; neqve enim apud omnes, neqve omni tempore eadem genera sunt in pretio: sed nec nisi exemtum auro ac nudum comparant: immo ne sic qvidem, nisi adjurato venditore & præstante cautionem, veram gemmam ac lapidem verum esse, tam solliciti sunt, ne oculis eorum veri loco adulterinus imponat. At spectaturo tibi cur minus præbeat oblectamenti factitius, qvem tuus oculus non discernit a vero? Vterqve ex æqvo valere debet tibi; non minus hercle, qvam cœco. Qvid hi, qvi superfluas opes adservat, non ut ullo acervi usu, sed sola contemplatione delectentur, num veram percipiunt, an falsa potius voluptate luduntur? aut hi, qvi diverso vitio aurum, qvo nunqvam sint usuri, fortasse nec usuri amplius, abscondunt & solliciti ne perdant, perdunt? Qvid enim aliud est, usibus demtum tuis, & omnium fortasse mortalium telluri reddere? & tu tamen abstruso thesauro, velut animi jam securus, lætitia gestis. Qvem si qvis furto sustulerit, cujus tu ignarus furti, decem post annis obieris, toto illo decennio, qvo subtractæ pecuniæ superfuisti, qvid tua retulit,

ſurreptum an ſalvum fuiſſe? utroqve certe modo tantundem uſus ad te pervenit. Ad has tam ineptas lætitias, aleatores, (qvorum inſaniam auditu, non uſu cognovere) venatores præterea atqve aucupes adjungunt. Nam qvid habet, inqviunt, voluptatis, talos in alveum projicere, qvod toties feciſti, ut ſi qvid voluptatis ineſſet, oriri tamen potuiſſet ex freqventi uſu ſatietas? aut qvæ ſvavitas eſſe poteſt, ac non faſtidium potius, in audiendo latratu atqve ululatu canum? aut qvi major voluptatis ſenſus eſt, cum leporem canis inſeqvitur, qvam cum canis canem? nempe idem utrobiqve agitur, accurritur enim, ſi te curſus oblectet: at ſi te cædis ſpes & laniatus exſpectatio ſub oculis peragendi retinet, miſericordiam potius movere debet ſpectare lepusculum a cane, imbecillum a validiore, fugacem ac timidum a feroce, innoxium deniqve a crudeli diſcerptum. Itaqve Vtopienſes totum hoc venandi exercitium ut rem liberis indignam, in lanios (qvam artem per ſervos obire eos ſupra diximus) rejecerunt, infimam enim ejus partem eſſe venationem ſtatuunt, reliqvas ejus partes & utiliores & honeſtiores, ut qvæ & multo magis conferant, & animalia neceſſitatis duntaxat gratia

perimat,

perimat, cum venator ab miseri animalculi cæde ac laniatu nihil, nisi voluptatem, petat. Qvam spectandæ necis libidinem in ipsis etiam beltiis, aut ab animi crudelis affectu censent exoriri, aut in crudelitatem deniqve, assiduo tam efferæ voluptatis usu, defluere. Hæc igitur & qvicqvid est ejusmodi, (sunt enim innumera) qvamqvam pro voluptatibus mortalium vulgus habeat, illi tamen, cum natura nihil insit svave, plane statuunt, cum vera voluptate nihil habere commercii. Nam qvod vulgo sensum jucunditate perfundunt, (qvod voluptatis opus videtur) nihil de sententia decedunt: non enim ipsius rei natura, sed ipsorum perversa consvetudo in causa est, cujus vitio fit, ut amara pro dulcibus amplectantur: non aliter ac mulieres gravidæ picem & sevum, corrupto gustu, melle mellitius arbitrantur. Nec cujusqvam tamen aut morbo, aut consvetudine depravatum judicium mutare naturam, ut non aliarum rerum, ita nec voluptatis potest. Voluptatum, qvas veras fatentur, species diversas faciunt. Siqvidem alias animo, corpori alias tribuunt. Animo dant intellectum eamqve dulcedinem, qvam veri contemplatio peperit. Ad hæc svavis additur bene actæ vitæ memoria,

moria, & ſpes non dubia futuri boni. Corporis voluptatem in duas partiuntur formas, qvarum prima ſit ea, qvæ ſenſum perſpicua ſvavitate perfundit, qvod alias earum inſtauratione partium fit, qvas inſitus nobis calor exhauſerit; nam hæ cibo potuqve redduntur: alias dum egeruntur illa, qvorum copia corpus exuberat, hæc ſuggeritur, dum excrementis inteſtina purgamus, aut opera liberis datur, aut ullius prurigo partis frictu ſcalptuve lenitur. Interdum vero voluptas oritur, nec redditura qvicqvam, qvod membra noſtra deſiderent, nec ademtura, qvo laborent: ceterum qvæ ſenſus noſtros tamen vi qvadam occulta, ſed illuſtri motu titillet afficiatqve & in ſe convertat, qvalis ex muſica naſcitur. Alteram corporeæ voluptatis formam eam volunt eſſe, qvæ in qvieto atqve æqvabili corporis ſtatu conſiſtat, id eſt, nimirum ſua cujusqve nullo interpellata malo ſanitas. Hæc ſiqvidem, ſi nihil eam doloris oppugnet, per ſeipſa delectat, etiamſi nulla extrinſecus adhibita voluptate moveatur. Qvamqvam enim ſeſe minus effert, minusqve offert ſenſui, qvam tumida illa edendi bibendiqve libido, nihilo tamen ſecius multi eam ſtatuunt voluptatem maximam, omnes fere

Vtopienſes

Vtopienſes magnam & velut fundamentum omnium ac baſim fatentur, ut qvæ vel ſola placidam & optabilem vitæ conditionem reddat &, qva ſublata, nullus usqvam reliqvus ſit cuiqvam voluptati locus: nam dolore prorſus vacare, niſi adſit ſanitas, ſtuporem certe, non voluptatem vocant. Iamdudum exploſum eſt apud eos decretum illorum, qvi ſtabilem & tranqvillam ſanitatem (nam hæc qvoqve qvæſtio gnaviter apud eos agitata eſt) ideo non habendam pro voluptate cenſebant, qvod præſentem non poſſe dicerent, niſi motu qvopiam extraneo ſentiri. Verum contra nunc in hoc prope univerſi conſpirant, ſanitatem vel in primis voluptati eſſe. Etenim cum in morbo, inqviunt, dolor ſit, qvi voluptati implacabilis hoſtis eſt, non aliter ac ſanitati morbus, qvidni vicisſim inſit ſanitatis tranqvillitati voluptas? nihil enim ad hanc rem referre putant, ſeu morbus dolor eſſe, ſeu morbo dolor ineſſe dicatur: tantundem enim utroqve modo effici. Qvippe ſi ſanitas aut voluptas ipſa ſit, aut neceſſario voluptatem pariat, velut calor igni gignitur: nimirum utrobiqve efficitur, ut qvibus immota ſanitas adeſt, his voluptas abeſſe non poſſit. Præterea dum veſcimur, inqviunt, qvid aliud,

qvam sanitas, qvæ labefactari cœperat, adversus esuriem cibo commilitone depugnat, in qva dum paullatim invalescit, ille ipse profectus ad solitum vigorem, suggerit illam, qva sic reficimur, voluptatem. Sanitas ergo, qvæ in conflictu lætatur, eadem non gaudebit adepta victoriam? sed pristinum robur, qvod solum toto conflictu petiverat, tandem feliciter assecuta, protinus obstupescet? nec bona sua cognoscet atqve amplexabitur? Nam qvod non sentiri sanitas dicta est, id vero perqvam procul a vero putant. Qvis enim vigilans, inqviunt, sanum esse se non sentit, nisi, qvi non est? qvemne tantus aut stupor, aut lethargus adstringit, ut sanitatem non jucundam sibi fateatur ac delectabilem? At delectatio qvid aliud, qvam alio nomine voluptas est? Amplectuntur ergo in primis animi voluptates, (eas enim primas omnium principesqve ducunt) qvarum potissimam partem censent ab exercitio virtutum bonæqve vitæ conscientia proficisci. Earum voluptatum, qvas corpus suggerit, palmam sanitati deferunt: nam edendi bibendiqve svavitem, & qvicqvid eandem oblectamenti rationem habet, appetenda qvidem, sed non nisi sanitatis gratia, statuunt. Neqve enim

per ſe jucunda esſe talia, ſed qvatenus adverſæ valetudini clanculum ſurrepenti reſiſtunt: ideoqve ſapienti ſicuti magis deprecandos morbos, qvam optandam medicinam, & dolores profligandos potius, qvam adſciſcenda ſolatia, ita hoc qvoqve voluptatis genere non egere, qvam deliniri præſtiterit. Qvo voluptatis genere ſi qvisqvam ſe beatum putet, is necesſe eſt, fateatur, ſe tum demum fore felicisſimum, ſi ea vita contigerit, qvæ in perpetua fame, ſiti, pruritu, eſu, potatione, ſcalptu frictuqve traducatur, qvæ qvam non fœda ſolum, ſed miſera etiam ſit, qvis non videt? Infimæ profecto omnium hæ voluptates ſunt, ut minime ſinceræ, neqve enim unqvam ſubeunt, niſi contrariis conjunctæ doloribus; nempe cum edendi voluptate copulatur eſuries, idqve non ſatis æqva lege: nam ut vehementior, ita longior qvoqve dolor eſt; qvippe & ante voluptatem naſcitur, & niſi voluptate una commoriente non exſtingvitur. Hujusmodi ergo voluptates, niſi qvatenus expetit necesſitas, haud magni habendas putant. Gaudent tamen etiam his gratiqve agnoſcunt naturæ parentis indulgentiam, qvæ fœtus ſuos ad id, qvod necesſitatis cauſa tam asſidue faciundum

erat,

erat, etiam blandisſima ſvavitate pelliciat. Qvanto enim in tædio vivendum erat, ſi ut ceteræ ægritudines, qvæ nos infeſtant rarius, ita hi qvoqve qvotidiani famis ac ſitis morbi, venenis ac pharmacis amaris esſent abigendi? At formam, vires, agilitatem, hæc ut propria jucundaqve naturæ dona libenter fovent. Qvin eas qvoqve voluptates, qvæ per aures, oculos ac nares admittuntur, qvas natura proprias ac peculiares esſe homini voluit (neqve enim aliud animantium genus, aut mundi formam pulchritudinemqve ſuscipit, aut odorum, niſi ad cibi discrimen, ulla commovetur gratia, neqve conſonas inter ſe discordesqve ſonorum diſtantias internoſcit) & has, inqvam, ut jucunda qvædam vitæ condimenta perſeqvuntur. In omnibus autem hunc habent modum, ne majorem minor impediat, neu dolorem aliqvando voluptas pariat, qvod necesſario ſeqvi cenſent, ſi inhoneſta ſit. At certe formæ decus contemnere, vires deterere, agilitatem in pigritiam vertere, corpus exhaurire jejuniis, ſanitati injuriam facere & cetera naturæ blandimenta reſpuere, niſi qvis hæc ſua commoda negligat, dum aliorum publicamve ardentius procurat, cujus laboris vice, majorem

a Deo

a Deo voluptatem exſpectet, alioqvin ob inanem virtutis umbram, nullius bono ſemet affligere, vel qvo adverſa ferre minus moleſte posſit, nunqvam fortasſe ventura, hoc vero putant esſe dementisſimum animiqve, & in ſe crudelis, & erga naturam ingratisſimi, cui tamqvam debere qvicqvam dedignetur, omnibus ejus beneficiis renuntiat. Hæc eſt eorum de virtute ac voluptate ſententia: qva, niſi ſanctius aliqvid inſpiret homini cœlitus immisſa religio, nullam inveſtigari credunt humana ratione veriorem. Qva in re rectene an ſecus ſentiant, excutere nos neqve tempus patitur, neqve necesſe eſt: qvippe qvi narranda eorum inſtituta, non etiam tuenda ſuscepimus. Ceterum hoc mihi certe perſvadeo, utut ſeſe habeant hæc decreta, nusqvam neqve præſtantiorem populum, neqve feliciorem esſe Rempublicam. Corpore ſunt agili vegetoqve, virium amplius, qvam ſtatura promittat, nec ea tamen improcera. Et cum neqve ſolo ſint usqveqvaqve fertili, nec admodum ſalubri cœlo, adverſus aërem, ita ſeſe temperantia victus muniunt, terræ ſic medentur induſtria, ut nusqvam gentium ſit frugis pecorisqve proventus uberior, aut hominum vivaciora corpora paucioribusqve

morbis

morbis obnoxia. Itaqve non ea modo, qvæ vulgo faciunt agricolæ, diligenter ibi administrata conſpicias, ut terram natura maligniorem arte atqve opera juvent, ſed populi manibus alibi radicitus evulſam ſilvam, alibi conſitam videas. Qva in re habita eſt non ubertatis, ſed vecturæ ratio, ut esſent ligna aut mari, aut fluviis, aut urbibus ipſis viciniora: minore enim cum labore terreſtri itinere fruges, qvam ligna, longius afferuntur. Gens facilis ac faceta, ſolers, otio gaudens, corporis laborum (cum eſt uſus) ſatis patiens. Ceterum alias haudqvaqvam ſane appetens, animi ſtudiis infatigata. Qvi cum a nobis accepisſent de literis & diſciplina Græcorum (nam in Latinis, præter hiſtorias ac poëtas, nihil erat, qvod videbantur magnopere probaturi) mirum qvanto ſtudio contenderunt, ut eas liceret ipſis noſtra interpretatione perdiſcere. Cœpimus ergo legere, magis adeo primum, ne recuſare laborem videremur, qvam qvod fructum ejus aliqvem ſperaremus: at ubi paullum procesſimus, ipſorum diligentia fecit, ut noſtram haud fruſtra impendendam animo ſtatim præciperemus. Siqvidem literarum formas tam facile imitari, verba tam expedite pronuntiare,

tam

tam celeriter mandare memoriæ & tanta cum fide reddere cœperunt, ut nobis miraculi esſet loco, niſi qvod pleraqve pars eorum, qvi non ſua ſolum ſponte accenſi, verum Senatus qvoqve decreto juſſi, iſta ſibi diſcenda ſumſerunt: e numero ſcholaſticorum ſelectisſimis ingeniis, & matura ætate fuerunt. Itaqve minus, qvam triennio, nihil erat in lingva, qvod reqvirerent; bonos auctores, niſi obſtent libri menda, inoffenſe perlegerent. Eas literas, ut eqvidem conjicio, ob id qvoqve facilius arripuerunt, qvod nonnihil illis esſent cognatæ. Suſpicor enim, eam gentem a Græcis originem duxiſſe, propterea, qvod ſermo illorum, cetera fere Perſicus, nonnulla Græci ſermonis veſtigia ſervet in urbium ac magiſtratuum vocabulis. Habent ex me (nam librorum ſarcinam mediocrem, loco mercium qvarto, navigaturus in navem conjeci, qvod mecum plane decreveram, nunqvam potius redire, qvam cito) Platonis opera pleraqve Ariſtotelis plura, Theophraſtum item de plantis, ſed pluribus, qvod doleo, in locis mutilum. In librum enim, dum navigabamus, negligentius habitum, cercopithecus inciderat, qvi laſciviens ac ludibundus, paginas aliqvot hinc atqve inde evulſas lace-

ravit.

ravit. Ex his qvi ſcripſere grammaticam, Laſcarem habent tantum, Theodorum enim non advexi mecum, nec dictionarium aliqvem præter Heſychium ac Dioſcoridem. Plutarchi libellos habent charisſimos, & Luciani qvoqve facetiis ac lepore capiuntur. Ex Poëtis habent Ariſtophanem, Homerum atqve Euripidem, tum Sophoclem minuſculis Aldi formulis. Ex Hiſtoricis Thucydidem atqve Herodotum, necnon Herodianum. Qvin in re medica qvoqve ſodalis meus Tricius Apinatus advexerat ſecum parva qvædam Hippocratis opuſcula ac Microtechnen Galeni, qvos libros magno in pretio habent: ſiqvidem, etſi omnium fere gentium re medica minime egent, nusqvam tamen in majore honore eſt, vel eo ipſo, qvod ejus cognitionem numerant inter pulcherrimas atqve utilisſimas partes philoſophiæ, cujus ope philoſophiæ, dum naturæ ſecreta ſcrutantur, videntur ſibi non ſolum admirabilem inde voluptatem percipere, ſed apud auctorem qvoqve ejus atqve opificem ſummam inire gratiam: qvem ceterorum more artificum, arbitrantur, mundi hujus viſendam machinam homini (qvem ſolum tantæ rei capacem fecit) expoſuisſe ſpectandam, eoqve chariorem habere curioſum ac

ſollici-

ſollicitum inſpectorem, operisqve ſui admiratorem, qvam eum, qvi velut animal, expers mentis, tantum ac tam mirabile ſpectaculum ſtupidus immotusqve neglexerit. Vtopienſium itaqve exercitata literis ingenia mire valent ad inventiones artium, qvæ faciant aliqvid ad commodæ vitæ compendia. Sed duas tamen debent nobis, Chalcographorum & faciendæ chartæ; nec ſolis tamen nobis, ſed ſibi qvoqve bonam ejus partem: nam cum oſtenderemus eis libris chartaceis impresſas ab Aldo literas & de chartæ faciendæ materia ac literas imprimendi facultate loqveremur aliqvid magis, qvam explicaremus (neqve enim qvisqvam erat noſtrum, qvi alterutram calleret) ipſi ſtatim acutisſime conjecerunt rem & cum ante pellibus, corticibus, ac papyro tantum ſcriberent, jam chartam illico facere & literas imprimere tentarunt: qvæ cum primo non ſatis procederent, eadem ſæpius experiendo, brevi ſunt utrumqve conſecuti, tantumqve effecerunt, ut ſi esſent Græcorum exemplaria librorum, codices deesſe non posſent. At nunc nihil habent amplius, qvam a me commemoratum eſt, id vero, qvod habent impresſis jam libris, in multa exemplariorum millia propagavere.

Qvisqvis

Qvisqvis eo ſpectandi gratia venerit, qvem inſignis aliqva dos ingenii, aut longa peregrinatione uſum multarum cognitio terrarum commendet (qvo nomine gratus fuit noſter appulſus) pronis animis excipitur: qvippe libenter audiunt, qvid ubiqve terrarum geratur. Ceterum mercandi gratia non admodum freqventer appellitur. Qvid enim ferrent, niſi aut ferrum, aut qvod qvisqve referre mallet, aurum argentumve? Tum qvæ ex ipſis exportanda ſint, ea conſultius putant ab ſe efferri, qvam ab aliis illinc peti, qvo & exteras undiqve gentes exploratiores habeant, neqve maritimarum rerum uſum ac peritiam oblitum eant.

DE SERVIS.

Pro ſervis neqve bello captos habent, niſi ab ipſis geſto, neqve ſervorum filios, neqve deniqve qvemqvam, qvem apud alias gentes ſervientem poſſent comparare, ſed aut ſi cujus apud ſe flagitium in ſervitium vertitur, aut qvos apud exteras urbes (qvod genus multo freqventius eſt) admiſſum facinus deſtinavit ſupplicio. Eorum enim multos, interdum æſtimatos vili, ſæpius etiam gratis impetratos, auferunt.

Hæc

Hæc ſervorum genera non in opere ſolum perpetuo, verum etiam in vinculis habent, ſed ſuos durius, qvos eo deploratiores ac deteriora meritos exempla cenſent, qvod tam præclara educatione ad virtutem egregie inſtructi, contineri tamen ab ſcelere non potuerint. Aliud ſervorum genus eſt, cum alterius populi mediaſtinus qvispiam laborioſus ac pauper elegerit apud eos ſua ſponte ſervire. Hos honeſte tractant ac niſi, qvod laboris, utpote conſvetis, imponitur plusculum, non multo minus clementer ac cives habent, volentem discedere (qvod non ſæpe fit) neqve retinent invitum, neqve inanem dimittunt. Ægrotantes, ut dixi, magno cum affectu curant nihilqve prorſus omittunt, qvo ſanitati eos vel medicinæ, vel victus obſervatione reſtituant. Qvin inſanabili morbo laborantes, asſidendo, colloqvendo, adhibendo demum, qvæ posſunt levamenta, ſolantur. Ceterum ſi non immedicabilis modo morbus ſit, verum etiam perpetuo vexet atqve discruciet, tum Sacerdotes ac Magiſtratus hortantur hominem, qvandoqvidem omnibus vitæ muniis impar, aliis moleſtus ac ſibi gravis morti jam ſuæ ſupervivat, ne ſecum ſtatuat peſtem diutius ac luem alere, neve cum tormen-

tormentum ei vita ſit, mori dubitet, qvin bona ſpe fretus, acerba illa vita velut carcere atqve eqvuleo vel ipſe ſemet eximat, vel ab aliis eripi ſe ſua voluntate patiatur, hoc illum, cum non commoda, ſed ſupplicium abrupturus morte ſit, prudenter facturum; qvoniam vero ſacerdotum in ea re conſiliis, id eſt, interpretum Dei, ſit obſecuturus, etiam pie ſanctéqve facturum. Hæc qvibus perſvaſerint, aut inedia ſponte vitam finiunt, aut ſopiti ſine mortis ſenſu ſolvuntur: invitum vero neminem tollunt, nec officii erga eum qvicqvam imminuunt, perſvaſi, hoc pacto defungi honorificum. Alioqvi mortem ſibi conſciverit, cauſa non probata Sacerdotibus & Senatui, hunc neqve terra, neqve igne, dignantur, ſed in paludem aliqvam turpiter inſepultus abjicitur. Fœmina non ante annum duodevigeſimum nubit; mas non niſi expletis qvatuor etiam amplius. Ante conjugium mas aut fœmina ſi convincatur furtivæ libidinis, graviter in eum eamve animadvertitur, conjugioqve illis in totum interdicitur, niſi venia Principis noxam remiſerit: ſed & pater & materfamilias, cujus in domo admisſum flagitium eſt, tamqvam ſuas partes parum diligenter tutati, magnæ ob-

jacent

jacent infamiæ. Id facinus ideo tam ſevere vindicant, qvod futurum proſpiciunt, ut rari in conjugalem amorem coaleſcerent, in qvo ætatem omnem cum una videant exigendam & perferendas inſuper, qvas ea res affert, moleſtias, niſi a vago concubitu diligenter arceantur. Porro in deligendis conjugibus, ineptisſimum ritum (uti nobis viſum eſt) apprimeqve ridiculum, illi ſerio ac ſevere obſervant. Mulierem enim, ſeu virgo, ſeu vidua ſit, gravis & honeſta matrona proco nudam exhibet, ac probus aliqvis vir vicisſim nudum puellæ procum ſiſtit. Hunc morem, cum velut ineptum ridentes improbaremus, illi contra ceterarum omnium gentium inſignem demirari ſtultitiam, qvi cum in eqvulo comparando, ubi de paucis agitur nummis, tam cauti ſint, ut qvamvis fere nudum, niſi detracta ſella tamen omnibusqve revulſis ephippiis recuſent emere, ne ſub illis operculis ulcus aliqvod deliteſceret; in deligenda conjuge, qva ex re aut voluptas, aut nauſea ſit totam per vitam comitatura, tam negligenter agant, ut reliqvo corpore veſtibus obvoluto, totam mulierem vix ab unius palmæ ſpatio (nihil enim præter vultum viſitur) æſtiment adjungantqve, ſibi

non absqve magno (si qvid offendat, postea) male cohærendi periculo. Nam neqve omnes tam sapientes sunt, ut solos mores respiciant &, in ipsorum qvoqve sapientum conjugiis, ad animi virtutes nonnihil additamenti corporis etiam dotes adjiciunt. Certe tam fœda deformitas latere sub illis potest involucris, ut alienare prorsus animum ab uxore qveat, cum corpore jam sejungi non liceat. Qvalis deformitas, si qvo casu contingat post contractas nuptias, suam qvisqve sortem necesse ferat: ante vero, ne qvis capiatur insidiis, legibus caveri debet. Idqve tanto majore studio fuit curandum, qvod, & soli illarum orbis plagarum singulis sunt contenti conjugibus, & matrimonium ibi haud sæpe aliter, qvam morte, solvitur, nisi adulterium in causa fuerit, aut morum non ferenda molestia. Nempe alterutri sic offenso, facta ab Senatu conjugis mutandi venia, alter infamem simul ac cœlibem perpetuo vitam ducit. Alioqvin invitam conjugem, cujus nulla sit noxa, repudiare, qvod corporis obtigerit calamitas, id vero nullo pacto ferunt, nam & crudele judicant, tum qvemqvam deseri, cum maxime eget solatio, & senectuti, cum & morbos afferat, & morbus ipsa sit, incertam

incertam atqve infirmam fidem fore. Ceterum accidit interdum, ut cum non satis inter se conjugum conveniant mores, repertis utriqve aliis, qvibuscum sperent, se svavius esse victuros, amborum sponte separati, nova matrimonia contrahant, haud absqve Senatus auctoritate tamen, qvi, nisi causa per se atqve uxores suas diligenter cognita, divortia non admittit. Immo ne sic qvidem facile, qvod rem minime utilem sciunt firmandæ conjugum charitati, facilem novarum nuptiarum spem esse propositam. Temeratores conjugii gravissima servitute plectuntur, &, si neuter erat cœlebs, injuriam passi (velint modo) repudiatis adulteris, conjugio inter se ipsi junguntur, alioqvin qvibus videbitur. At si læsorum alteruter erga tam male merentem conjugem in amore persistat, tamen uti conjugii lege non prohibetur, si velit in opera damnatum seqvi: acciditqve interdum, ut alterius pœnitentia, alterius officiosa sedulitas, miserationem commovens Principi, libertatem rursus impetret: ceterum ad scelus jam relapso nex infligitur. Ceteris facinoribus nullam certam pœnam lex illa præstituit, sed ut qvodqve atrox, aut contra visum est, ita supplicium Senatus decernit.

cernit. Vxores mariti caſtigant & parentes liberos; niſi qvid tam ingens admiſerint, ut id publice puniri morum interſit. Sed fere gravisſima qvæqve ſcelera ſervitutis incommodo puniuntur, id ſiqvidem & ſceleratis non minus triſte, & Reipublicæ magis commodum arbitrantur, qvam ſi mactare noxios & protinus amoliri feſtinent: nam & labore, qvam nece, magis proſunt & exemplo diutius alios ab ſimili flagitio deterrent. Qvod ſi ſic habiti rebellent atqve recalcitrent, tum demum velut indomitæ belluæ, qvas coërcere carcer & catena non poteſt, trucidantur. At patientibus non adimitur omnis omnino ſpes, qvippe longis domiti malis, ſi eam pœnitentiam præ ſe ferant, qvæ peccatum teſtetur magis eis displicere, qvam pœnam. Principis interdum prærogativa, interdum ſuffragiis populi, aut mitigatur ſervitus, aut remittitur. Sollicitasſe ad ſtuprum, nihilo minus, qvam ſtuprasſe, periculi eſt. In omni ſiqvidem flagitio certum deſtinatumqve conatum æqvant facto: neqve enim id, qvod defuit ei, putant prodesſe debere, per qvem non ſtetit, qvo minus nihil defuerit. Moriones in deliciis habentur, qvos ut affecisſe contumelia magno in probro eſt, ita volupta-

tem

tem ab ſtultitia capere non vetant: ſiqvidem id morionibus ipſis maximo eſſe bono cenſent, cujus qvi tam ſeverus ac triſtis eſt, ut nullum neqve factum neqve dictum rideat, ei tutandum non credunt, veriti, ne non ſatis indulgenter curetur ab eo, cui non modo nulli uſui, ſed ne oblectamento qvidem (qva ſola dote valent) futurus eſſet. Irridere deformem aut mutilum, turpe ac deforme non ei, qvi ridetur, habetur, ſed irriſori, qvi cuiqvam, qvod in ejus poteſtate non erat, ut fugeret, id vitii loco ſtulte exprobret. Vt enim formam naturalem non tueri ſegnis atqve inertis ducunt, ſic, adjumentum ab fucis qværere, infamis apud illos inſolentia eſt. Vſu enim ipſo ſentiunt, qvam non ullum formæ decus uxores æqve ac morum probitas & reverentia commendet maritis: nam ut forma nonnulli ſola capiuntur, ita nemo, niſi virtute atqve obſeqvio, retinetur. Non pœnis tantum deterrent a flagitiis, ſed propoſitis qvoqve honoribus ad virtutes invitant, ideoqve ſtatuas viris inſignibus & de Republica præclare meritis in foro collocant in rerum bene geſtarum memoriam: ſimul ut ipſorum poſteris, majorum ſuorum gloria calcar & incitamentum ad virtutem ſit.

Qvi Magiſtratum ullum ambierit, exſpes omnium redditur. Convivunt amabiliter, qvippe nec Magiſtratus ullus inſolens aut terribilis eſt: patres appellantur & exhibent: iisdem defertur, ut debet, ab volentibus honor, non ab invitis exigitur. Ne Principem qvidem ipſum veſtis aut diadema, ſed geſtatus frumenti manipulus discernit, ut Pontificis inſigne eſt prælatus cereus. Leges habent perqvam paucas: ſufficiunt enim ſic inſtitutis paucisſimæ. Qvin hoc in primis apud alios improbant populos, qvod legum interpretumqve volumina tantum non infinita non ſufficiunt: ipſi vero cenſent iniqvisſimum, ullos homines his obligari legibus, qvæ aut numeroſiores ſint, qvam ut perlegi qveant, aut obſcuriores, qvam ut a qvovis posſint intelligi. Porro cauſidicos, qvi cauſas tractent callide ac leges vafre disputent, prorſus omnes excludunt: cenſent enim ex uſu eſſe, ut ſuam qvisqve cauſam agat, eademqve referat judici, qvæ narraturus patrono fuerat: ſic & minus ambagum fore, & facilius elici veritatem, dum eo dicente, qvem nullus patronus fucum docuit, judex ſolerter expendit ſingula & contra verſutorum calumnias ſimplicioribus ingeniis opitulatur. Hæc apud

alias

alias gentes in tanto perplexisſimarum acervo legum difficile eſt obſervari. Ceterum apud eos unusqvisqve eſt legis peritus. Nam & ſunt (ut dixi) paucisſimæ, & interpretationum præterea, ut qvæqve eſt maxime craſſa, ita maxime æqvam cenſent. Nempe cum omnes leges (inqviunt) ea tantum cauſa promulgentur, ut ab his qvisqve ſui commonefiat officii, ſubtilior interpretatio paucisſimos admonet (pauci enim ſunt, qvi asſeqvantur) cum interim ſimplicior ac magis obvius legum ſenſus omnibus in aperto ſit; alioqvin, qvod ad vulgus attinet, cujus & maximus eſt numerus, & maxime eget admonitu, qvid referat, utrum legem omnino non condas, an conditam in talem interpreteris ſententiam, qvam niſi magno ingenio & longa disputatione nemo posſit eruere, ad qvam inveſtigandam neqve crasſum vulgi judicium qveat attingere, neqve vita in comparando victu occupata ſufficere? His eorum virtutibus incitati finitimi, qvi qvidem liberi ſunt & ſuæ ſpontis (multos enim ipſi jam olim tyrannide liberaverunt) Magiſtratus ſibi, ab illis alii qvotannis, alii in luſtrum impetrant, qvos defunctos imperio cum honore ac laude reducunt novosqve ſecum

rursus in patriam revehunt. Atqve hi qvidem populi optime profecto ac saluberrime Reipublicæ suæ consulunt, cujus & salus & pernicies, cum ab moribus Magistratuum pendeat, qvosnam potuissent elegisse prudentius, qvam qvi neqve ullo pretio qveant ab honesto deduci, utpote qvod brevi remigraturis sit inutile, aut ignoti civibus pravo cujusqvam studio aut simultate flecti. Qvæ duo mala, affectus atqve avaritiæ, sicubi incubuere judiciis, illico justitiam omnem fortissimum Reipublicæ nervum dissolvunt. Hos Vtopiani populos, qvibus qvi imperent, ab ipsis petuntur, appellant socios; ceteros qvos beneficiis auxerunt, amicos vocant. Fœdera, qvæ reliqvæ inter se gentes toties ineunt, frangunt ac renovant; ipsi nulla cum gente feriunt. Qvorsum enim fœdus, inqviunt, qvasi non hominem homini satis natura conciliet, qvam qvi contemserit, hunc verba scilicet putes curaturum? In hanc sententiam eo vel maxime trahuntur, qvod in illis terrarum plagis, fœdera pactaqve Principum solent parum bona fide servari. Etenim in Europa, idqve his potissimum partibus, qvas Christi fides & religio possidet, sancta est & inviolabilis ubiqve majestas fœderum, partim ipsa justitia

justitia & bonitate Principum, partim summorum reverentia metuqve Pontificum, qvi ut nihil in se recipiunt ipsi, qvod non religiosissime præstant, ita ceteros omnes Principes jubent, ut pollicitis omnibus modis immorentur, tergiversantes vero pastorali censura & severitate compellunt. Merito sane censent turpissimam rem videri, si illorum fœderibus absit fides, qvi peculiari nomine fideles appellantur. At in illo novo orbe terrarum, qvem circulus æqvator vix tam longe ab hoc nostro orbe semovet, qvam vita moresqve dissident, fœderum nulla fiducia est, qvorum ut qvodqve plurimis ac sanctissimis ceremoniis innodatum fuerit, ita citissime solvitur, inventa facile in verbis calumnia, qvæ sic interim de industria dictant callide, ut nunqvam tam firmis adstringi vinculis qveant, qvin elabantur aliqva fœdusqve & fidem pariter eludant. Qvam vafritiem, immo qvam fraudem dolumqve, si privatorum deprehenderent intervenisse contractui, magno supercilio rem sacrilegam & furca dignam clamitarent, hi nimirum ipsi, qvi ejus consilii Principibus dati, semet gloriantur auctores. Qvo fit, ut justitia tota videatur, aut non nisi plebeja virtus & humilis,

qvæqve longo intervallo subsidat infra regale fastigium, aut uti saltem duæ sint, qvarum altera vulgus deceat, pedestris & humirepa; neve usqvam septa transilire qveat multis undiqve restricta vinculis: altera Principum virtus, qvæ sicuti sit, qvam illa popularis augustior, sic est etiam longo intervallo liberior, ut cui nihil non liceat, nisi qvod non libeat. Hos mores, ut dixi, Principum, illic fœdera tam male servantium, puto in causa esse, ne ulla feriant Vtopienses, mutaturi fortasse sententiam, si hic viverent. Qvamqvam illis videtur, ut optime serventur, male tamen inolevisse fœderis omnino sanciendi consvetudinem, qva fit, ut (perinde ac si populum populo, qvos exiguo spatio collis tantum aut rivus discriminat, nulla naturæ societas copularet) hostes atqve inimicos invicem sese natos putent, meritoqve in mutuam grassari perniciem, nisi fœdera prohibeant; qvin his ipsis qvoqve initis, non amicitiam coalescere, sed manere prædandi licentiam, qvatenus per imprudentiam dictandi fœderis, nihil qvod prohibeat, satis caute comprehensum in pactis est. At illi contra censent, neminem pro inimico habendum, a qvo nihil injuriæ profectum est:

naturæ

naturæ consortium fœderis vice esse, & satius valentiusqve homines invicem benevolentia, qvam pactis; animo, qvam verbis, connecti.

DE RE MILITARI.

Bellum, utpote rem plane belluinam, nec ulli tamen belluarum formæ in tam assiduo, atqve homini est, usu, summopere abominantur, contraqve morem gentium fere omnium nihil æqve ducunt inglorium, atqve petitam e bello gloriam: eoqve licet assidue militari sese disciplina exerceant, neqve id viri modo, sed fœminæ qvoqve statis diebus, ne ad bellum sint, cum exigat usus, inhabiles: non temere capessunt tamen, nisi qvo aut suos fines tueantur, aut amicorum terris infusos hostes propulsent, aut populum qvempiam, tyrannide pressum, miserati (qvod humanitatis gratia faciunt) suis viribus Tyranni jugo & servitute liberent. Qvamqvam auxilium gratificantur amicis, non semper qvidem, qvo se defendant, sed interdum qvoqve illatas retalient atqve ulciscantur injurias: verum id ita demum faciunt, si re adhuc integra consulantur ipsi, & pro-

bata causa, repetitis ac non redditis rebus, belli auctores inferendi sint: qvod non tunc solum decernunt, qvoties hostili incursu abacta est præda, verum tum qvoqve multo infestius, cum eorum negotiatores usqvam gentium vel iniqvarum prætextu legum, vel sinistra derivatione bonarum, injustam subeunt, justitiæ colore, calumniam. Nec alia fuit ejus origo belli, qvod pro Nephelogetis adversus Alaopolitas, paullo ante nostram memoriam, Vtopienses gessere, qvam apud Alaopolitas Nephelogetarum mercatoribus illata prætextu juris (ut visum est ipsis) injuria, certe, sive illud jus, sive ea injuria fuit, bello tam atroci est vindicata, cum ad proprias utriusqve partis vires odiaqve circumjectarum etiam gentium studia atqve opes adjungerentur, ut florentissimis populorum aliis concussis, aliis vehementer afflictis, orientia ex malis mala Alaopolitarum servitus demum ac deditio finierit, qva in Nephelogetarum (neqve enim sibi certabant Vtopienses) potestatem concessere, gentis, florentibus Alaopolitarum rebus, haudqvaqvam cum illis conferendæ. Tam acriter Vtopienses amicorum, etiam in pecuniis, injuriam perseqvuntur, suas ipsorum non item, qvi sicubi

ſicubi circumſcripti bonis excidant, modo corporibus abſit vis, hactenus iraſcuntur, uti qvoad ſatisfactio fiat, ejus commercio gentis abstineant. Non qvod minoris ſibi curæ cives, qvam ſocii ſint, ſed horum tamen pecuniam intercipi, ægrius, qvam ſuam, ferunt, propterea, qvod amicorum negotiatores, qvoniam de ſuo perdunt privato, grave vulnus ex jactura ſentiunt. At ipſorum civibus nihil, niſi de publico, perit, præterea, qvod abundabat domi ac veluti ſupererat, alioqvi non emittendum foras: qvo fit, uti intertrimentum citra cujusqvam ſenſum accidat. Qvocirca nimis crudele cenſent, id damnum multorum ulciſci mortibus, cujus damni incommodum nemo ipſorum aut vita, aut victu perſentiſcat. Ceterum ſi qvis ſuorum usqvam per injuriam debilitetur aut occidat, ſive id publico factum conſilio, ſive privato ſit, per Legatos re comperta, niſi deditis noxiis placari non posſunt, qvin illico bellum denuntient. Noxæ deditos, aut morte, aut ſervitio puniunt. Cruentæ victoriæ non piget modo eos, ſed pudet qvoqve, reputantes inſcitiam esſe qvamlibet, pretioſas merces nimio emisſe: arte doloqve victos & oppresſos hoſtes impendio glorian-

tur, triumphumqve ob eam rem publicitus agunt &, velut re ſtrenue geſta, trophæum erigunt: tum enim demum viriliter ſeſe jactant & cum virtute rem geſsiſſe, qvoties ita vicerint, qvomodo nullum animal, præter hominem, potuit, id eſt, ingenii viribus: nam corporis, inqviunt, urſi, leones, apri, lupi, canes ceteræqve belluæ dimicant, qvarum, ut pleræqve nos robore ac ferocia vincunt, ita cunctæ ingenio & ratione ſuperantur. Hoc unum illi in bello ſpectant, uti id obtineant, qvod ſi fuisſent ante conſecuti, bellum non fuerant illaturi: aut ſi id res vetet, tam ſeveram ab his vindictam expetunt, qvibus factum imputant, ut idem auſuros in poſterum terror absterreat. Hos propoſiti ſui ſcopos deſtinant, qvos mature petunt: at ita tamen, uti prior vitandi periculi cura, qvam laudis aut famæ conſeqvendæ ſit. Itaqve protinus indicto bello, ſchedulas ipſorum, publico ſigno roboratas, locis maxime conſpicuis hoſticæ terræ, clam uno tempore multas appendi procurant, qvibus ingentia pollicentur præmia, ſi qvis Principem adverſarium ſuſtulerit: deinde minora, qvamqvam illa qvoqve egregia, decernunt pro ſingulis eorum capitibus, qvorum nomina in iisdem

iisdem literis proſcribunt: hi ſunt, qvos ſecundum Principem ipſum, auctores initi adverſus ſe conſilii ducunt. Qvicqvid percusſori præfiniunt, hoc geminant ei, qvi vivum e proſcriptis aliqvem ad ſe perduxerit: qvin ipſos qvoqve proſcriptos, præmiis iisdem, addita etiam impunitate, contra ſocios invitant. Itaqve fit celeriter, ut & ceteros mortales ſuſpectos habeant & ſibi invicem ipſi neqve fidentes ſatis, neqve fidi ſint, maximoqve in metu & non minore periculo verſentur. Nam ſæpenumero conſtat evenisſe, uti bona pars eorum & Princeps in primis ipſe, ab his proderentur, in qvibus maximam ſpem repoſuerant: tam facile qvodvis in facinus impellunt munera, qvibus illi nullum exhibent modum. Sed memores, in qvantum discrimen hortantur, operam dant, uti periculi magnitudo beneficiorum mole compenſetur: eoqve non immenſam modo auri vim, ſed prædia qvoqve magni reditus in locis apud amicos tutisſimis propria ac perpetua pollicitantur & ſumma cum fide præſtant. Hunc licitandi mercandiqve hoſtis morem, apud alios improbatum, velut animi degeneris crudele facinus, illi magnæ ſibi laudi ducunt tamqvam prudentes, qvi maximis

mis hoc pacto bellis, sine ullo prorsus prælio defungantur, humaniqve ac misericordes etiam, qvi paucorum nece noxiorum, numerosas innocentium vitas redimant, qvi pugnando fuerint occubituri, partim e suis, partim ex hostibus, qvorum turbam vulgusqve non minus ferme, qvam suos miserantur, gnari, non sua sponte eos bellum capessere, sed Principum ad id furiis agi. Si res hoc pacto non procedat, dissidiorum semina jaciunt aluntqve fratre Principis, aut aliqvo e nobilibus in spem potiundi regni perducto. Si factiones internæ languerint, finitimas hostibus gentes excitant committuntqve, eruto vetusto qvopiam titulo, qvales nunqvam Regibus desunt, suas ad bellum opes polliciti, pecuniam affluenter suggerunt, cives parcissime, qvos tam unice habent charos, tantiqve sese mutuo faciunt, ut neminem sint e suis cum adverso Principe libenter commutaturi. At aurum argentumqve, qvoniam unum hunc in usum omne servant, haud gravatim erogant, utpote non minus commode victuri, etiamsi universum impenderent. Qvin præter domesticas divitias est illis foris qvoqve infinitus thesaurus, qvo plurimæ gentes, uti ante dixi, in ipsorum

ære

ære ſunt: ita milites undiqve conductos ad bellum mittunt, præſertim ex Zapoletis. Hic populus qvingentis paſſuum millibus ab Vtopia diſtat, orientem ſolem verſus, horridus, agreſtis, ferox, ſilvas montesqve aſperos, qvibus ſunt innutriti, præferunt. Dura gens, æſtus, frigoris & laboris patiens, delitiarum expers omnium, neqve agriculturæ ſtudens, & cum ædificiorum, tum veſtitus indiligens, pecorum duntaxat curam habent: magna ex parte venatu & raptu vivunt, ad ſolum bellum nati; cujus gerendi facultatem ſtudioſe qværunt, repertam cupide amplectuntur & magno numero egresſi, cuivis reqvirenti milites vili ſemet offerunt. Hac unam vitæ artem noverunt, qva mors qværitur: ſub qvibus merent, acriter pro his & incorrupta fide dimicant. Verum in nullum certum diem ſeſe obſtringunt, ſed ea lege in partes veniunt, ut poſteriore die vel ab hoſtibus, oblato majore ſtipendio, ſint ſtatuti, iidem perendie, rurſus invitati pluſculo, remigrant. Rarum oritur bellum, in qvo non bona pars illorum in utroqve ſint exercitu: itaqve accidit qvotidie, ut ſangvinis necesſitudine conjuncti, & qvi iisdem in partibus conducti, familiarisſime ſemet invi-

cem

cem utebantur, paullo poſt in contrarias diſtracti copias, hoſtiliter concurrant &, infeſtis animis, obliti generis, immemores amicitiæ, mutuo ſeſe confodiant, nulla alia cauſa in mutuam incitati perniciem, qvam qvod a diverſis Principibus exigua pecuniola conducti: cujus tam exactam habent rationem, ut ad diurnum ſtipendium unius acceſſione aſſis facile ad commutandas partes impellantur. Ita celeriter imbiberunt avaritiam, qvæ tamen nulli eſt eis uſui: nam qvæ ſangvine qværunt, protinus per luxum, & eum tamen miſerum, conſumunt. Hic populus Vtopienſibus adverſus qvosvis mortales militat, qvod tanti ab his eorum conducatur opera, qvanti nusqvam alibi: Vtopienſes ſiqvidem ut bonos qværunt, qvibus utantur, ita hos qvoqve homines peſſimos, qvibus abutantur: qvos cum uſus poſtulat, magnis impulſos pollicitationibus, maximis objiciunt periculis, unde plerumqve magna pars nunqvam ad exigenda promiſſa revertitur: ſuperſtitibus, qvæ ſunt polliciti, bona fide perſolvunt, qvo ad ſimiles auſus incendantur: neqve enim penſi qvicqvam habent, qvam multos ex eis perdant: rati de genere humano maximam merituros gratiam ſe, ſi

tota

tota illa colluvie populi tam tetri ac nefarii orbem terrarum purgare possent. Secundum hos eorum copiis utuntur, pro qvibus arma capiunt, deinde auxiliaribus ceterorum amicorum turmis, postremo suos cives adjungunt, e qvibus aliqvem virtutis probatæ virum, totius exercitus summæ præficiunt. Huic duos ita substituunt, uti eo incolumi, ambo privati sint, capto aut interemto, alter e duobus velut hæreditate succedat, eiqve ex eventu tertius, ne, (ut sunt bellorum sortes variæ) periclitante duce, totus perturbetur exercitus. E qvaqve civitate delectus exercetur ex his, qvi sponte nomen profitentur: neqve enim invitus qvispiam foras in militiam truditur, qvod persvasum habeant, si qvis sit natura timidior, non ipsum modo nihil facturum strenue, sed metum etiam comitibus incussurum. Ceterum si qvod bellum ingruat in patriam, ignavos hujusmodi, modo valeant corpore, in naves mixtos melioribus collocant, aut in mœnibus sparsim disponunt, unde non sit refugiendi locus: ita suorum pudor, hostis in manibus atqve ademta fugæ spes, timorem obruunt & sæpe extrema necessitas in virtutem vertitur. Ac cuti ad extremum bellum ex ipsis nemo protrahitur

trahitur nolens, ita fœminas volentes in mi litiam comitari maritos, adeo non prohibent ut exhortentur etiam & laudibus incitent profectas cum suo qvamqve viro pariter in acie constituunt: tum sui qvemqve liberi, af fines, cognati circumsistunt, ut hi de proximo sint mutuo sibi subsidio, qvos maxime ad ferendas invicem suppetias natura stimulat. In maximo probro est conjux, absqve conjuge redux, aut amisso parente reversus filius: qvo fit, uti, si ad ipsorum manus ventum sit, modo perstent hostes, longo & lugubri prœlio ad internecionem usqve decernatur. Nempe ut omnibus curant modis, ne ipsis dimicare necesse sit, modo bello possint vicaria conductitiorum manu defungi, ita cum vitari non potest, qvin ipsi ineant pugnam, tam intrepide capessunt, qvam, qvoad licuit, prudenter detrectabant: nec tam primo ferociunt impetu, qvam mora sensim & duratione invalescunt, tam obfirmatis animis, ut interimi citius, qvam averti qveant: qvippe victus illa securitas, qvæ cuiqve domi est, ademtaqve de nostris anxia cogitandi cura (nam hæc sollicitudo generosos ubiqve spiritus frangit) sublimem & vinci dedignantem facit: ad hæc militaris disciplinæ peritia

fiduciam

fiduciam præbet: postremo rectæ opiniones (qvibus & doctrina, & bonis Reipublicæ institutis imbuti a pueris sunt) virtutem addunt: qva neqve tam vilem habent vitam, ut temere prodigant, neqve tam improbe charam, ut, cum honestas ponendam svadet, avare turpiterqve retineant. Dum ubiqve pugna maxime fervet, lectissimi juvenes conjurati devotiqve, ducem sibi deposcunt adversum, hunc aperte invadunt, hunc ex insidiis adoriuntur, idem eminus, idem cominus petitur, longoqve ac perpetuo cuneo, submissis assidue in fatigatorum locum recentibus, oppugnatur: raroqve accidit, (ni sibi fuga prospiciat) ut non intereat, aut vivus in hostium potestatem veniat. Si ab ipsis victoria sit, haudqvaqvam cæde grassantur, fugatos enim comprehendunt, qvam occidunt, libentius: neqve unqvam ita perseqvuntur fugientes, ut non unam interim sub signis instructam aciem retineant, adeo ut, nisi ceteris superatis partibus, postrema acie sua victoriam adepti sint, elabi potius hostes universos sinant, qvam inseqvi fugientes, perturbatis suorum ordinibus insvescant: memores, sibimet haud semel usu venisse, ut mole totius exercitus victa profligataqve, cum hostes

hoſtes victoria geſtientes, hac atqve illac abeuntes perſeqverentur, pauci ipſorum in ſubſidiis collocati, ad occaſiones intenti, diſperſos ac palantes illos & præſumta ſecuritate negligentes derepente adorti, totius eventum prælii mutaverint, extortaqve e manibus tam certa & indubitata victoria, victi victores invicem vicerint. Haud facile dictu eſt, aſtutiores in ſtruendis inſidiis, an cautiores ad vitandas ſient. Fugam parare credas, cum nihil minus in animo habent: contra cum id conſilii capiunt, nihil minus cogitare putes. Nam ſi nimium ſeſe ſentiunt aut numero, aut loco premi, tunc aut noctu, agmine ſilente, caſtra movent, aut aliqvo ſtratagemate eludunt, aut interdiu ita ſenſim ſeſe referunt, tali ſervato ordine, ut non minus periculi ſit cedentes, qvam inſtantes, adoriri. Caſtra diligentisſime communiunt foſſa prælta lataqve, terra, qvæ egeritur, introrſum rejecta; nec in eam rem opera mediaſtinorum utuntur: ipſorum manibus militum res agitur totusqve exercitus in opere eſt, exceptis, qvi pro vallo in armis ad ſubitos caſus excubant: itaqve tam multis annitentibus magna multumqve amplexa loci munimenta omni fide citius perficiunt. Armis utuntur ad excipiendos

ndos ictus firmis, nec ad motum gestumve
ivemlibet ineptis, adeo, ut ne natando qvi-
lem molesta sentiant: nam armati natare in-
er militaris disciplinæ rudimento consvescunt.
Tela sunt eminus sagittæ, qvas acerrime si-
nul & certissime jaculantur, non pedites
nodo, sed ex eqvis etiam: cominus vero non
ladii, sed secures, vel acie letales, vel pon-
lere, seu cæsim, seu punctim feriant. Machi-
ias excogitant solertissime, factas accuratissime
elant, ne ante proditæ, qvam res postulet, lu-
librio magis qvam usui sint; in qvibus fabri-
andis hoc in primis respiciunt, uti vectu faciles
& habiles circumactu sint. Initas cum hosti-
us inducias tam sancte observant, ut ne laces-
ti qvidem violent. Hostilem terram non de-
opulantur, neqve segetes exurunt: immo ne
ominum eqvorumve pedibus conterantur,
vantum fieri potest, provident, rati, in ipsorum
sus crescere. Inermem neminem lædunt, nisi
lem speculator sit. Deditas urbes tuentur,
: nec expugnatas diripiunt, sed per qvos de-
tio est impedita, eos enecant, ceteris defen-
ribus in servitutem addictis. Imbellem tur-
am omnem relinqvunt intactam: Si qvos
editionem svasisse compererint, his e damna-
rum bonis aliqvam partem impartiunt, re-
liqva

liqva sectione auxiliares donant: nam ipsorum nemo qvicqvam de præda capit. Ceterum confecto bello, non amicis impensas, in qvos insumsere, sed victis imputant exiguntqve eo nomine partim pecuniam, qvam in similes bellorum usus reservant, partim prædia, qvæ sint ipsis apud eos perpetua non exigua census. Hujusmodi reditus nunc apud multas gentes habent, qvi variis ex caussis paullatim nati, supra septingenta ducatorum millia in singulos annos excrevere: in qvos e suis civibus aliqvos emittunt, qvæstorum nomine, qvi magnifice vivant, personamqve Magnatum illic præ se ferant: at multum tamen superest, qvod inferatur ærario, nisi malint eidem genti credere; qvod sæpe tantisper faciunt, qvoad uti necesse sit, vixqve accidit unqvam, ut totum reposcant. Ex his prædiis partem assignant illis, qvi ipsorum hortatu tale discrimen adeunt, qvale ante monstravi. Si qvis Princeps, armis adversus eos sumtis, eorum ditionem paret invadere, magnis illico viribus extra suos fines occurrunt: nam neqve temere in suis terris bellum gerunt, neqve ulla necessitas tanta est, ut eos cogat, aliena auxilia in Insulam suam admittere.

DE

DE RELIGIONIBVS VTOPIENSIVM.

Religiones ſunt non per Inſulam modo, verum ſingulas etiam urbes variæ; aliis Solem, Lunam aliis, aliis aliud errantium ſiderum Dei vice venerantibus. Sunt, qvibus homo qvispiam, cujus olim aut virtus, aut gloria enituit, non pro Deo tantum, ſed pro ſummo etiam Deo ſuſpicitur. At multo maxima pars, eademqve longe prudentior, nihil horum, ſed unum qvoddam Numen putant, incognitum, æternum, immenſum, inexplicabile, qvod ſupra mentis humanæ captum ſit, per mundum hunc univerſum virtute, non mole, diffuſum: hunc parentem vocant, origines, auctus, progresſus, vices fineſqve rerum omnium huic acceptos uni referunt, nec divinos honores alii præterea ulli applicant. Qvin ceteris qvoqve omnibus, qvamqvam diverſa credentibus, hoc tamen cum iſtis convenit, qvod eſſe qvidem unum cenſent ſummum, cui & univerſitatis opificium & providentia debeatur, umqve communiter omnes patria lingva Mythram appellant: ſed eo disſentiunt, qvod idem alius apud alios habetur, autumante qvoqve, qvicqvid id ſit, qvod ipſe ſummum ducit,

eandem illam prorſus eſſe naturam, cujus unius numini ac majeſtati, rerum omnium ſumma, omnium conſenſu gentium tribuitur. Ceterum paullatim omnes ab ea ſuperſtitionum varietate deſciſcunt atqve in unam illam coaleſcunt religionem, qvæ reliqvas ratione videtur antecellere. Neqve dubium eſt, qvin ceteræ jam pridem evanuisſent, niſi qvicqvid improſperum cuiqvam intermutandæ religionis conſilia fors objecisſet, non id accidisſe caſu, ſed cœlitus immisſum interpretaretur timor, tamqvam numine, cujus relinqvebatur cultus, impium contra ſe propoſitum vindicante. At poſteaqvam acceperunt a nobis Chriſti nomen, doctrinam, mores, miracula, nec minus mirandam tot martyrum conſtantiam, qvorum ſponte fuſus ſangvis tam numeroſas gentes in ſuam ſectam longe lateqve traduxit, non credas, qvam pronis in eam affectibus etiam ipſi concesſerint, ſive hoc ſecretius inſpirante Deo, ſive qvod eadem ei viſa eſt hæreſi proxima, qvæ eſt apud ipſos potisſima: qvamqvam hoc qvoqve fuisſe non paullum momenti crediderim, qvod Chriſto communem ſuorum victum audierant placuisſe, & apud germanisſimos Chriſtianorum conventus adhuc in uſu eſſe. Certo qvoqve

id momento accidit, haud pauci noſtram in religionem coïerunt lymphaqve ſacra ſunt abluti. Verum, qvoniam in nobis qvatuor (totidem enim duntaxat ſupereramus, nam duo fatis conceſſerant) nemo, id qvod doleo, Sacerdos erat, ceteris initiati, ea tamen adhuc ſacramenta deſiderant, qvæ apud nos, non niſi Sacerdotes, conferunt: intelligunt tamen, optantqve ita, ut nihil vehementius: qvin hoc qvoqve ſedulo jam inter ſe diſputant, an ſine Chriſtiani Pontificis miſſu qvisqvam e ſuo numero delectus Sacerdotii conſeqvatur characterem: & electuri ſane videbantur, verum cum ego diſcederem, nondum elegerant. Qvin hi qvoqve religioni Chriſtianæ, qvi non aſſentiunt, neminem tamen abſterrent, nullum oppugnant imbutum: niſi qvod unus e noſtro cœtu me præſente coërcitus eſt. Is cum recens ablutus, nobis contra ſvadentibus de Chriſti cultu publice, majore ſtudio, qvam prudentia diſſereret, usqve adeo cœpit incaleſcere, ut jam non noſtra modo ſacra ceteris anteferret, ſed reliqva protinus univerſa damnaret, profana ipſa, cultores impios ac ſacrilegos, æterno plectendos igni vociferaretur. Talia diu concionantem comprehendunt ac reum non ſpretæ religionis, ſed ex-

citati in populo tumultus, agunt peraguntqve, damnatum exilio mulctant: siqvidem hoc inter antiqvissima instituta numerant, ne sua cuiqvam religio fraudi sit. Vtopus enim jam inde ab initio, cum accepisset, incolas ante suum adventum de religionibus inter se assidue dimicasse atqve animadvertisset eam rem, qvod in commune dissidentes, singulæ pro patriæ secta pugnabant, occasionem præstitisse sibi vincendarum omnium, adeptus victoriam, in primis sanxit, uti, qvam cuiqve religionem libeat seqvi, liceat; ut vero alios qvoqve in suam traducat, hactenus niti possit, uti placide ac modeste suam rationibus adstruat, non ut acerbe ceteras destruat: si svadendo non persvadeat, neqve vim ullam adhibeat & conviciis temperet, petulantiùs hac de re contendentem exilio aut servitute mulctent. Hæc Vtopus instituit, non respectu pacis modo qvam assiduo certamine atqve inexpiabili odio funditus vidit everti, sed qvod arbitratus est, uti sic decerneretur, ipsius etiam religionis interesse, de qva nihil est ausus temere definire, velut incertum habens, an varium ac multiplicem expetens cultum Deus, aliud inspiret alii. Certe vi ac minis exigere, ut, qvod tu verum credis, idem omnibus videatur,

hoc

hoc vero & insolens & ineptum censuit: tum si maxime una vera sit, ceteræ omnes vanæ, facile tamen prævidit, (modo cum ratione ac modestia res agatur) futurum deniqve, ut ipsa per se veri vis emergat aliqvando atqve emineat: sin armis & tumultu certetur, ut sunt pessimi qviqve maxime pervicaces, optimam ac sanctissimam religionem ob vanissimas inter se superstitiones, ut segetes inter spinas ac frutices obrutum iri. Itaqve hanc totam rem in medio posuit & qvid credendum putaret, liberum cuiqve reliqvit: nisi qvod sancte aut severe vetuit, ne qvis usqve adeo ab humanæ naturæ dignitate degeneret, ut animas qvoqve interire cum corpore, aut mundum temere ferri, sublata providentia, putet; atqve ideo post hanc vitam supplicia vitiis decreta, virtuti præmia constituta credunt: contra sentientem, ne in hominum qvidem ducunt numero, ut qvi sublimem animæ suæ naturam ad pecuini corpusculi vilitatem dejecerit: tantum abest, ut inter cives ponant, qvorum instituta moresqve (si per metum liceat) omnes flocci facturus sit. Cui enim dubium esse potest, qvin is publicas patriæ leges, aut arte clam eludere, aut vi nitatur infringere, dum suæ privatim cupiditati serviat, cui nullus ultra

leges metus, nihil ultra corpus ſpei ſupereſt amplius. Qvamobrem ſic animato nullus communicatur honos, nullus magiſtratus committitur, nulli publico muneri præficitur; ita paſſim velut inertis ac jacentis naturæ deſpicitur. Ceterum nullo afficiunt ſupplicio, qvod perſvaſum habeant, nulli hoc in manu eſſe, ut qvicqvid libet, ſentiat: ſed nec minis adigunt ullis, animum ut diſſimulet ſuum, nec fucos admittunt & mendacia, qvæ velut proxima fraudi, mirum qvam habent inviſa. Verum, ne pro ſua disputet ſententia, prohibent: atqve id duntaxat apud vulgus. Nam alioqvin apud Sacerdotes graveſqve viros ſeorſum, non ſinunt modo, ſed hortantur qvoqve, confiſi fore, ut ea tandem veſania rationi cedat. Sunt & alii, nec hi ſane pauci, nempe improhibiti, veluti neqve ratione penitus pro ſe carentes, neqve mali, qvi vitio longe diverſo, brutorum qvoqve æternas eſſe animas opinantur; at noſtris tamen neqve dignitate comparandas, neqve ad æqvam natas felicitatem. Hominum enim, cuncti fere, tam immenſam fore beatitudinem, pro certo atqve explorato habent, ut morbum lamententur omnium, mortem vero nullius, niſi

qvem vident anxie e vita invitumqve divelli. Nempe hoc pro pessimo habent augurio, tamqvam anima exspes ac male conscia, occulto qvopiam imminentis pœnæ præsagio, reformidet exitum. Ad hoc, haudqvaqvam gratum Deo ejus putant adventum fore, qvi cum sit accersitus, non accurrit libens, sed invitus ac detrectans pertrahitur. Hoc igitur mortis genus, qvi intuentur, horrent, itaqve defunctos mœsti ac silentes efferunt, precatiqve propitium manibus Deum, uti eorum clementer infirmitatibus ignoscat, terra cadaver obruunt. Contra, qvicunqve alacriter ac pleni bona spe decesserint, hos nemo luget, sed cantu prosecuti funus, animas Deo, magno commendantes affectu, corpora tandem reverenter magis, qvam dolenter, concremant columnamqve loco insculptis defuncti titulis erigunt: domum reversi mores actaqve ejus recensent, nec ulla vitæ pars aut aut sæpius, aut libentius, qvam lætus tractatur interitus. Hanc probitatis memoriam & vivis efficacissima rentur incitamenta virtutum & gratissimum defunctis cultum putant, qvos interesse qvoqve de se sermonibus opinantur, qvamqvam (ut est hebes mortalium acies) invisibiles. Nam neqve felicium sorti conveniat,

libertate carere migrandi, qvo velint & ingratorum fuerit prorſus abjeciſſe deſiderium, amicos inviſendi ſuos, qvibus eos, dum viverent, mutuus amor charitasqve devinxerat, qvam bonis viris, ut cetera bona, auctam poſt fata potius, qvam imminutam conjectant. Mortuos ergo verſari inter viventes credunt, dictorum factorumqve ſpectatores, eoqve res agendas fidentius aggrediuntur, talibus velut freti præſidibus, & ab inhoneſto decreto deterret eos credita majorum præſentia. Auguria, ceterasqve ſuperſtitionis vanæ divinationes, qvarum apud alias gentes magna eſt obſervatio, negligunt prorſus atqve irrident. Miracula vero, qvæ nullo naturæ proveniunt adminiculo, velut præſentis opera teſtesqve numinis venerantur: qvalia & ibi freqventer exſtare ferunt, & magnis interdum ac dubiis in rebus publica ſupplicatione, certa cum fiducia procurant impetrantqve. Gratum Deo cultum putant naturæ contemplationem laudemqve ab ea. Sunt tamen, hiqve haud ſane pauci, qvi religione ducti, literas negligunt, nulli rerum cognitioni ſtudent, neqve otio prorſus ulli vacant, negotiis tantum bonisqve ceteris officiis ſtatuunt, futuram poſt fata felicitatem promereri. Itaqve alii ægrotis inſerviunt,

ſerviunt, alii vias reficiunt, purgant foſſas, pontes reparant, ceſpites, arenam, lapides effodiunt, arbores demoliuntur ac diſſecant, bigisqve ligna, fruges, item alia in urbes important, nec in publicum modo, ſed privatim qvoqve miniſtros ac plus, qvam ſervos, agunt. Nam qvicqvid usqvam operis eſt aſperum, difficile, ſordidum, a qvo plerosqve labor, faſtidium, deſperatio deterreat, hoc illi ſibi totum libentes hilaresqve deſumunt, ceteris otium procurant, ipſi perpetuo in opere ac labore verſantur, nec imputant tamen, nec aliorum ſugillant vitam, nec ſuam efferunt. Hi, qvo magis ſeſe ſervos exhibent, eo majore apud omnes in honore ſunt. Eorum tamen hæreſes duæ ſunt; Altera cœlibum, qvi non venere modo in totum abſtinent, ſed carnium eſu qvoqve, qvidam animalium etiam omnium, rejectisqve penitus tamqvam noxiis vitæ præſentis voluptatibus, futuræ duntaxat per vigilias ac ſudores inhiant, ejus propediem obtinendæ ſpe alacres interim vegetiqve: Altera laboris haud minus appetens, conjugium præfert, ut cujus nec aſpernantur ſolatium, & opus, naturæ debere ſe & patriæ liberos putant. Nullam voluptatem refugiunt, qvæ nihil eos ab labore demoretur. Carnes

qvadrupedum vel eo nomine diligunt, qvod tali cibo ſe validiores ad opus qvodqve cenſeant. Hos Vtopiani prudentiores, at illos ſanctiores reputant. Qvos qvod cœlibatum anteferunt matrimonio aſperamqve vitam placidæ anteponunt, ſi rationibus niterentur, irriderent, nunc vero cum ſe fatentur religione duci, ſuſpiciunt ac reverentur. Nihil enim ſollicitius obſervant, qvam ne temere qvicqvam ulla de religione pronuntient. Hujusmodi ergo ſunt, qvos illi peculiari nomine, ſua lingva Buthreſcas vocant, qvod verbum latine religioſos licet interpretari. Sacerdotes habent eximia ſanctitate, eoqve admodum paucos; neqve enim plus, qvam tredecim in ſingulis habent urbibus pari templorum numero, niſi cum itur ad bellum; tunc enim ſeptem ex illis cum exercitu profectis, totidem ſufficiuntur interim, ſed illi reverſi, ſuum qvisqve locum recuperat, qvi ſuperſunt, hi, qvoad decedentibus illis ordine ſuccedant, comites interea ſunt Pontificis. Nam unus reliqvis præficitur. Eliguntur a populo idqve ceterorum ritu Magiſtratuum, occultis, ad ſtudia vitanda, ſuffragiis, electi a ſuo collegio conſecrantur. Hi rebus divinis præſunt, religiones curant ac morum veluti cenſores ſunt, magnoqve pudori

ducitur

ducitur ab his qvemqvam, tamqvam vitæ parum probatæ, accersi compellarive. Ceterum ut hortari atqve admonere illorum est, ita coërcere atqve in facinorosos animadvertere Principis atqve aliorum est Magistratuum, nisi qvod sacris interdicunt, qvos improbe malos comperiunt: nec ullum fere supplicium est, qvod horreant magis. Nam & summa percelluntur infamia, & occulto religionis metu lacerantur, ne corporibus qvidem diu futuris in tuto: qvippe ni properam pœnitentiam Sacerdotibus approbent, comprehensi impietatis pœnam Senatui persolvunt. Pueritia juventusqve ab illis eruditur, nec prior literarum cura, qvam morum ac virtutis habetur: namqve summam adhibent industriam, ut bonas protinus opiniones & conservandæ ipsorum Reipublicæ utiles, teneris adhuc & seqvacibus puerorum animis instillent: qvæ ubi pueris penitus insederint, viros per totam vitam comitantur magnamqve ad tuendum publicæ Rei statum, (qvi non nisi vitiis dilabitur, qvæ ex perversis nascuntur opinionibus) afferunt utilitatem. Sacerdotibus (ni fœminæ sint: nam neqve ille sexus excluditur, sed rarius & non, nisi vidua natuqve grandis, eligitur) uxores sunt popularium selectissimæ.

Neqve enim ulli apud Vtopienſes Magiſtratui major habetur honos, usqve adeo ut ſi qvid etiam flagitii admiſerint, nulli publico judicio ſubſint, Deo tantum ac ſibi relinqvuntur. Neqve enim fas putant illum, qvantumvis ſceleſtum, mortali manu contingere, qvi Deo tam ſingulari modo velut anathema dedicatus eſt. Qvi mos illis facilior eſt obſervatu, qvod Sacerdotes & tam pauci, & tanta cum cura deliguntur. Nam neqve temere accidit, ut qvi ex bonis optimus ad tantam dignitatem, ſolius reſpectu virtutis, evehitur, in corruptelam & vitium degeneret, & ſi jam maxime contingeret, ut eſt mortalium natura mutabilis, tamen, qvæ ſunt paucitate, nec ulla præter honorem poteſtate præditi, ad publicam certe perniciem nihil magni ab his momenti pertimeſcendum ſit. Qvos ideo tam raros atqve infreqventes habent, ne dignitas ordinis, qvam nunc tanta veneratione proſeqvuntur, communicato cum multis honore vileſceret, præſertim cum difficile putent freqventes invenire tam bonos, ut ei ſint dignitati pares, ad qvam gerendam non ſufficit mediocribus eſſe virtutibus. Nec eorum æſtimatio apud ſuos magis, qvam apud exteras etiam gentes, habetur, qvod inde facile patet, unde etiam natum puto.

puto. Nempe decernentibus prœlio copiis, ſeorſum illi non admodum procul conſidunt in genibus, ſacras induti veſtes, tenſis ad cœlum palmis, primum omnium pacem, proxime ſuis victoriam, ſed neutri cruentam parti comprecantur. Vincentibus ſuis decurrunt in aciem ſævientesqve in profligatos inhibent, vidisſe tantum atqve appellasſe præſentes ad vitam ſatis, diffluentium contactus veſtium, reliqvas qvoqve fortunas ab omni bellorum injuria defendit. Qva ex re apud omnes undiqve gentes, tanta illis veneratio, tantum veræ majeſtatis accesſit, ut ſæpe ab hoſtibus non minus ſalutis ad cives reportarint, qvam ab ipſis ad hoſtes attulisſent. Siqvidem aliqvando conſtat, inclinata ſuorum acie, deſperatis rebus, cum ipſi in fugam verterentur, hoſtes in cædem ac prædam ruerent, interventu Sacerdotum interpellatam ſtragem ac, diremtis invicem copiis, pacem æqvis conditionibus esſe compoſitam atqve conſtitutam. Neqve enim unqvam fuit ulla gens tam fera, crudelis ac barbara, apud qvos ipſorum corpus non ſacroſanctum atqve inviolabile ſit habitum. Feſtos celebrant initialem atqve ultimum cujusqve menſis diem, & anni item, qvem in menſes partiuntur, circuitu lunæ fi-

 nitos,

nitos, ut solis ambitus annum circinat. Primus qvosqve dies Cynemernos, postremos ipsorum lingva Trapemernos appellant, qvæ vocabula perinde sonant, ac si Primifesti & Finifesti vocentur. Delubra visuntur egregia, utpote non operosa modo, sed, qvod erat in tanta ipsorum paucitate necessarium, immensi etiam populi capacia. Sunt tamen omnia subobscura, nec id ædificandi inscitia factum, sed consilio Sacerdotum ferunt, qvod immodicam lucem cogitationes dispergere, parciore ac velut dubia colligi animos & intendi religionem putant: qvæ qvoniam non est ibi apud omnes eadem & universæ tamen ejus formæ, qvamqvam variæ ac multiplices, in divinæ naturæ cultum, velut in unum finem diversa via commigrant, idcireo nihil in templis visitur auditurve, qvod non qvadrare ad cunctas in commune videatur. Si qvod proprium sit cujusqvam sectæ sacrum, id intra domesticos qvisqve parietes curat. Publica tali peragunt ordine, qvi nulli prorsus ex privatis deroget. Itaqve nulla deorum effigies in templo conspicitur, qvo liberum cuiqve sit, qva forma Deus velit e sua religione conciperé; nullum peculiare Dei nomen invocant, sed Mythræ duntaxat, qvo vocabulo cuncti n[illegible]

unam

unam divinæ majeſtatis naturam, qvæcunqve ſit illa, conſpirant: nullæ concipiuntur preces, qvas non pronuntiare qvivis inoffenſa ſua ſecta poſſit. Ad templum ergo in Finifeſtis diebus veſpere conveniunt, adhuc jejuni, acturi Deo de anno menſeve, cujus id feſtum poſtremus dies eſt, proſpere acto, gratias: poſtero die, nam is Primifeſtus eſt, mane ad templa confluitur, ut inſeqventis anni menſisve, qvem ab illo auſpicaturi feſto ſint, fauſtum felicemqve ſucceſſum comprecentur. At in Finifeſtis, antea qvam templum petunt, uxores, domi ad virorum pedes, liberi ad parentum provoluti, peccaſſe fatentur ſeſe aut admiſſo aliqvo, aut officio indiligenter obito, veniamqve errati precantur: ita ſi qva ſe nubecula domeſticæ ſimultatis offuderat, tali ſatisfactione discutitur, uti animo puro ac ſereno ſacrificiis interſint: nam intereſſe turbido, religio eſt: eoqve odii iræve in qvemqvam ſibi conſcii, niſi reconciliati ac defecatis affectibus ad ſacrificia non ingerunt ſeſe, vindictæ ſceleris, magnæqve metu. Eo cum veniunt, viri in dextram delubri partem, fœminæ ſeorſum in ſiniſtram commeant: tum ita ſe collocant, ut cujusqve domus maſculi ante patremfamilias conſideant, fœminarum mater-

materfamilias agmen claudat. Ita proſpicitur, ut omnes omnium geſtus foris ab his obſerventur, qvorum auctoritate domi ac diſciplina reguntur: qvin hoc qvoqve ſedulo cavent, uti junior ibi pasſim cum ſeniore copuletur, ne pueri pueris crediti, id temporis puerilibus transigant ineptiis, in qvo deberent maxime religioſum erga Superos metum, maximum ac prope unicum virtutibus incitamentum, concipere. Nullum animal in ſacrificiis mactant, nec ſangvine rentur ac cædibus divinam gaudere clementiam, qvi vitam ánimantibus ideo eſt elargitus, ut viverent. Thus incendunt, & alia item odoramenta, ad hæc cereos numeroſos præferunt, non qvod hæc neſciant nihil ad divinam conferre naturam, qvippe ut nec ipſas hominum preces, ſed & innoxium colendi genus placet, & his odoribus luminibusqve ac ceteris etiam ceremoniis, neſcio qvomodo ſeſe ſentiunt homines erigi atqve in Dei cultum animo alacriore conſurgere. Candidis in templo veſtibus amicitur populus, Sacerdos verſicolores induitur, & opere, & forma mirabiles, materia non perinde pretioſa: neqve enim auro intextæ, aut raris coagmentatæ lapidibus, ſed diverſis avium plumis tam ſcite tantoqve artificio laboratæ

boratæ ſunt, ut operis pretium nullius æſtimatio materiæ fuerit æqvatura. Ad hoc in illis volucrum pennis plumisqve & certis earum ordinibus, qvibus in Sacerdotis veſte discriminantur, arcana qvædam dicunt contineri myſteria, qvorum interpretatione cognita (qvæ per ſacrificos diligenter traditur) divinorum in ſe beneficiorum ſuæqve vicisſim pietatis in Deum ac mutui qvoqve inter ſe officii admoneantur. Cum primum Sacerdos ita ornatus ex adyto ſeſe offert, cuncti protinus in terram venerabundi procumbunt, tam alto ab omni parte ſilentio, ut ipſa rei facies terrorem qvemdam velut præſentis cujuspiam numinis incutiat. Tellure paullum morati, dato ab Sacerdote ſigno, erigunt ſeſe: tum laudes Deo canunt, qvas muſicis inſtrumentis interſtingvunt, aliis magna ex parte formis, qvam qvæ noſtro viſuntur orbe. Ex illis pleraqve, ſicuti qvæ nobis in uſu ſunt, multum ſvavitate vincunt, ita qvædam noſtris ne conferenda qvidem ſint. Verum una in re haud dubie longo nos intervallo præcellunt, qvod omnis eorum muſica, ſive qvæ perſonatur organis, ſive qvam voce modulantur humana, ita naturales affectus imitatur & exprimit, ita ſonus accomnodatur ad rem, ſeu deprecantis

oratio ſit, ſeu læta, placabilis, turbida, lugubris, irata, ita rei ſenſum qvendam melodiæ forma repræſentat, ut animos auditorum mirum in modum afficiat, penetret, incendat. Solennes ad ultimum conceptis verbis preces Sacerdos pariter populusqve percenſent, ita compoſitas, ut qvæ ſimul cuncti recitant, privatim qvisqve ad ſemet referat. In his Deum & creationis, & gubernationis, & ceterorum præterea bonorum omnium, qvilibet recognoſcit auctorem, tot ob recepta beneficia gratias agit: nominatim vero, qvod Deo propitio in eam Rempublicam inciderit, qvæ ſit feliciſsima, eam Religionem ſortitus ſit, qvam ſperet eſſe veriſsimam. Qva in re ſi qvid erret, aut ſi qvid alterutra melius, & qvod Deus magis approbet, orare ſe, ejus bonitas efficiat, hoc ut ipſe cognoſcat: paratum enim ſeqvi ſe qvaqvaverſus ab eo ducatur, ſin & hæc Reipublicæ forma ſit optima, & ſua Religio rectiſsima, tum uti & ipſi conſtantiam tribuat, & ceteros mortales omnes ad eadem inſtituta vivendi, eandem de Deo opinionem perducat, niſi, inſcrutabilem ejus voluntatem, etiam ſit, qvod in hac religionum varietate delectet. Deniqve precatur, ut facile defunctum exitu ad ſe recipiat, qvam cito ſerove, præfinire qvidem

non

non audere ſe: qvamqvam, qvod inoffenſa ejus majeſtate fiat, multo magis ipſi futurum cordi ſit difficillima morte obita, ad Deum pervadere, qvam ab eo diutius proſperrimo vitæ curſu detineri. Hac prece dicta, rurſus in terram proni, paulloqve poſt erecti, diſcedunt pranſum, & qvod ſupereſt diei, ludis & exercitio militaris diſciplinæ percurrunt. Deſcripſi vobis, qvam potui verisſime ejus formam Reipublicæ, qvam ego certe non optimam tantum, ſed ſolam etiam cenſeo, qvæ ſibi ſuo jure posſit Reipublicæ vindicare vocabulum. Siqvidem alibi, de publico loqventes ubiqve commodo privatum curant. Hic, ubi nihil privati eſt, ſerio publicum negotium agunt, certe utrobiqve merito. Nam alibi, qvotusqvisqve eſt, qvi neſciat, niſi qvid ſeorſum proſpiciat ſibi, qvantumvis florente Republica ſemet tamen fame periturum? eoqve necesſitas urget, ut ſui potius, qvam populi, id eſt, aliorum habendam ſibi rationem cenſeat. Contra hic, ubi omnia omnium ſunt, nemo dubitat (curetur modo, ut plena ſint horrea publica) nihil qvicqvam privato cuiqvam defuturum. Neqve enim maligna rerum distributio eſt, neqve inops, neqve mendicus ibi qvisqvam: & cum nemo qvicqvam habeat, omnes tamen divites ſunt.

Nam

Nam qvid ditius esse potest, qvam ademta prorsus omni sollicitudine, læto ac tranqvillo animo vivere? non de suo victu trepidum, non uxoris qverula flagitatione vexatum, non paupertatem filio metuentem, non de filiæ dote anxium, sed de suo, suorumqve omnium, uxoris, filiorum, nepotum, pronepotum, abnepotum & qvam longam posterorum seriem suorum generosi præsumunt, victu esse ac felicitate securum? Qvid? qvod nihilo minus his prospicitur, qvi nunc impotes, olim laboraverunt, qvam his, qvi nunc laborant. Hic aliqvis velim cum hac æqvitate audeat aliarum justitiam gentium comparare, apud qvas, dispeream, si ullum prorsus comperio justitiæ æqvitatisqve vestigium. Nam qvæ hæc justitia est, ut nobilis qvispiam aut aurifex aut fœnerator, aut deniqve alius qvisqvam eorum, qvi aut omnino nihil agunt, aut id, qvod agunt, ejus generis est, ut non sit Reipublicæ magnopere necessarium, lautam ac splendidam vitam, vel ex otio, vel supervacuo negotio conseqvatur, cum interim mediastinus, auriga, faber, agricola, tanto tamqve assiduo labore, qvem vix jumenta sustineant, tam necessario, ut sine eo ne unum qvidem annum possit ulla durare Respublica, victum

tamen

tamen adeo malignum parant, vitam adeo miſeram ducunt, ut longe potior videri poſſit conditio jumentorum, qvibus nec tam perpetuus labor, nec victus multo deterior eſt, & ipſis etiam ſvavior, nec ullus interim de futuro timor? At hos, & labor ſterilis atqve infructuoſus in præſenti ſtimulat, & inopis recordatio ſenectutis occidit: qvippe qvibus parcior eſt diurna merces, qvam ut eidem poſſit diei ſufficere, tantum abeſt, ut excreſcat & ſuperſit aliqvid, qvod qvotidie qveat in ſenectutis uſum reponi. Annon hæc iniqva eſt & ingrata Reſpublica, qvæ generoſis, ut vocant, & aurificibus, & id genus reliqvis aut otioſis, aut tantum adulatoribus, & inanium voluptatum artificibus, tanta munera prodigit, agricolis contra carbonariis, mediaſtinis, aurigis & fabris, ſine qvibus nulla omnino Reſpublica eſſet, nihil benigne proſpicit? ſed eorum florentis ætatis abuſa laboribus, annis tandem ac morbo graves, omnium rerum indigos, tot vigiliarum immemor, tot ac tantorum oblita beneficiorum, miſerrima morte repenſat ingratisſima. Qvid? qvod ex diurno pauperum demenſo, divites qvotidie aliqvid, non modo privata fraude, ſed publicis etiam legibus abradunt, ita qvod ante videbatur injuſtum,

juſtum, optime de Republica meritis peſſimam referre gratiam, hoc iſti depravatum etiam fecerunt, tum provulgata lege juſtitiam. Itaqve omnes has, qvæ hodie usqvam florent Respublicæ, animo intuenti ac verſanti mihi, nihil, ſic me amet Deus! occurrit aliud, qvam qvædam conſpiratio divitum, de ſuis commodis Reipublicæ nomine tituloqve tractantium: comminiſcunturqve & excogitant omnes modos atqve artes, qvibus, qvæ malis artibus ipſi congesſerunt, ea primum ut absqve perdendi metu retineant, poſt hoc ut pauperum omnium opera ac laboribus qvam minimo ſibi redimant eisqve abutantur. Hæc machinamenta ubi ſemel divites publico nomine, hoc eſt etiam pauperum, decreverunt obſervari, jam leges fiunt. At homines deterrimi cum inexplebili cupiditate, qvæ fuerant omnibus ſuffectura, ea omnia inter ſe partiverint, qvam longe tamen ab Vtopienſium Reipublicæ felicitate abſunt? e qva cum ipſo uſu ſublata penitus omni aviditate pecuniæ, qvanta moles moleſtiarum reciſa, qvanta ſcelerum ſeges radicitus evulſa eſt? Qvis enim neſcit fraudes, furta, rapinas, rixas, tumultus, jurgia, ſeditiones, cædes, proditiones, veneficia, qvotidianis vin-

dicata

dicata potius, qvam refrenata suppliciis, interemta pecunia commori? ad hæc metum, sollicitudinem, curas, labores, vigilias, eodem momento, qvo pecunia, perituras? qvin paupertas ipsa, qvæ sola pecuniis visa est indigere, pecunia prorsus undiqve sublata, protinus etiam ipsa decresceret. Id qvo fiat illustrius, revolve in animo tecum annum aliqvem sterilem atqve infœcundum, in qvo multa hominum millia fames abstulerit. Contendo plane in fine illius penuriæ, excussis divitum horreis, tantum frugum potuisse reperiri, qvantum si fuisset inter eos distributum, qvos macies ac tabes absumsit, illam cœli soliqve parcitatem nemo omnino sensisset: tam facile victus parari posset, nisi beata illa pecunia, qvæ præclare scilicet inventa est, ut aditus ad victum per eam patesceret, sola nobis ad victum viam intercluderet. Sentiunt ista, non dubito, etiam divites nec ignorant, qvanto potior esset illa conditio, nulla re necessaria carere, qvam multis abundare superfluis; tam numerosis eripi malis, qvam magnis obsideri divitiis. Neqve mihi qvidem dubitare subit, qvin vel sui cujusqve commodi ratio, vel Christi servatoris auctoritas (qvi neqve pro tanta sapientia potuit ignorare

ignorare, qvid optimum esſet, neqve, qva erat bonitate, id conſulere, qvod non optimum ſciret) totum orbem facile in hujus Reipublicæ leges jamdudum traxisſet, niſi una tantum bellua, omnium Princeps parensqve peſtium, ſuperbia, reluctaretur: hæc non ſuis commodis proſperitatem, ſed ex alienis metitur incommodis. Hæc ne dea qvidem fieri vellet, nullis relicti miſeris, qvibus imperare atqve inſultare posſit. Qvorum miſeriis præfulgeat ipſius comparata felicitas, qvorum, ſuis explicatis opibus, angat atqve incendat inopiam. Hæc averni ſerpens mortalium pererrans pectora, ne meliorem vitæ capesſant viam, velut remora retrahit ac remoratur: qvæ qvoniam presſius hominibus infixa eſt, qvam ut facile posſit evelli, hanc Reipublicæ formam, qvam omnibus libenter optarim, Vtopienſibus ſaltem contigisſe gaudeo, qvi ea vitæ ſunt inſtituta ſecuti, qvibus Reipublicæ fundamenta jecerunt, non modo felicisſime, verum etiam, qvantum humana præſagiri conjectura contigit, æternum duratura. Exſtirpatis enim domi cum ceteris vitiis ambitionis & factionum radicibus, nihil impendet periculi, ne domeſtico disſidio laboretur, qvæ uno multarum urbium egregie

munitas

munitas opes pesſundedit. At ſalva domi concordia & ſalubribus inſtitutis, non omnium finitimorum invidia principum (qvæ ſæpius id jam olim ſemper reverberata tentavit) concutere illud imperium aut commovere qveat. Hæc ubi Raphaël recenſuit, qvamqvam haud pauca, mihi ſuccurrebant, qvæ in ejus populi moribus legibusqve perqvam abſurde videbantur inſtituta, non ſolum de belli gerendi ratione & rebus divinis ac religione aliisqve inſuper eorum inſtitutis, ſed in eo qvoqve ipſo maxime, qvod maximum totius inſtitutionis fundamentum eſt, vita ſcilicet victuqve communi, ſine ullo pecuniæ commercio, qva una re funditus evertitur omnis nobilitas, magnificentia, ſplendor, majeſtas; vera, ut publica eſt opinio, decora atqve ornamenta Reipublicæ; tamen qvoniam defeſſum narrando ſciebam, neqve mihi ſatis exploratum erat, posſetne ferre, ut contra ſuam ſententiam ſentiretur, præſertim qvod recordabar, eo nomine qvosdam ab illo reprehenſos, qvaſi vererentur, ne non ſatis putarentur ſapere, niſi aliqvid invenirent, in qvo vellicare aliorum inventa posſent, idcirco & illorum inſtitutione, & ipſius oratione laudata manu apprehendens, intro cœnatum duco, præfatus

tamen aliud nobis tempus, iisdem de rebu altius cogitandi atqve uberius cum eo confe rendi fore: qvod utinam aliqvando contigeret Interea qvemadmodum haud possum omni bus assentiri, qvæ dicta sunt, alioqvi ab ho mine citra controversiam eruditissimo, simu & rerum humanarum peritissimo, ita facil confiteor, permulta esse in Vtopiensium Republica, qvæ in nostris civitatibus optarim verius, qvam sperarim.

FINIS.







